

วิธีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับแนวคิด
เศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี

พันตำรวจตรีชาญ ราษฎร์อุดม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2551

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

ชื่อเรื่อง

วิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับแนวคิด

เศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี

โดย

พันตำรวจตรีชาญ ราษฎร์อุดม

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.รัตนา โพธิ์สุวรรณ)

วันที่ 26 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2551

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์สมชาย องค์กรประเสริฐ)

วันที่ 26 เดือน พ.ค. พ.ศ. 51

กรรมการที่ปรึกษา

(ดร.ปริยานุช พินุลสราวุธ)

วันที่ 26 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2551

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีตะโกเศศ)

วันที่ 26 เดือน พ.ค. พ.ศ. 51

สำนักงานบัณฑิตศึกษารับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร. ทพ พงษ์พานิช)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 27 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2551

ชื่อเรื่อง	วิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี
ชื่อผู้เขียน	พันตำรวจตรีชาญ งามบุญอุดม
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.รัตนา โพธิ์สุวรรณ

บทคัดย่อ

การศึกษา วิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา) ศึกษาวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรีที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และ2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 166 ราย ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยมีอายุเฉลี่ย 52.72 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ประกอบอาชีพหลักเกษตรกรกรรม มีสถานภาพสมรสแล้ว มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีรายได้ต่อครอบครัวเฉลี่ย 9,572.26 บาทต่อเดือน มีพื้นที่ถือครองต่ำกว่า 10 ไร่ มีสภาพการถือครองที่ดินเป็นโฉนด โดยส่วนใหญ่มีหนี้สินกับ ธกส. ซึ่งสาเหตุที่เป็นหนี้เนื่องจากต้องการนำไปใช้ลงทุนประกอบอาชีพ

ผลการวิจัยการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย พบว่า ในภาพรวมผู้ให้ข้อมูลมีการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง มีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ในด้าน 3 ห่วง ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ โดยรวมในระดับมาก โดยมีการปฏิบัติเกี่ยวกับความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันโดยรวมในระดับมาก

ผลการศึกษาวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในด้าน 2 เงื่อนไข พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 2 เงื่อนไข โดยรวมในระดับมาก โดยมีการปฏิบัติเกี่ยวกับด้านคุณธรรม ในระดับมาก และมีการปฏิบัติเกี่ยวกับความรู้ในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้านรอบๆ ศูนย์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่เป็นดินทรายเก็บกักน้ำไม่อยู่ ดินมีความเสื่อมโทรม ต้นทุนในการผลิตสูง เช่น ปุ๋ยเคมีราคาแพง สารเคมีราคาแพง และพ่อค้าคนกลางกดราคาในการรับซื้อผลผลิต

Title	Ways of Life of the Villagers Living around the Huai Sai Royal Development Project in Conformity to the Concept of Sufficiency Economy, Phetburi Province
Author	Police. Major. Charn Ramunaudom
Degree of	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Dr. Ratana Pothisuwan

ABSTRACT

The study on ways of life of the villagers living around the Huai sai Royal Development Project in conformity to the concept of sufficiency economy was aimed to investigate: 1) ways of life in terms of economic, social, environmental, and cultural aspects of villagers living around the project in conformity to the concept of sufficiency economy and 2) problems encountered in earning a living of villagers living around the project. Data were collected through interviewing 166 farmers obtained from the purposive random sampling.

Results of the study revealed that most of the respondents were male, Buddhism, 52.72 years old on average, elementary school graduates, farmers, and married. They had 4 family members on average. Their an average monthly income was 9,572.26 baht. They had an average land area of less than 10 rai which were their own property right. Most of the respondents owed the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives due to agricultural investment. It was also found that the respondents had a moderate level of earning a living in conformity to the concept of sufficiency economy based on economic, social, cultural and environmental aspects.

For the conformity of the respondents' way of life, it was found that they had a high level of earning a living whereas they also had a high level of adequacy, reasoning and good immunes. Besides, it was found that the respondents had a high level of the application of ethics in their daily life activities and they had a moderate level of knowledge on the concept of sufficiency economy.

For problems encountered, the respondents had problems in sandy loam soil, soil deterioration, high cost of production, high price of chemicals, and unreasonable price of their products offered by middlemen.

กิตติกรรมประกาศ

ในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง วิธีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงมอบทุนการศึกษา โดยมูลนิธิชัยพัฒนา ขอขอบพระคุณท่านเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล และคณาจารย์ทุกท่าน เริ่มตั้งแต่ อาจารย์ ดร.รัตน โพธิ์สุวรรณ ประธานกรรมการที่ปรึกษารองศาสตราจารย์สมชาย องค์ประเสริฐ กรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. ปรียานุช พิบูลสรารุช กรรมการที่ปรึกษาและคณาจารย์จากสาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นผู้ชี้แนะให้คำแนะนำ ด้วยความเอาใจใส่ห่วงใย ให้กำลังใจ อย่างอบอุ่น ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.กมล งามสมสุข ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และให้ความเมตตา ให้คำแนะนำกับผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ พันตำรวจเอกนพพล ชาดิวงส์ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พันตำรวจโทนพคุณ บำรุงพงษ์ รองผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด รวมทั้งเพื่อนร่วมงานที่ให้กำลังใจและความช่วยเหลือเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ ที่มีส่วนทำให้ผู้วิจัยสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงตามจุดมุ่งหมาย ตลอดจนผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความกรุณา สละเวลาและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และที่ลืมเสียไม่ได้คือครอบครัวของผู้วิจัย ภรรยา และบุตร ได้ให้กำลังใจและสนับสนุนมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจและหน่วยงานต่าง ๆ สำหรับคุณค่าความดีนี้ ขอโน้มเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ และขออุทิศความดีงามนี้ให้กับคุณพ่อคุณแม่และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พันตำรวจตรีชาญ รัมัญญอดม

พฤษภาคม 2551

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
สารบัญ	(7)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
ขอบเขตพื้นที่การศึกษา	11
ขอบเขตของเนื้อหา	11
ขอบเขตเชิงประชากร	11
นิยามศัพท์	12
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	14
พระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	15
พระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	17
แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า	25
แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	25
แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง	27
แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้และเทคโนโลยีการสมัยใหม่	28
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	29
ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง	29
แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	32
สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	38

หน้า

วิถีชีวิตของชุมชนหัวบ้านชะอำ จังหวัดเพชรบุรี	39
งานขยายผลถ่ายทอดเทคโนโลยีตามแนวพระราชดำริและการพัฒนา	
คุณภาพชีวิต	
ของประชาชน	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
กรอบแนวคิดในการวิจัย	52
สมมติฐานการวิจัย	53
บทที่ 3 การดำเนินวิจัย	54
สถานที่ดำเนินการวิจัย	54
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	55
การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	56
การเก็บรวบรวมข้อมูล	57
การวิเคราะห์ข้อมูล	57
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	57
ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย	59
บทที่ 4 ผลการวิจัย	60
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล	60
ตอนที่ 2 วิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษา	
การพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี	67
ตอนที่ 3 ความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนา	
ห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรีกับแนวคิดเศรษฐกิจ	
พอเพียง	74
ตอนที่ 4 การดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	86
ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้านรอบๆ	
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสามพระยา	
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี	93

	หน้า
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	95
สรุปผลการวิจัย	95
อภิปรายผล	102
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	105
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	106
บรรณานุกรม	107
ภาคผนวก	111
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	112
ภาคผนวก ข ประวัติผู้วิจัย	125

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน	64
2 การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	67
3 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตาม การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจ	70
4 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตาม การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคม	71
5 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตาม การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านวัฒนธรรม	72
6 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตาม การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม	73
7 ความสอดคล้องของวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	74
8 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตาม ความสอดคล้องของวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 3 ห่วง	77
9 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตาม ความสอดคล้องของวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 2 เงื่อนไข	83
10 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการดำรงอยู่และปฏิบัติตนตาม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	87
11 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ด้านสังคมพอเพียง	90
12 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ	91
13 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ด้านวัฒนธรรมไทยพอเพียง	92

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่ตามประกาศพระบรม	4
2 ความอุดมสมบูรณ์ในอดีต	4
3 การบุกรุกทำลายพื้นที่	5
4 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่	6
5 กองกำกับการ 1 กองบังคับการฝึกพิเศษ ของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน	7
6 พื้นที่แรกเริ่มของการจัดตั้งศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	7
7 การให้ความรู้ทางด้านวิชาการ	8
8 พันตำรวจเอกนพพล ชาติวงศ์ ผู้กำกับการศูนย์อำนวยการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	9
9 กรอบแนวคิดในการวิจัย	52

บทที่ 1

บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นพระราชปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547: 5-7) การปลูกฝังจิตสำนึกของคนไทยให้รู้จักพอเพียงในสิ่งที่ตนมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็นนั้น ต้องให้ความรู้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง พร้อมกับส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยชุมชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมกันวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาของตนเอง แล้วจึงวางแผนแก้ไขปัญหามีผู้รู้ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผู้แนะแนวทางและให้ความรู้ร่วมกันทุกฝ่าย ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสมของชุมชน

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมุ่งหวังให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นต้นแบบของความสำเร็จ ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป ได้มีความรู้และช่วยเหลือตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

1. เป็นสถานที่ทำการศึกษาค้นคว้า ทดลอง ทดสอบ วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำหน้าที่เสมือนต้นแบบของความสำเร็จ ที่จะป็นแนวทางและตัวอย่างของผลสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่นๆ ต่อไป

2. เป็นสถานที่สำหรับแลกเปลี่ยน สื่อสารระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติ และประชาชน การศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัยต่างๆ ที่ได้รับผลสำเร็จ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จะเป็นแหล่งผสมผสานทางวิชาการ และการปฏิบัติเพื่อนำความรู้สู่ราษฎร รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาทดลองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่าง 3 กลุ่ม คือ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ ซึ่งทำหน้าที่พัฒนาและส่งเสริม และราษฎร

3. เป็นต้นแบบของการพัฒนาแบบเกษตรแบบผสมผสาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แต่ละแห่งจะเป็นแบบจำลองและตัวอย่างของการพัฒนาในพื้นที่ลักษณะหนึ่งๆ ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ โดยพยายามใช้ความรู้ให้มากที่สุด สาขาที่สุด แต่ละสาขาจะเป็นประโยชน์เกี่ยวพันกับการพัฒนาสาขาอื่นๆ เป็นการผสมผสานกันทั้งด้านความรู้ การดำเนินงาน และการบริหารอย่างเป็นระบบ

4. เป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ เป็นการประสานงานประสานแผน และการจัดการระหว่างกรม กอง และส่วนราชการ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ เป็นศูนย์รวมของการศึกษาทดลองและสาธิต ที่ได้รับผลสำเร็จ ทั้งด้านการเพาะปลูก แหล่งน้ำ ปศุสัตว์ ประมง ตลอดจนการพัฒนาด้านสังคม ศิลปชีพในลักษณะของพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต เพื่อให้ผู้สนใจได้เข้าไปศึกษาดูงานได้อย่างสะดวก รวดเร็ว อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ที่สุด

การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และสังคมวิทยาของแต่ละท้องถิ่น ที่มีความแตกต่างกันด้วยเสมอ ดังกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2547: 5) ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศ ทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ภูมิประเทศตามหลักสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอ ของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราต้องเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

ด้วยหลักการดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่า ควรที่จะสร้างเสริมสิ่งที่ชาวบ้านชนบทขาดแคลน และเป็นความต้องการของชาวบ้าน ซึ่งก็คือความรู้ในการทำมาหากิน การทำการเกษตร โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ พระองค์ทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ของความสำเร็จ มีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เอง พระองค์จึงพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้นในทุกภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ จากพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณ ได้มีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จำนวน 6 แห่ง ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลกุลувอนเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสนมไชย อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ความสำคัญของปัญหา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่ ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 220 กิโลเมตร พื้นที่ตั้งอยู่ในเขตพระราชनिเวศน์มฤคทายวัน ตามประกาศพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อปี พ.ศ. 2467 ครอบคลุมพื้นที่ 22,627 ไร่ ทิศตะวันตกมีถนนบายพาสชะอำ – ปราณบุรี ตัดผ่านพื้นที่โครงการ ด้านทิศตะวันออกมีถนนเพชรเกษมตัดผ่าน

ในสมัยของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากพื้นที่มีภูเขาสลับกับพื้นที่ราบ และลาดเอียงถึงชายฝั่งทะเล มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่านานาชนิด การสำรวจขอบเขตของพื้นที่เพื่อวัดระยะทางและขนาด เป็นไปได้ค่อนข้างยาก การกำหนดขอบเขตของพื้นที่ต้องอาศัยการสังเกตลักษณะภูมิประเทศที่เห็นเด่นชัด จึงใช้การกำหนดขอบเขตของพื้นที่ดังนี้

ทิศเหนือ	จากบ้านบางไทรย้อยเล็งตรงไปยังทิศตะวันตก จรดยอดเขาเสวยกะปิ
ทิศตะวันตก	จากยอดเขาเสวยกะปิเล็งตรงไปทางทิศใต้ จรดยอดเขาสามพระยา
ทิศใต้	จากเขาสามพระยาเล็งตรงไปทางทิศตะวันออก จรดชายทะเลที่บ้านบ่อเกียะ
ทิศตะวันออก	จากบ้านบ่อเกียะเรียบชายทะเลไปทางทิศเหนือ จรดบ้านบางไทรย้อย

ภาพ 1 แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่ตามประกาศพระบรม

ที่มา: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2546: 2)

ลักษณะภูมิประเทศ ตอนบนของพื้นที่เป็นภูเขา ทางด้านทิศตะวันตก มีภูเขาได้แก่ เขาเสวยกะปิ เขารังแร้ง เขาระปลูก เขาทอง เขาน้อย เขาบ่อจิง และเขาเตาปูน มีความลาดชันมากกว่า 35 องศา มีพื้นที่ราบเชิงเขาบริเวณบ้านอ่างหิน บ้านหนองข้าวนก และบ้านสามพระยา แต่เดิมสภาพพื้นที่มีผืนป่าขนาดใหญ่ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีพืชพันธุ์ไม้ที่ หลากหลาย เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด โดยเฉพาะเนื้อทราย เป็นสัตว์ประจำถิ่นอาศัย อยู่เป็นจำนวนมาก พื้นที่แห่งนี้จึงได้ชื่อว่าห้วยทราย เป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธาร มีน้ำไหลผ่านตลอด ทั้งปี ตอนกลางของพื้นที่จะเป็นที่ราบมีความลาดเทไปยังฝั่งทะเลด้านทิศตะวันออก ส่วนตอนล่าง ติดกับชายฝั่งทะเลมีพื้นที่ป่าชายหาดและป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์เช่นกัน

ภาพ 2 ความอุดมสมบูรณ์ในอดีต

ที่มา: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2546: 4)

เมื่อกาลเวลาผ่านไปหลังจาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จสวรรคต ในปี พ.ศ.2468 พระราชนิเวศน์มฤคทายวันไม่มีพระมหากษัตริย์องค์ใดมาประทับแรม ประกอบกับ มีการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ราษฎรได้เข้ามาบุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อ ประกอบอาชีพทางการเกษตร ส่วนใหญ่ปลูกไร่สับปะรด มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีเกินความ จำเป็น ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มากขึ้นเป็นลำดับ ในห้วงเวลา ไม่ถึง 40 ปี พื้นที่ป่าไม้ได้ถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง ดินขาดการบำรุงรักษาทำให้ธรรมชาติขาด ความสมดุล เกิดความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล มีปริมาณฝนลดน้อยลง จนมีลักษณะเป็น พื้นที่อับฝน เมื่อฝนตกหนักประกอบกับมีลมพัดแรง จึงเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้เกิดการชะล้าง พังทลายของหน้าดินค่อนข้างมาก เนื่องจากไม่มีสิ่งกีดขวางการไหลบ่าของน้ำ สภาพพื้นที่ที่มีความ ลาดเอียงอยู่แล้ว จากทิศตะวันตกไปทางตะวันออก ทำให้น้ำไหลบ่าลงสู่ทะเลได้อย่างรวดเร็ว หน้าดินจึงถูกชะล้างพังทลายได้ง่าย ประกอบกับการใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก ทำ ให้คุณภาพของดินเกิดความเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว

ภาพ 3 การบุกเบิกทำลายพื้นที่

ที่มา: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2546: 5)

จุดกำเนิดศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2526 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินทรง เยี่ยมราษฎรในพื้นที่ ทรงพบสภาพปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น พื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก ป่าไม้ถูกทำลายอย่างเห็นได้ชัด หน้าดินมีการชะล้างพังทลายและถูกกัดเซาะเป็นร่องลึก ราษฎรทำ

เกษตรอย่างผิดวิธี มีการแผ้วถางต้นไม้ในพื้นที่ออกจนหมดในลักษณะปลูกเปลือกดิน ทรงมีพระราชดำริความตอนหนึ่งว่า “...หากปล่อยทิ้งไว้จะกลายเป็นทะเลทรายในที่สุด...” และทรงมีพระราชดำริให้พัฒนาพื้นที่ส่วนหนึ่งในเขตพระราชวังมฤคทายวันเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาป่าไม้เอนกประสงค์ มุ่งหมายศึกษารูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมควบคู่ไปกับการปลูกป่า เพื่อฟื้นฟูสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรและปลูกป่า จัดสรรที่ทำกินให้กับราษฎร ที่ได้เข้ามาบุกรุกทำกินอยู่แต่เดิมให้ได้เข้าอยู่อาศัยและให้ความรู้กับราษฎร ให้ทำการเกษตรอย่างถูกวิธี รวมทั้งให้มีส่วนร่วมในการปลูกป่า ดูแลรักษาป่า ตลอดจนให้ได้รับประโยชน์จากผลผลิตของป่า เพื่อที่ราษฎรจะได้ไม่บุกรุกทำลายป่าอีกต่อไป และพระราชทานนามว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ภาพ 4 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ที่มา: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2546: 7)

บทบาทของตำรวจตระเวนชายแดน

กองกำกับการ 1 กองบังคับการฝึกพิเศษ เป็นหน่วยฝึกหลักของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้พื้นที่ในเขตพระราชวังมฤคทายวันเป็นที่ตั้งหน่วย และมีความใกล้ชิดกับราษฎร รวมทั้งหน่วยงานในพื้นที่อยู่แล้ว จึงได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก ประสานงานและให้การสนับสนุนกับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาร่วมดำเนินงานในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดย พันตำรวจเอก สมศักดิ์ แขวงโสภา ผู้กำกับการ 1 กองบังคับการฝึกพิเศษ (ยศและตำแหน่งในขณะนั้น) ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นคนแรก

ภาพ 5 กองกำกับการ 1 กองบังคับการฝึกพิเศษ ของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน
ที่มา: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2546: 9)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดน และได้มีพระราชดำริส ให้ข้าราชการตำรวจตระเวนชายที่เข้ารับการศึกษามอบรรณในกองกำกับการ 1 กองบังคับการฝึกพิเศษทุกหลักสูตร เข้าไปเรียนรู้การดำเนินงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของการประกอบอาชีพ ตลอดจนส่งเสริมให้ความรู้ในเรื่องการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ สามารถนำความรู้ที่ได้กลับไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเองหรือพื้นที่ปฏิบัติการให้ราษฎร มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการประกอบอาชีพและดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาพ 6 พื้นที่แรกเริ่มของการจัดตั้งศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ที่มา: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2546: 11)

ในส่วนของการดำเนินงานในพื้นที่ ระยะแรก ๆ ของการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติอย่างมาก เนื่องจากมีกลุ่มราษฎรยังไม่มีความเข้าใจ บทบาทหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ เกิดปัญหาความขัดแย้งกันหลายประการ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จึงได้ จัดส่งเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดน ในฐานะอยู่ใกล้ชิดพื้นที่เข้ามาเป็นผู้ ประสานงานในระยะแรก ซึ่งราษฎรเองอยู่กันอย่างกระจัดกระจายตามพื้นที่ต่างๆไม่เป็นระเบียบ ซึ่ง สามารถจัดแยกราษฎรได้ 3 กลุ่มใหญ่ๆคือ กลุ่มที่ 1 ที่เห็นด้วยและยินยอมเข้าร่วมโครงการ กลุ่มที่ 2 เห็นด้วยและยินยอม แต่มีเงื่อนไขคือขอเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ได้ลงทุนไปแล้วก่อน แล้วจึงจะออก จากพื้นที่ ส่วนกลุ่มที่ 3 ไม่เห็นด้วยและไม่ยินยอมต้องใช้วิธีการเจรจาต่อรอง เพื่อขอค่าชดเชย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้จ่ายค่าชดเชยให้กับราษฎรทุกราย เพื่อ ช่วยเหลือในเบื้องต้น ตำรวจตระเวนชายแดน ได้น้อมนำมาปฏิบัติ โดยการประสานการปฏิบัติกับ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยยึดหลักงานมวลชนสัมพันธ์สร้างความเข้าใจระหว่างข้าราชการของ รัฐกับราษฎร และให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการประกอบอาชีพ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง ทรงแนะนำให้มีการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ การปลูกพืชแบบผสมผสาน ปลูกพืช แบบวนเกษตร เพื่อใช้พื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพและคุ้มค่าที่สุด ลดความเสี่ยงจากการปลูกพืช เพียงอย่างเดียว และทำการเกษตรควบคู่กับการปลูกป่าได้

ภาพ 7 การให้ความรู้ทางด้านวิชาการ

ที่มา: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2546: 15)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแนวทางในการพัฒนาโดยมีหลักการว่า ถ้าราษฎรกลุ่มใดหรือคนใดสนใจและสมัครเข้าร่วมโครงการ ให้ทางศูนย์ช่วยเหลือในเรื่องความรู้ ทางด้านวิชาการ ตลอดจนสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ในระยะแรก เมื่อราษฎรสามารถปฏิบัติ เองหรือช่วยเหลือตัวเองและพึ่งพาตนเองได้แล้ว ก็จะเป็นตัวอย่างเมื่อราษฎรคนอื่นๆ เห็นตัวอย่างที่ ดีแล้ว ก็จะสมัครใจเข้าร่วมโครงการเองในภายหลัง

“..... อย่างไรก็ตามก็คิดการขยายผลไปสู่ราษฎรในพื้นที่ใกล้เคียงนั้น ควรขยายในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่มย่อย ๆ และด้วยความสมัครใจของราษฎรเองก่อน พื้นที่ใดที่มีปัญหาและราษฎรไม่สมัครใจก็จะไม่มีการบังคับ ต่อเมื่อราษฎรเห็นตัวอย่างที่ดีแล้วก็จะเข้ามาร่วมเองในภายหลัง ส่วนราษฎรที่สมัครใจ เช่น หมู่บ้านชาวไทยมุสลิม นั้น ก็ให้ความช่วยเหลือเต็มที่.....”

พระราชดำรัสเมื่อ 26 มิ.ย. 32 (พอเพียง, 2547: 9)

กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และบรรลุผลตามพระราชดำริ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จึงได้เสนอเรื่องขอจัดตั้งหน่วย เพื่อดำเนินการตามพระราชดำริโดยตรง และเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2548 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้อนุมัติให้จัดตั้งหน่วยขึ้นใหม่โดยใช้ชื่อว่า ศูนย์อำนวยการโครงการพัฒนา กองบังคับการฝึกพิเศษ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน เข้ามารับผิดชอบในการดำเนินการ โดยมีพันตำรวจเอกนพพล ชาติวงศ์ ดำรงตำแหน่งผู้กำกับการศูนย์อำนวยการโครงการพัฒนา กองบังคับการฝึกพิเศษ และ ทำหน้าที่ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จนถึงปัจจุบัน

ภาพ 8 พันตำรวจเอกนพพล ชาติวงศ์ ผู้กำกับการศูนย์อำนวยการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ที่มา: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2546: 1)

ในการดำเนินการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้มีการจัดทำแผนแม่บท 5 ปี ซึ่งในปี 2550 จะเป็นแผนแม่บทฉบับที่ 4 (ปี พ.ศ. 2550–2554) เพื่อกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการให้มีการดำเนินการเป็นไปใน

ทิศทางเดียวกันและ ให้เป็นไปตามกรอบพระราชดำริ ทั้งในเรื่องของการฟื้นฟูสภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา วิจัย ทดลอง ตามแนวพระราชดำริ รวมถึงการ ขยายผลสู่ราษฎร

ดังนั้น จากการที่จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้มีการศึกษาทดลองในพื้นที่ และได้ขยายผลสู่ประชาชน โดยเฉพาะประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ฯ เป็นหมู่บ้านเป้าหมายอันดับแรกในการส่งเสริมในทุกๆ ด้าน อาทิเช่น การเพาะปลูก การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น เมื่อส่งเสริมให้กับหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จน ได้ผลขั้นหนึ่งแล้วก็ขยายผลไปยังเกษตรกรในพื้นที่แหล่งอื่นๆ ต่อไป

ปัจจุบัน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีหมู่บ้านรอบ ศูนย์ฯ จำนวน 4 ตำบล 29 หมู่บ้าน จำนวน 5,458 ครัวเรือน แต่เป็นสมาชิกของศูนย์ฯ จำนวน 166 ครัวเรือน โดยพิจารณาจากความสมัครใจของประชาชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรอบ ศูนย์ฯ เป็นหลัก

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้วในข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยได้มีความสนใจที่จะศึกษาวิถี ชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ตามระดับพอเพียงด้านต่างๆ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค เพื่อ เป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาด้านต่างๆ ของศูนย์ฯ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาวิถีชีวิต ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จังหวัดเพชรบุรีที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จังหวัดเพชรบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ได้ทราบและเข้าใจถึงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จังหวัดเพชรบุรี และสามารถนำ ผลการศึกษาไปกำหนดนโยบายในการพัฒนาหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ได้

2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จังหวัดเพชรบุรี กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ให้ยั่งยืนได้

ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะสมาชิกหมู่บ้านรอบๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ 4 ตำบล 29 หมู่บ้าน อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตของเนื้อหา

ศึกษาวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ความยั่งยืน ในการศึกษาครั้งนี้มีประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ศึกษาถึง รายได้ รายจ่าย เงินออม การประหยัด การผลิต
2. ด้านสังคม ศึกษาถึง การรวมกลุ่ม ความสามัคคี ความเสียสละ
3. ด้านวัฒนธรรม ศึกษาถึง การฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น ด้านจิตสำนึก รักไทย รักบ้านเกิด ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา
4. ด้านสิ่งแวดล้อม ศึกษาถึง การดูแลทรัพยากร ดิน น้ำ ไร่ นา ขยะ การฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น และการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น

ขอบเขตเชิงประชากร

ประชากรที่เป็นสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ใน 4 ตำบล 29 หมู่บ้าน 166 ครัวเรือน ได้แก่ ตำบลไร่ไหมพัฒนา ตำบลห้วยทรายเหนือ ตำบลชะอำ และตำบลสามพระยา

นิยามศัพท์

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยการพึ่งตนเองอย่างพอประมาณกับอรรถภาพและเป็นเหตุเป็นผล เดินทางสายกลาง มีความเป็นอยู่อย่างพอเหมาะพอดี รู้จักตนเองและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงโลกภายนอกเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบและ คุณธรรมประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ

ความพอเพียง หมายถึง การมีความพอประมาณ ความมีเหตุผลและ การมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ โดยอาศัยความรู้ และคุณธรรมเพื่อใช้ในวิถีชีวิตด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปในวิถีชีวิตด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เช่นการผลิตและการบริโภคของการประกอบอาชีพในเบื้องต้นให้พออยู่พอกินได้ด้วยตนเองเพื่่มูลดรายจ่ายก่อนเพิ่มรายได้

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณในวิถีชีวิตด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบเช่น การทำกิจกรรมให้สอดคล้องกับภูมิสังคม

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ทางสังคม การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในชุมชน

ความรู้ หมายถึง จะต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน เช่นการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น การสืบทอดภูมิปัญญาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ

คุณธรรม หมายถึง การตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม มีความอดทน ความเพียร สติปัญญา และความรอบคอบ รวมทั้งมีการนำหลักการของพุทธศาสนามาใช้ในวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เช่น จิตสำนึกรักท้องถิ่นและความเอื้ออาทรของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ

วิถีชีวิต หมายถึง วิถีชีวิต ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของสมาชิก หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ

ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง รายได้ รายจ่าย เงินออม การประหยัด การผลิต รายได้ หมายถึง รายได้ของคนในครอบครัวที่ทำงานในรอบปีที่ผ่านมา รายจ่าย หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในการดำรงชีวิตในรอบปีที่ผ่านมา

เงินออม หมายถึง จำนวนเงินที่สมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ เก็บออมไว้ในคราวจำเป็น การประหยัด หมายถึง การใช้และการกินอย่างมีเหตุผล ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้พลังงานเท่าที่จำเป็น และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

การผลิต หมายถึง ผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการ สอดคล้องกับภูมิสังคม สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ

ด้านสังคม หมายถึง การรวมกลุ่ม ความสามัคคี ความเสียสละ

ด้านวัฒนธรรม หมายถึง การฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น ด้านจิตสำนึก รักไทย รักบ้านเกิด ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา

ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดูแลทรัพยากร ดิน น้ำ ไร่ นา ขยะ การฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น และการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น

สมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ หมายถึง ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรอบศูนย์ ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลไร่ไหมพัฒนา ตำบลห้วยทรายเหนือ ตำบลชะอำ และตำบลสามพระยา โดยมีหมู่บ้านเป้าหมายจำนวน 29 หมู่บ้าน 166 ครัวเรือน

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีเนื้อหาแนวคิดและทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
 - 1.1 พระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
 - 1.2 พระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
 - 1.3 แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า
 - 1.4 แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.5 แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง
 - 1.6 แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้และเทคนิควิชาการสมัยใหม่
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.1 ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
3. วิถีชีวิตของชุมชนห้วยบ้านชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
4. งานขยายผลถ่ายทอดเทคโนโลยีตามแนวพระราชดำริ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย
7. สมมติฐานการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ถือว่าเป็นลักษณะพิเศษที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ การมุ่งเน้นให้ผลของการดำเนินงานนั้นตกถึงมือประชาชนโดยตรงเป็นเบื้องต้น เพื่อบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้าคือ การพออยู่พอกิน ขณะเดียวกันก็ปูพื้นฐานไว้สำหรับความอยู่ดีกินดีต่อไปในอนาคตด้วย ดังนั้นจึงมีลักษณะของการมองผลสำเร็จที่เป็นการคุ้มค่า มากกว่าการคุ้มทุน ดังที่เคยมีพระราชกระแสว่า ขาดทุนคือกำไร

(สง่า พลสงคราม, 2542) (our loss is our gain) กำไรนั้นคือความอยู่ดีมีสุขของประชาชนที่จำเป็นต้องลงทุน แต่ก็เป็นการลงทุนที่คุ้มค่า แม้จะไม่กลับมาเป็นตัวเงิน คือ กำไร ในนัยธรรมดาในตอนแรก เป็นต้น

นอกจากนี้ แนวความคิดและทฤษฎีดังกล่าว ยังมีลักษณะของการไม่ติดตำรา คือ เป็นการพัฒนาที่อนุโลม และ รอมชอม กับสภาพธรรมชาติ และสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน และต้องไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่แข็งตัว และไม่เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของคนไทยอันจะทำให้การดำเนินงานในโครงการไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เห็นสมควรยกขึ้นมากล่าวไว้อีกประการหนึ่งก็คือ การสร้างความรู้ รัก สามัคคีและการร่วมมือร่วมใจกันทำ โดยปรับลดอัตตาวิสัยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีจะต่างคนต่างทำและยึดติดการเป็นเจ้าของเป็นสำคัญให้เป็นการร่วมกันโดยไม่มีเจ้าของเป็นสำคัญ และสามารถอำนวยประโยชน์สูงสุดให้กับประชาชนและเกษตรกร ดังเช่นในกรณีของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่เป็นรูปแบบใหม่ของการบริหารที่เป็นการบริการรวมจุดเดียว และการบริการเบ็ดเสร็จ หรือ one stop service for the farmers ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยอย่างแท้จริง

ดังนั้น โครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเกี่ยวข้องอยู่กับเรื่องของการพัฒนาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ ที่ทำกิน พืช และความรู้ด้านเกษตรกรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นต้น และดังได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นไม่ว่าจะเป็นแนวคิดและทฤษฎีในงานสาขาใดที่ได้พระราชทานพระราชดำริเพื่อการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาไว้หลักสำคัญของทุกเรื่องก็คือความเรียบง่ายดังที่ได้ทรงใช้คำว่า simplify หรือ simplicity จะต้องเรียบง่ายไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนทั้งในแนวความคิดและด้านเทคนิควิชาการจะต้องสมเหตุสมผล ทำได้รวดเร็ว และสามารถแก้ไขปัญหาให้ก่อประโยชน์ได้จริง ตลอดจนต้องมุ่งไปสู่วิถีแห่ง การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability) อีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540: 16 – 19)

พระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จุดมุ่งหมายของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ การพัฒนาคนให้พออยู่พอกิน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มต้นจากการทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเสียก่อน แล้วจึงพัฒนาต่อไปให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ขณะเดียวกันก็ต้องพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการส่งเสริมความรู้เทคนิค

วิชาการสมัยใหม่ที่เหมาะสมเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเห็นตัวอย่างของความสำเร็จและนำไปปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางด้านภูมิศาสตร์ และสังคมวิทยาของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันด้วยเสมอ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่ง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2539: 15) ความว่า

...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมวิทยา ภูมิประเทศทางสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ ไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วอธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...

ด้วยหลักการดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้นตามภูมิภาคต่างๆ ซึ่งแนวทางและวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาฯ นี้ ปรากฏดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2526 (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2539: 39) ความว่า

...เป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึง ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ทุกด้านของชีวิตประชาชนที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่จะทำอย่างไร และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่ จะสามารถที่จะหาวิธีการจะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ

ด้านหนึ่งก็เป็นจุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้า วิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่สภาพฝน ฟ้า อากาศ และประชาชนในท้องที่ต่างๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน

กรมกองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้าน ได้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประองคองกันประสานกัน ตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ฯ ของตน แต่ว่าอาจจะมึนงงถือว่าเป็นศูนย์ของตนเอง คนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านงานการส่งเสริมการศึกษาอยู่ด้วยกัน ก็หมายความว่า ประชาชนซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้าน ก็หมายความว่าที่สำคัญปลายทางคือประชาชนจะได้รับประโยชน์และต้นทุนของผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์...

จากพระราชดำรัสดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าศูนย์ศึกษาฯ มีแนวทางและวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ

1. ทำการศึกษา ทดลอง ค้นคว้าและวิจัย เพื่อหาแนวทางและวิธีการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ศูนย์ศึกษาฯ จึงเปรียบเสมือน ตัวแบบของความสำเร็จ ซึ่งเกษตรกรและปราชญ์ผู้สนใจสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงด้วยวิธีการต่างๆ อย่างประหยัด และไม่สลับซับซ้อนเกินไป ในขณะที่เดียวกันก็มีผลจากการศึกษา ทดลองที่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่มีคุณประโยชน์ในฐานะตัวอย่างที่ไม่ควรดำเนินการตาม
2. การแลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติ และประชาชนโดยการทดลอง และวิจัยที่ได้ผลแล้ว ควรจะนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ศูนย์ศึกษาเป็นแหล่งผสมผสานวิชาการและการปฏิบัติ เป็นแหล่งความรู้ของราษฎร เป็นแหล่งศึกษาทดลองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างนักวิชาการ เจ้าหน้าที่และราษฎร เปรียบเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา
3. การพัฒนาแบบผสมผสานทุกสาขาในลักษณะสหวิทยาการ โดยให้แต่ละสาขามีการพัฒนาที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อกัน เพื่อให้ศูนย์ศึกษาฯ เป็นแบบจำลองของพื้นที่และรูปแบบการพัฒนาที่ควรจะเป็น รวมทั้งมีการดำเนินงานและการบริหารที่เป็นระบบ
4. เป็นการดำเนินงานที่เน้นการประสานงานระหว่างส่วนราชการต่างๆ ทั้งในด้านการประสานการดำเนินงานและการประสานแผน
5. เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (one Stop Service) โดยมีการศึกษาทดลองและสาธิตให้เห็นผลสำเร็จของการดำเนินงานพร้อมกันในทุก ๆ ด้าน ในลักษณะของพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต เพื่อให้ผู้สนใจเข้าไปศึกษาดูงานได้ทุกเรื่อง รวมทั้งนำผลการศึกษาย้ายไปสู่ประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านรอบๆ ศูนย์ศึกษาฯ ไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งของเท่านั้น หากเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีความเคลื่อนไหวมีกิจกรรมต่อเนื่อง โดยกระทำในสภาพที่เป็นจริง ภายได้ปัญหาข้อจำกัดและสภาพภูมิศาสตร์ตลอดจนลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม (Social-Cultural) ของผู้คนในชุมชนนั้นๆ ด้วยเดียว

พระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้น 6 แห่งทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ตามสภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี ศูนย์ศึกษา

การพัฒนาอุทยานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร และศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

พระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาเขาคันทอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
พระราชดำรัสพระราชทานในโอกาสที่ประธานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นำผู้เข้าร่วมสัมมนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเฝ้าฯ เพื่อรับพระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการดำเนินงานในช่วงต่อไปเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2531 (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาเขาคันทอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2531: 4)

...ประวัติมีว่าตอนแรกมีที่ดิน 264 ไร่ ที่ผู้ใหญ่บ้านให้ “เพื่อสร้างคันทอน” ในปี 2520 ที่เขาคันทอนใกล้วัดคันทอน ตอนแรกก็ต้องค้นคว้าว่าที่ดินตรงนั้นคือตรงไหน ก็พยายามสืบ ก็ปรากฏว่าพบอยู่ในแผนที่ที่เขาคันทอนนั้น (แผนที่ 1:50,000 ราว 5236 I, II, 5336 III, IV,) เมื่อได้ทีอย่างนั้น ได้คิดมา 2 ปี พยายามหาบนแผนที่ว่า สถานที่นี้เป็นอย่างไร เสร็จแล้วก็สอบถามดูว่าลักษณะของพื้นที่เป็นอย่างไร ก็ได้พบบนแผนที่พอดี อยู่บนบนของระหว่างของแผนที่ จึงต้องต่อแผนที่ 4 ราว สำหรับให้ได้ทราบว่ สถานที่ตรงนั้นอยู่ตรงไหน แล้วก็เลยถามผู้ที่ให้ที่นั้นนะ ถ้าหากไม่สร้าง พระคันทอน แต่ว่าสร้างเป็นสถานที่ที่จะศึกษาเกี่ยวกับการเกษตรจะเอาไหม เขาก็บอกยินดี ก็เลยเริ่มทำในที่นั้น...

อย่างศูนย์ศึกษาที่คันทอนก็เป็นศูนย์ศึกษาแรก ผลที่ศูนย์ศึกษาคันทอนนั้น อาจมีน้อยเพราะว่าเป็นภูมิประเทศที่จำกัด แต่ต่อมาความคิดของศูนย์ศึกษาก็ได้แผ่ขยายออกไป ได้ไปทำที่ภาคใต้ที่ศูนย์พิกุลทอง ซึ่งที่มาของดินที่นั่นก็เป็นคนละลักษณะ ทางราชการได้ใช้ที่ที่เป็นสาธารณะส่วนหนึ่ง และที่เป็นที่ที่ประชาชนได้ไปอยู่ โดยที่ไปซื้อที่ ส่วนศูนย์ศึกษาที่คอยสะกัดที่เชียงใหม่นั้น เป็นที่ที่ทำอะไรไม่ได้ ไม่เคยมีใครไปทำการเพาะปลูกใดๆ ไม่มีเลย มีแต่คนไปตัดต้นไม้และไปตัดดินที่อยู่ในเขตนั่น ผู้ตัดดินนั้นก็ทางราชการนี่เองไปสร้างถนนบ้าง อะไรบ้าง ก็เป็นที่ที่เรียกว่าไม่มีหวังที่จะพัฒนา ตอนแรกบอกว่าถ้าได้ที่ดินนี้ไปพัฒนาเขาบอกว่าไม่ไหว บอกจะไปเลี้ยงวัว วัวก็จะอยู่ไม่ได้ ในทั้งหมดนั้นเขาบอกว่าจะเลี้ยงวัวได้สักสองตัวได้แต่เดี๋ยวนี้ก็มี 50 ตัวขึ้นไปเลี้ยงได้จริงๆ แล้วประมาณ 100 ตัว นอกจากนั้นก็ใช้ประโยชน์ในด้านอื่นได้ คือ การศึกษาเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่า สร้างป่าขึ้นมา...

พระราชดำริพระราชทานแก่เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2540 (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540: 25)

... ที่เขาหินซ้อนหลายฝ่ายช่วยกันใช้เวลา 15 ปี ที่นี้จึงเป็นแบบช่วยชาวบ้าน ได้ที่อื่นเลยทำง่ายขึ้น ต้องอดทน แล้วเป็นไง ก็ได้ประโยชน์ ชาวบ้านมีความสุข เราก็สุข ที่นี้เมื่อก่อนปลูกมันสำปะหลังยังไม่ขึ้นเลย เดี่ยวนี้ดีขึ้น แต่ก็เย็นสบายดี เปลี่ยนแปลงไปมาก...

พระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระราชดำริกับนายบุญนาค สายสว่าง ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีในคราวเสด็จพระราชดำเนินไปประกอบพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จังหวัดจันทบุรี เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2524 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2534: 2) “...ให้พิจารณาพื้นที่เหมาะสมจัดทำโครงการพัฒนาด้านอาชีพการประมง และการเกษตรในเขตพื้นที่ดินชายฝั่งทะเลจังหวัดจันทบุรี...”

หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ ประธานสภามณฑล รายการจากฟ้าสู่ดินทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2526 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2534: 13) ความว่า

...โครงการอ่าวคุ้งกระเบนนี้ จะมีประโยชน์มากมายตรงที่ว่าจะมีการพัฒนาการประมงแผนใหม่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการสาธิตและเป็นการฝึกที่ทำให้ประชาชนได้มีวิธีการใหม่ ๆ ที่สามารถจะทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นดีขึ้นมากแล้วสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยทำนั้น เช่น หอยนางรม ทำที่อื่นมาแล้วนำมาทำที่นี้ก็เกิดมีทำกันขึ้น ซึ่งก็เป็นรายได้ที่ดีเหมือนกัน แล้ววิธีการเลี้ยงหอยนางรมที่ดีก็ได้เกิดขึ้น นอกจากนั้น จังหวัดใกล้เคียงก็อาจมาดูวิธีเลี้ยงหอยนางรมได้ที่นี้เป็นการสาธิตไปในตัว และเป็นการฝึกอบรมให้ด้วย สำหรับที่จะให้เขาได้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ส่วนทางด้านเกษตรก็นำควบคู่กันไป...

พระราชดำริพระราชทานแก่นายโมยิต บันเปี่ยมรัตน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพระราชพิธีแรกนาขวัญ หว่านข้าวในบริเวณสวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2534 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2534: 22) ความว่า

..ป่าชายเลนมีประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลและอ่าวไทย แต่ปัจจุบันป่าชายเลนของประเทศเรากำลังถูกบุกรุก และถูกทำลายลงไปโดย

ผู้แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว จึงควรวางทางป้องกันอนุรักษ์และขยายพันธุ์เพิ่ม โดยเฉพาะต้นโกก้าง เป็นไม้ชายเลนที่แปลกและขยายพันธุ์ค่อนข้างยาก เพราะต้องอาศัยระบบน้ำขึ้นลงในการเติบโตด้วย จึงขอให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง คือ กรมป่าไม้ กรมประมง กรมชลประทาน และกรมอุทกศาสตร์ ร่วมกันหาพื้นที่เหมาะสมในการทดลองขยายพันธุ์โกก้างและปลูกสร้างป่าชายเลนกันต่อไป...

พระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
พระราชดำริพระราชทานแก่หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ องคมนตรี นายสุนทร เรืองเล็ก อธิบดีกรมชลประทาน และนายสุเมธ ตันติเวชกุล ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการ (กปร.) ณ กรมราชองครักษ์ สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2526 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2526: 24) ความว่า

...หากปล่อยทิ้งไว้ จะกลายเป็นทะเลทรายในที่สุด...

...ให้พัฒนาพื้นที่เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาด้านการเกษตรกรรม โดยเน้นการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าไม้ให้กลับอุดมสมบูรณ์ดังเดิม สามารถทำการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการปลูกป่าจัดหาแหล่งน้ำสนับสนุนการปลูกป่า และการเพาะปลูกพืช จัดระเบียบราษฎรให้ราษฎรในพื้นที่โครงการให้เข้าอยู่อาศัย และทำกินอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและสอดคล้องกับธรรมชาติ ให้ราษฎรเข้าร่วมดูแลรักษาตลอดจนได้อาศัยผลผลิตจากป่าและเพาะปลูกพืชต่าง ๆ โดยไม่ต้องเข้าไปบุกรุกทำลายป่าไม้อีกต่อไป

ส่วนที่ห้วยทรายนั้นก็เป็นลักษณะอีกอย่างหนึ่ง มีหมู่บ้าน คือเริ่มงานด้วยเป็นพื้นที่ในความควบคุมของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพราะถือว่าเป็นเขตของมฤคทายวันพระราชนิเวศน์ แต่ว่ามีคนอยู่ในนั้นมาก ฉะนั้นก็ต้องพยายามที่จัดให้คนที่อยู่ในนั้นมีความอยู่ดีกินดีขึ้น ก็มีอุปสรรคต่าง ๆ มากมายแต่ก็ได้ทำกิจการที่พยายามปลูกป่าบนภูเขาโดยใช้น้ำที่สูบน้ำด้วยโซลาเซลล์เป็นต้น...

พระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ณ บริเวณป่าขุนกวาง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2525 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2525: 8) ความว่า

...เพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษา ทดลอง หารูปแบบการพัฒนาต่าง ๆ ในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำลำธารของภาคเหนือ และเผยแพร่ให้ความรู้ความเข้าใจ

ด้านเกษตรกรรมอย่างถูกต้องให้แก่ราษฎร และหยุดยั้งการขยายวงกว้างของ
ทำลายป่าและสภาพแวดล้อม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ มุ่งเน้น
กิจกรรมด้านการพัฒนาป่าไม้ พื้นที่ต้นน้ำลำธารให้ได้ผลอย่างสมบูรณ์เป็น
หลัก โดยค้นทางเป็นการศึกษาด้านป่าไม้ และปลายทางเป็นทางการศึกษาการ
ประมงตามอ่างเก็บน้ำต่าง ๆ ผสมกับการศึกษาด้านการเกษตรกรรมด้านปศุ
สัตว์และโคนม และด้านเกษตรอุตสาหกรรม กิจกรรมที่สำคัญของศูนย์ฯ
ได้แก่ งานศึกษาพัฒนาแหล่งน้ำ งานศึกษาและพัฒนาป่าไม้วางงานด้าน
ป้องกันพื้นที่และป้องกันด้านไฟฟ้า งานพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธาร งานศึกษา
และพัฒนาที่ดิน งานศึกษาและทดสอบการปลูกพืชประเภทไม้ผล งานศึกษา
และพัฒนาเกษตรกรรมแบบประณีต งานศึกษาและพัฒนาและปศุสัตว์ งาน
ศึกษาและพัฒนาประมง งานอนุรักษ์และพัฒนาอาชีพเลี้ยงกบแบบครบวงจร
ผสมผสานกับการอนุรักษ์ งานศึกษาและทดลองปลูกหญ้าแฝก งานพัฒนา
หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ด้านเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมระดับพื้นบ้าน...

ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรชาวเขา ในพื้นที่ต่างๆ ในเขตจังหวัด
ภาคเหนือ เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2525 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ, 2525: 9) "...ได้ขอใช้บริเวณลุ่มน้ำห้วยฮ่องไคร้ทั้งลุ่มเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนา ซึ่งมี
ประมาณ 8,500 ไร่ เป็นพื้นที่เสื่อมโทรม เนื่องจากการลักลอบตัดไม้และจากไฟไหม้ป่าและดินนั้น
ถูกชะล้างเป็นส่วนใหญ่เหลือเป็นหินลูกรังและกรวด..."

ณ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 3
กุมภาพันธ์ 2527 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2527: 11) ความว่า
...ควรพิจารณาจัดพื้นที่ส่วนหนึ่งในเขตพื้นที่พัฒนาป่าไม้นี้ด้วยน้ำชลประทาน
ให้เป็นพื้นที่สำหรับการศึกษาการพัฒนาเบ็ดเสร็จ นอกเหนือจากกิจกรรม
พัฒนาป่าไม้นี้ด้วยน้ำชลประทานเพียงกิจกรรมเดียว

เป้าหมายหลักของโครงการฯ แห่งนี้ คือการฟื้นฟู และอนุรักษ์
บริเวณต้นน้ำห้วยฮ่องไคร้ซึ่งมีสภาพแห้งแล้งโดยเร่งด่วน โดยทดลองใช้
วิธีการใหม่ๆ เช่น การผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำในระดับบนลงไปตามแนวร่องน้ำ
ต่างๆ เพื่อช่วยให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ แผ่ขยายตัวออกไป สำหรับน้ำส่วนที่
เหลือก็จะไหลลงอ่างเก็บน้ำในระดับต่ำลงไป เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางด้าน
งานเกษตรกรรมต่อไป ในการนี้ ควรเริ่มปลูกป่าทดแทนตามแนวร่องน้ำ ซึ่งมี

ความชุ่มชื้นมากกว่าบริเวณสันเขา จึงจะทำให้เห็นผลโดยเร็ว นอกจากนั้นยังเป็นการประหยัดค่าไม้และปลอดภัยจากไฟป่าด้วย เมื่อร่องน้ำดังกล่าวมีความชุ่มชื้นเพิ่มขึ้น ลำดับต่อไปก็ควรสร้างฝายต้นน้ำเป็นระยะๆ เพื่อค่อยๆ เก็บกักน้ำไว้ แล้วต่อท่อไม้ไผ่ส่งน้ำออกทั้งสองฝั่งร่องน้ำ อันจะเป็นการช่วยแผ่ขยายแนวความชุ่มออกไปตลอดแนวร่องน้ำ สำหรับด้านการประมง ก็ควรจะเริ่มควบคุมการบริหารการรักษাপันธุ์ปลา และจับปลาให้เป็นระเบียบ โดยให้ราษฎรส่วนรวมได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน ส่วนเรื่องการเกษตรกรรม และการปศุสัตว์เช่น เรื่องการปลูกพืชเศรษฐกิจและการเลี้ยงโคนม ก็น่าจะพิจารณาจัดตั้งกลุ่มโดยอาจค่อยๆ ขยายกิจการเป็นลักษณะสหกรณ์หรือสหพันธ์ ทั้งนี้ จะต้องศึกษาเรื่องการเกษตรอุตสาหกรรมควบคู่ไปด้วย เพราะเมื่อประสิทธิภาพผลผลิตไม่ว่าประเภทใดล้มตลาด จะได้สามารถแปรสภาพให้สามารถถนอมรักษาไว้ได้นาน โดยสามารถทยอยส่งไปจำหน่ายภายหลังได้...

เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจกรรมต่างๆ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2528 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2528: 4)

...การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ มีกิจกรรมหลายด้านรวบกันอยู่ในบริเวณศูนย์ฯ การปฏิบัติงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่จากส่วนราชการต่างๆ ตามที่ได้ดำเนินการในช่วงระยะเวลา 2 ปี มีความรู้หน้าและร่วมมือร่วมใจกันดี ซึ่งต่อไปจะได้ใช้สถานที่สำหรับศึกษาทดสอบถึงวิธีการพัฒนาต่างๆ เมื่อได้ผลเป็นประการใดแล้ว ก็จะสาธิตและเผยแพร่ให้เจ้าหน้าที่ของส่วนราชการ เกษตรกร และประชาชนทั่วไปเข้าไปศึกษาหรือโดยการเผยแพร่ออกไปจะเป็นประโยชน์ทั้งในด้านการศึกษาและให้เห็นวิธีการพัฒนาว่าควรกระทำอย่างไร สำหรับเป็นแบบอย่างในการนำไปปฏิบัติ คล้ายกับว่าศูนย์ศึกษาพัฒนานี้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต...

พระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระราชทานพระราชดำริแก่ม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ องคมนตรีนายสุนทร เรืองเล็ก อธิบดีกรมชลประทาน พร้อมด้วยนายเล็ก จินดาสงวน ณ กรมราชองครักษ์ สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2525 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2525: 3) ความว่า

...ทรงให้พิจารณาว่าโครงการจัดหาน้ำสนับสนุน โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานตามแนวพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทดลองงานพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ อันได้แก่การพัฒนาป่าไม้ การเกษตรต่างๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งการดำเนินงานด้านเกษตรอุตสาหกรรม สำหรับเป็นตัวอย่างให้ราษฎรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้ อันจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้ต่อไป...

ในคราวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยเดียกตามพระราชดำริ ในพื้นที่ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2527 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2527: 2)

...สำหรับโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น เป็นการดำเนินงานในลักษณะย่อส่วนภูมิประเทศให้เล็กลง เพื่อที่จะมีการดำเนินงานในทุกๆ ด้านมารวมอยู่ในศูนย์ฯ นี้ โดยจะมีการศึกษา ทดลอง เผยแพร่การพัฒนาและเป็นตัวอย่างให้แก่ผู้เชี่ยวชาญ ข้าราชการและประชาชน สามารถมาดูงานศึกษาและพัฒนาไปใช้ปฏิบัติได้ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกันเป็น...

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตชีวา โดยจะมีการศึกษาและพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นการเพาะกล้าการปลูกการใช้ที่ดินให้เหมาะสมตลอดจนการแปรสภาพผลผลิตทางการเกษตรเป็นสินค้าเกษตรอุตสาหกรรม...

พระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐาน ณ พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ จังหวัดนราธิวาส ระหว่างวันที่ 8 สิงหาคม - 3 ตุลาคม 2524 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2524: 23) ความว่า

...ด้วยพื้นที่จำนวนมากในจังหวัดนราธิวาสเป็นที่ลุ่มต่ำ มีน้ำขังตลอดปี ดินมีคุณภาพต่ำซึ่งพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3 แสนไร่ เกษตรกรจำนวนมากไม่มีที่ทำกิน แม้เมื่อระบายน้ำออกจากพื้นที่หมดแล้ว ยังยากที่จะใช้ประโยชน์ทางการเกษตรให้ได้ผล ทั้งนี้ เนื่องจากดินมีสารประกอบไฟรท์ ทำให้เกิดกรดกำมะถัน เมื่อดินแห้งทำให้ดินเปรี้ยว ควรปรับปรุงดินให้ดีขึ้น ดังนั้น

เห็นสมควรที่จะมีการปรับปรุงพัฒนา โดยให้มีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการศึกษา และพัฒนาพื้นที่ที่พร่วมกันแบบผสมผสาน และนำผลสำเร็จของโครงการไปเป็นแบบอย่างในการที่จะพัฒนาพื้นที่ดินพรุในโอกาสต่อไป...

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชดำริส เมื่อตรวจเยี่ยม โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2526 (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2526: 23) ความว่า

...ศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่มายุ้งในจังหวัดนราธิวาส เป็นศูนย์ศึกษาที่เน้นหนักไปทางด้านค้นคว้าวิจัยและบริการในชีวิตความเป็นอยู่ในภาคใต้ หนักไปในทางดินที่เป็นพรุ ซึ่งเป็นปัญหามาก เพราะว่ายังไม่ได้ศึกษาพอและเกี่ยวข้องกับกรมกองหลายกรมกอง ซึ่งอาจจะยังไม่ปรองดองกันคือไม่เข้าใจกัน ก็มาวิจัยพร้อมกันทีเดียว จะได้มีความเข้าใจกันได้...

โดยผลการศึกษาของแต่ละศูนย์ศึกษาฯ นั้นจะเป็นความรู้ที่นำไปส่งเสริมให้กับประชาชนเป้าหมายและมีการสาธิตไว้ในพื้นที่ศูนย์ฯ ประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านรอบๆ ศูนย์ศึกษาฯ จะเป็นประชาชนเป้าหมายกลุ่มแรกที่จะได้รับประโยชน์ กล่าวคือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเรื่องงานส่งเสริมจะนำผลการศึกษาที่ได้ผลดีไปแนะนำให้กับเกษตรกรเป้าหมาย ซึ่งก่อนนี้เรียกว่า หมู่บ้านบริวาร แต่ปัจจุบันเรียกว่า หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ แต่ละศูนย์ศึกษาฯ จะมีเกษตรกรหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ อยู่ประมาณ 10-25 หมู่บ้าน ในการส่งเสริมนั้นทำได้หลายวิธีด้วยกัน ทั้งนี้แล้วแต่สภาพสังคมวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ โดยให้เกษตรกรเข้ามารับการอบรมหลักสูตรต่างๆ เช่น การเพาะปลูก การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง ฯลฯ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมออกไปแนะนำส่งเสริมในหมู่บ้าน หรือเกษตรกรเข้ามาศึกษาดูงานในศูนย์ศึกษาฯ ด้วยตนเองหรือเข้ามาเป็นหมู่คณะ เมื่อการส่งเสริมในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ ได้ผลในระดับหนึ่งแล้ว หมู่บ้านเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นหมู่บ้านตัวอย่างให้เกษตรกรพื้นที่อื่นๆ ที่ห่างออกไปได้เข้ามาศึกษาและดูงาน ทำให้การขยายผลตลอดจนการส่งเสริมของศูนย์ศึกษาฯ สามารถขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปเรื่อยๆ อย่างไม่จำกัด แต่ละภูมิภาคอาจจะมีเรื่องปลีกย่อยที่ควรจะได้ทำการศึกษาเพิ่มเติม และพื้นที่ที่เหมาะสมอยู่แยกออกไปในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้การดำเนินงานเหล่านั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดให้มี “ศูนย์ฯ สาขา” เพื่อทำการศึกษาเฉพาะเรื่องเฉพาะพื้นที่นั้นๆ และจะได้นำผลการศึกษามาส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ในการประกอบอาชีพเช่นกัน

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นอยู่เสมอว่า โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นเป็น โครงการที่มุ่งช่วยเหลือแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าของราษฎรที่กำลังประสบปัญหาลอยู่ ดังพระราชดำริสตอนหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2539: 15) ว่า

...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออก...เป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขปวดหัวก่อนแต่ปวดหัว ไข้ยาแก้ปวดหัว...หรือยาอะไรก็ตามแก้ปวดหัว มันไม่ได้แก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่ จะคิดได้ แล้วอีกอาการ อย่างก็คือ แบบ macro นี้เขาจะทำแบบรื้อทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย...อย่างบ้านคนอยู่ เราบอกบ้านนั้นมันผุดตรงโน้น มันผุดตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะไปซ่อม ตกหลังรื้อบ้านนี้ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหนไม่มีที่อยู่ก็ต้องค้าเสียก่อน แล้วก็ค่อย ๆ ดูตรงนี้ยังอยู่ได้...ไปรื้อตรงโน้นแล้วค่อย ๆ สร้างแล้วมารื้อตรงห้องนี้...ที่ ทำจะต้องค่อย ๆ ทำจะไประเบิดหมดไม่ได้...

จากพระราชดำริข้างต้นนี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่าทรงเล็งเห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนเป็นอันดับแรกของการพัฒนา และสงเคราะห์ประชาชนผู้ยากไร้ที่ประสบปัญหาลความเดือดร้อนเฉพาะหน้าฉุกเฉินรอไม่ได้ อาจเกิดความเสียหายหากช่วยเหลือไม่ทันเหตุการณ์มากกว่าการให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยืดติตรูปแบบการพัฒนาประเทศซึ่งมุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่วนร่วม (economic growth) โดยคำนึงถึงตัวเลขมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติและรายได้เฉลี่ยประชาชาติเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญ แต่มิได้ให้น้ำหนักความเจริญเติบโตที่สมดุล โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทห่างไกล มิได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้ขาดศักยภาพทางการพัฒนาอย่างพอเพียง ฉะนั้นโครงการของพระองค์จึงมุ่งสู่ชนบทโดยทรงเลือกท้องถิ่นทุรกันดาร ห่างไกล และให้ความสำคัญแก่พื้นที่เหล่านี้เป็นอันดับแรก ซึ่งการดำเนินการพัฒนาตามแนวพระราชดำรินี้ถือได้ว่าเป็นการลดช่องว่างของการพัฒนาประเทศ เป็นการเสริมการพัฒนาในพื้นที่ที่กระบวนการพัฒนาของรัฐเข้าไปไม่ถึงไม่ได้รับเริ่มเข้าไปดำเนินการ

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อแก้ไขปัญหาลความยากจนในเบื้องต้นด้วยการแก้ปัญหาลเฉพาะหน้าเพื่อให้ประชาชนในชนบทมีรากฐานการดำรงชีวิตที่มั่นคงแข็งแรงต่อไปแล้ว

ก็คือให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพและดำเนินการเพื่อความเจริญก้าวหน้าเป็นไปตามขั้นตอน ตามลำดับความจำเป็นและประหยัด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นการพัฒนาที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในลักษณะการพึ่งตนเอง ทรงใช้คำว่า ระเบิดจากข้างใน นั่นคือ ทำให้ชุมชน หมู่บ้านมีความเข้มแข็งก่อนแล้วจึงค่อยขยายผลสู่สังคมภายนอก มิใช่การเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว พระองค์ทรงพระราชประสงค์จะช่วยเหลือราษฎรตามความจำเป็นและความเหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อที่ราษฎรเหล่านั้นจะสามารถพึ่งตนเองได้และออกมาสู่สังคมภายนอกอย่างไม่ลำบาก ดังพระราชดำรัส (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2539: 16) ที่ว่า

...การพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาเมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริม ความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไป โดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชน โดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุดดังเห็นได้จากที่อารยประเทศหลายประเทศ กำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชน ในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นไปต่อไปได้โดยแน่นอน...

นอกจากแนวพระราชดำรดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดหลักการพัฒนาโดยคำนึงถึงปัญหาและสภาพแวดล้อมตลอดจนการมีส่วนร่วมและความตั้งใจจริงของประชาชนเป็นหลักโดยเฉพาะทรงเน้นถึงความสำคัญของความกระตือรือร้นของสังคมในพื้นที่ตลอดถึงความต้องการของประชาชนมากเป็นพิเศษและสภาพแวดล้อมนั้นมิได้หมายความว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เท่านั้นหากแต่หมายถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม จิตวิทยาด้วย ดังพระราชดำรัสเกี่ยวกับเรื่องนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540: 256) ว่า

...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศ ทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศ ทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยาที่อนิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คิดอย่างอื่นไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วเราอธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการเข้าไปพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...

จากพระราชดำรัสข้างต้นนี้ ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดหลักการ ความต้องการ และ ปัญหา ที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่เป็นหลักในการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งแนวพระราชดำรินี้ภายหลังได้นำมาใช้กันอย่างกว้างขวางในหมู่นักพัฒนาและนักวิชาการที่เรียกกันว่า ความต้องการจากฐานล่าง (bottom up) ซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นความจริงมากกว่าการกำหนดความต้องการจากเบื้องบน ซึ่งไม่สามารถทราบปัญหาและข้อเท็จจริงจากฐานล่าง (grass root)

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

สำหรับขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาตามแนวพระราชดำรินั้นก็คือ การพัฒนาที่ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ และอยู่ภายใต้ระบบสังคมอย่างเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2539: 17) ดังพระราชดำรัส

...การเข้าใจถึงสภาพการณ์ของผู้ที่เราจะช่วยเหลือ นั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด การช่วยเหลือให้เขาได้รับสิ่งที่เขาควรจะได้รับตามความจำเป็นอย่างเหมาะสม จะเป็นการช่วยเหลือที่ได้ผลที่สุด เพราะฉะนั้น ในการช่วยเหลือแต่ละครั้ง แต่ละกรณีจำเป็นที่เราจะพิจารณาถึงความต้องการและความจำเป็นก่อนและต้องทำความเข้าใจ สมควรที่จะได้รับความช่วยเหลืออย่างไร เพียงใดอีกประการหนึ่งในการช่วยเหลือนั้น ควรยึดหลักสำคัญว่าเราจะต้องช่วยเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยตนเองได้ต่อไป...

จากพระราชดำรัสข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชวินิจฉัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรให้กับองค์กรของรัฐได้ตระหนักถึงการมุ่งพัฒนาให้ความช่วยเหลือแก่ราษฎรผู้ประสบความเดือดร้อนให้กระทำไปโดยความจำเป็นและเหมาะสมโดยจะต้องคำนึงถึงผลการช่วยเหลือที่ราษฎรได้รับ ก็จะต้องสามารถจัดปัญหาความเดือดร้อนได้และราษฎรนั้นจะต้องมีส่วนร่วมในการขจัดปัญหา รวมทั้งหน่วยงานราชการจะต้องร่วมกันชี้แนะอธิบายให้ราษฎรเกิดความรู้ ความสามารถที่จะดูแลตนเองต่อไปได้ มิใช่เพียงแค่

ทุ่มเทการพัฒนาลงไปโดยไม่ศึกษาความเป็นไปได้หรือสอบถามความต้องการจากราษฎร หรือมอง
ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้และเทคนิควิชาการสมัยใหม่

นอกจากแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎร
การมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเอง ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาที่ต่อเนื่องกันมาโดยมีจุดประสงค์ทางการ
พัฒนาที่มุ่งเน้นไปสู่การพึ่งพาตนเองของประชาชนอย่างมีความสุขแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงมีพระราชวินิจฉัยเพิ่มเติมว่า ควรจะสร้างเสริมสิ่งที่ชาวบ้านชนบทขาดแคลนและมีความ
ต้องการใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงในการนำไปประกอบอาชีพเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่
พระองค์จึงทรงเน้นถึงความจำเป็นต้องมี ตัวอย่างของความสำเริง ที่ราษฎรใช้เรียนรู้และนำไป
ปฏิบัติได้เอง จึงมีพระราชดำริให้จัดตั้ง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้น
ในทุกภูมิภาคของประเทศเพื่อเป็นสถานที่ศึกษาทดลอง วิจัยและแสวงหาความรู้ เทคนิควิชาการ
สมัยใหม่ที่ราษฎร รับผิดชอบ นำไป ดำเนินการได้เอง และเป็นวิธีการที่ ประหยัด เหมาะสมและ
สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น

ลักษณะของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นนับเป็นจุดสำคัญ
ของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการบริหารงานจากการที่ส่วนราชการต่างคนต่างทำมาสู่การ
ประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและร่วมกันในการให้บริการแก่ประชาชน ณ สถานที่
เดียวกัน อันเป็นรูปแบบของศูนย์ บริการเบ็ดเสร็จในจุดเดียว (one stop service) ดังจะเห็นได้จาก
พระราชดำรัสเกี่ยวกับเรื่องนี้ตอนหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540: 262) ว่า

...กรมกองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้าน สามารถแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็น ประลองดองกัน ประสานงานกัน ตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต่างมีศูนย์
ของตน แต่ว่าอาจจะมึนงงว่าเป็นศูนย์ของตนเองคนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และ
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม
กองทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านงานการส่งเสริม
การศึกษาอยู่ด้วยกันก็หมายความว่าประชาชน ซึ่งจะต้องใช้วิชาการ
ทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่
ประชาชน ก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกันเป็นสองด้านก็หมายถึงว่า ที่สำคัญ
ปลายทางคือประชาชนจะได้รับประโยชน์และเส้นทางของผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะ
ให้ประโยชน์...

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา จะพบว่า พระองค์ทรงให้ความสำคัญถึงแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงภูมิคุ้มกัน การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นที่รู้จักกันภายใต้ชื่อว่า เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางปฏิบัติ โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ภูมิคุ้มกันและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อพร้อมรับต่อความเสี่ยงบนพื้นฐานของความรอบรู้ ความรอบคอบ ระวัง ระวัง และคุณธรรม การใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการ ควบคู่ไปกับการกระทำที่ไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความร่วมมือปรองดองกันในสังคม จะสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน และการพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540: 6)

จากพระบรมราโชวาทของพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่าการพัฒนาระบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวปรัชญาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาในสังคมไทย ในยุคปัจจุบันได้อย่างเป็นอย่างดี

ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนาม คำจำกัดความของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง ว่าหมายถึง การดำเนินชีวิต การมีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน สามารถเลี้ยงดูตัวเอง โดยให้มีความเหมาะสม เพียงพอกับความต้องการของตนเองได้ ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องทำการผลิตอาหาร ถักทอเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายด้วยตนเอง แต่หมายถึงในหมู่บ้านจะต้องมีความพอเพียงในระดับหนึ่ง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542: 31–33) กล่าวว่าไว้ว่า การดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมามุ่งเน้นไปที่ความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ จนนำไปสู่การพัฒนาที่ขาดสติและขาดความยั่งยืน ละเอียดพื้นฐานสติปัญญาและวิถีการดำเนินชีวิตของไทย

เศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริซึ่งเน้นหลักความพอดี พอประมาณสามารถใช้เป็นเครื่องควบคุมความรู้สติและขาดการยับยั้งของคน อันเนื่องมาจากการมุ่งขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว

บทเรียนที่ได้จากการพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา คือ การใช้ปัจจัยความเจริญทางเศรษฐกิจในการวัดระดับการพัฒนาประเทศเป็นสำคัญ โดยให้คุณค่าทางเงินตราและวัตถุเป็นที่ตั้งจนนำไปสู่การพัฒนาที่ขาดสติและขาดการยั้งคิด

การพัฒนาที่ขาดสติและยั้งคิด เกิดขึ้นจากกระแสที่มุ่งไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรม อันเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นแนวทางที่นำมาสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วถึงแม้การพัฒนาทางอุตสาหกรรมนำมาซึ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วงแรกแต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจนั้นเป็นไปอย่างไม่ยั่งยืน เนื่องจากปัจจัยหลักที่ประเทศไทยใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้น ไม่ได้ตั้งอยู่บนสภาพความเป็นจริง สติปัญญา และแนวทางการดำเนินชีวิตแบบไทย

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นแนวทางที่เน้นการปฐกฐานในชีวิตสร้างระบบชีวิตที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและความเป็นไทย ดังนั้นพระราชดำริในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จึงสามารถใช้เป็นเครื่องควบคุมการขาดสติและการยับยั้งอันเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว

เนื้อแท้ของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริคือ ความพอประมาณ ที่ตั้งอยู่บนความซื่อสัตย์โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความมีเหตุมีผล ซึ่งทำให้ไม่ขาดสติ ไม่ฟุ้งเฟ้อ และรู้จักสามัคคีซึ่งเกิดจากความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรต่อกัน อันเกิดผลในทางสร้างสรรค์ต่อสังคม

ข้อคิดเห็นในเรื่องความพอดี ความพอประมาณ ว่าควรมีทั้งหมด 5 ประการดังต่อไปนี้ คือ (1) มีความพอดีด้านจิตใจ คือการตั้งสติ (2) ตั้งปัญญาโดยเริ่มที่ตนเอง (3) มีความเมตตา (4) เอื้ออาทร (5) มีความเข้าใจ

ความพอดีทางด้านสังคม คือสร้างความพอดีในทุกระดับของสังคม โดยเริ่มจากครอบครัว ชุมชนและสังคม

ความพอดีในด้านเศรษฐกิจ คือต้องอยู่อย่าง พอดี พอมี พอกิน ไม่หุนหันฟุ้งเฟ้อ

ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือใช้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรณรงค์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ความพอดีด้านเทคโนโลยี คือต้องใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานะและความต้องการของประเทศ

จากปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกระดับและทุกด้านของสังคม ทั้งนี้ ควรมีการนำเนื้อแท้ของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สถิติปัญหา และวิถีการดำเนินชีวิตของไทย

ปริญญ์ พิบูลสราวุธ (2544: 72-73) นักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่อธิบายความหมายและวิเคราะห์ลักษณะร่วมระหว่าง ความยากจน (Poverty) และความเปราะบางต่อความยากจน (Vulnerability) และ วิฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ที่ส่งผลให้จำนวนคนจน และคนที่มีความเสี่ยงต่อความยากจนเพิ่มสูงขึ้น

ซึ่งท่านได้เน้นว่า ยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาคือความยากจน และลดความเปราะบางทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้นจำเป็นต้องแก้ไขคุณลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ ซึ่งได้แก่ (1) ปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความเปราะบาง และ (2) การด้อยความสามารถในการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิด (Adverse shocks) และในปัจจุบันนี้รัฐบาลได้พัฒนานโยบายหลายด้านขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชน ให้มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง อันจะนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันต่อปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ต่อไป

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่บนหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ทางสายกลาง และประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ประการ อันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแก้ไขข้อจำกัดของกระแสโลกาภิวัตน์และปัญหาอันสืบเนื่องมาจากวิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เพราะ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพัฒนาอย่างสมดุล โดยตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่งของสิ่งต่าง ๆ และให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถของประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาต่อไป

มาฆะ จิตตะสังคะ (2537: 204 - 205) สรุปไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การให้ความสำคัญในด้านการผลิตเพื่อการยังชีพ และให้พอเพียงต่อความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานของบุคคลในสังคมนั้น ๆ ก่อนเป็นสำคัญ ให้ประชาชนรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ อยากได้ อยากมีในสิ่งที่เกินกำลังของตน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540: 1) ศึกษากระบวนการเศรษฐกิจของชุมชนไทยในอดีต ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอยังชีพ ผลิตพืชผล พืชพันธุ์ไว้เพื่อกิน เพื่อใช้เอง ไม่มีระบบการพึ่งพิงสังคมภายนอก มีความผูกพันกันสูง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความพอเพียงในตนเอง นับถึระบบเครือญาติเป็นสำคัญ และไม่มีการแบ่งชนชั้นกัน เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2542: 4-6) ให้ความเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่า ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ผลิต ไม่ส่งออก ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค แต่หมายถึง การที่มนุษย์เรามีความพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน ได้แก่ (1) พอเพียงสำหรับทุกคน (2) จิตใจพอเพียง (3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง (4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง (5) ปัญญาพอเพียง (6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง และ (7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่รัฐบาลเดียวจนเดียวรวย ซึ่งเมื่อทุกอย่างเกิดความพอเพียง ก็จะเกิดความสมดุล คือความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งอาจจะเรียกในชื่ออื่น ๆ ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล หรือเศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น

นิคม มูสิกะคามะ (2542: 263) ให้ความเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นแนวทางพัฒนาตามทฤษฎีใหม่ ที่ทำให้ประเทศไทยอยู่ในสังคมโลกได้อย่างสง่างามน่าภาคภูมิใจ โดยที่สามารถผลิตทรัพยากร ได้ตามภูมิปัญญา และเทคโนโลยีแบบไทย มีความพอเพียงในครอบครัว ชุมชน มีความเข้มแข็งช่วยตัวเองได้ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในศาสนา มีสังคมที่สงบสุข กินอยู่ดีมีสุข การผลิตอุดมสมบูรณ์พอเพียงที่จะค้าขายไปยังต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

จากแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (กรมการปกครอง, 2541: 4-5) ทรงมีทางที่มุ่งให้คนไทยดำรงตนโดยยึดหลักของความสมถะ พึงพอใจกับสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่อวดดีกับบุคคลที่มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่า ซึ่งแนวทางพระราชดำรัสล้วนแต่เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมชนบท อันได้แก่

...การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่ให้ตัวเองสำหรับครอบครัว อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความต้องการที่ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้นักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยจริง อาจจะล้าสมัย เพราะว่าคนอื่นเขาก็ต้องการมีเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง รู้สึกไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า การผลิตที่พอเพียงทำได้

อย่างข้าวที่ปลูก เคยสนับสนุนให้ปลูกข้าวให้พอเพียงกับตัวเอง เก็บเอาไว้ในยุ้งเล็ก ๆ แต่ละครอบครัวเก็บและถ้ามีพอก็ขาย แต่คนอื่นกลับบอกว่าไม่สมควร โดยเฉพาะทางภาคอีสาน เขาบอกต้องปลูกข้าวหอมมะลิ เพื่อที่จะขาย อันนี้ถูกต้องข้าวหอมมะลิขายได้ดี แต่เมื่อขายแล้วของตัวเองจะบริโภคต้องซื้อ จะซื้อจากใคร ทุกคนปลูกข้าวหอมมะลิ ในภาคอีสานส่วนมาก เขาชอบบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งใครจะเป็นคนปลูกข้าวเหนียว เพราะว่า ประกาศโฆษณาว่าคนที่ปลูกข้าวเหนียวเป็นคนโง่ อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ เลยสนับสนุนบอกว่าให้เขาปลูกข้าวบริโภค เขาชอบข้าวเหนียวก็ ปลูกข้าวเหนียว เขาชอบข้าวอะไรก็ตาม ให้เขาปลูกข้าวอย่างนั้นและเก็บไว้เพื่อใช้บริโภค ตลอดปี ถ้ายังมีที่ที่จะทำนาปรังหรือมีที่มากพอสำหรับปลูกข้าว ก็ปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย ที่พูดอย่างนี้เพราะว่าข้าวที่ปลูกสำหรับบริโภคไม่ต้องเที่ยวรอบโลก ถ้าข้าวที่ซื้อมาต้องข้ามจังหวัดหรืออาจข้ามประเทศมาค่าขนส่งนั้นก็บวกเข้าไปในราคาข้าว

สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของเศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียก Trade Economy ไม่ใช่แบบพอเพียง ซึ่งฝรั่งเรียก Self-sufficient Economy ถ้าเราทำแบบที่ไหนทำได้ คือเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน อย่างทุกวันนี้เราเดือดร้อน สำหรับข้าวก็เห็นชัด สำหรับสิ่งอื่นประชาชนก็ต้องใช้ มีสิ่งของจำเป็นที่จะต้องใช้อย่างที่เราทำในเมืองไทย และสามารถที่จะเป็นสินค้าส่งออกใช้เองด้วย แต่สำหรับส่งออกนั้นมีพิธีการมากมายมีทางที่จะผ่านมากมาย ลงท้ายกำไรไม่เหลือ กำไรมันน้อย แต่ถ้าสามารถที่จะติดต่อโดยตรงอย่างกล่อ่งนี้เขาติดต่อโดยตรงเขาส่งไปเป็นหีบ ๆ ที่ลงเรือ ที่เรียกว่า Container ก็ส่งไปเต็ม Container ลงท้ายค่าขนส่งไม่แพง นักพูดกลับไปกลับมาในเรื่องการค้า การบริโภค การผลิต และการขาย รู้ว่าท่านทั้งหลายกำลังกังวลใจในวิกฤตการณ์ ตั้งแต่คนที่ไม่มีเงินน้อยจนกระทั่งคนที่เงินมาก แต่ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำ ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำรัสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นั้นครอบคลุมเนื้อหาสาระของการดำเนินชีวิตในวงกว้าง ทั้งในส่วนของเศรษฐกิจพึ่งตนเองและเศรษฐกิจชุมชน

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กำลังเป็นที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านทฤษฎีและด้านการปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากกระแสพระราชดำรัสเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ได้มีการเผยแพร่กระจายไปสู่ชุมชน สังคมชนบทไทยมากขึ้น หนังสือพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียบเรียงเรื่องทฤษฎีใหม่ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้น และขยายความได้ดังนี้ (พอเพียง, 2547: 54)

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ผลิตอาหารเพื่อบริโภคเอง เหลือจึงนำออกขาย ทำให้มีกินอิ่ม ไม่มีภาระหนี้สิน และมีเงินออม

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชน ทำเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรม แปรรูปอาหาร ทำธุรกิจ ปั่นน้ำมัน ขายอาหาร ขายสมุนไพร ตั้งศูนย์การแพทย์แผนไทย จัดการท่องเที่ยวชุมชน มีกองทุนชุมชนหรือธนาคารหมู่บ้าน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 มีการเชื่อมโยงกับบริษัทที่ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ รวมถึงการส่งออก

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส่งผลให้เกิดความตื่นตัว และมุ่งมั่นที่จะศึกษา ค้นคว้า ตามแนวคิดทฤษฎีใหม่กันมากขึ้น เช่นเดียวกันกับนักวิชาการหลายท่านซึ่งได้รวบรวมแนวคิดหลักวิธีการปฏิบัติทางทฤษฎีใหม่ ดังนี้

บัณฑร อ่อนคำ (2542: 39-45) ให้ความเห็นว่า ประสบการณ์การทำงานเนิ่นนานในองค์กรพัฒนาเอกชนนั้น มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด รวมถึงการปฏิบัติเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไม่มากนัก โดยพิจารณาจากกิจกรรมบางกิจกรรมที่มีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ขณะปฏิบัติงานในองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ดังนี้

1. การกระทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม เพื่อตอบสนองต่อการอยู่รอดของชีวิต ระยะแรก NGO จะเริ่มกิจกรรมที่สามารถสนองตอบต่อความต้องการจำเป็นของประชาชนอย่างเร่งด่วน ประกอบกับเป็นกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนมากที่สุด ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อมุ่งให้เกิดการเชื่อมโยงกับธนาคารพาณิชย์ จัดตั้งกลุ่มธนาคารข้าว เพื่อให้มีผู้ถือหุ้นตามหลัก เศรษฐศาสตร์-ธุรกิจ หรือการจัดตั้งร้านค้าประจำหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงประชาชนเข้ากับระบบตลาด แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า NGO มุ่งใช้ประโยชน์จากกิจกรรมทั้ง 3 ประการ เพื่อเชื่อมโยงให้ประชาชนมีความสัมพันธ์กับระบบตลาดและหันเหความสนใจของประชาชนให้ดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเองเป็นหลัก

ธนาคารข้าว เป็นการริเริ่มแก้ปัญหาการอยู่รอดของประชาชน โดยเริ่มจากการฟื้นฟูคุณค่าเดิม ๆ ของชุมชนไทย ได้แก่ การแบ่งปัน และการให้ความร่วมมือ มีความสามัคคีในชุมชน เช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อป้องกันการกู้ยืมเงินที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงจากกลุ่มนายทุน ซึ่งจะเรียกกลุ่มออมทรัพย์นี้ว่า กลุ่มสัจจะ อันแสดงให้เห็นถึงการให้คำสัญญา ให้คำสัตย์ว่าจะอดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อกับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันนั่นเอง นอกจากนั้นเงื่อนไขในการกู้ยืมเงินในกลุ่มสัจจะนั้น ก็มีจุดประสงค์เพียงให้สมาชิกนำไปเพื่อตอบสนองความจำเป็นของครอบครัวเพียงเท่านั้น กิจกรรมดังกล่าวจึงเข้าข่ายของการดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้

2. การกระทำกิจใดๆ ก็ตามเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเอง กิจกรรมประเภทนี้มักจะมีการส่งเสริมออกมาในรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันไป เป็นกิจกรรมที่ลดการพึ่งพาตลาดในการผลิต เช่น การจัดตั้งธนาคาร โค-กระบือ เพื่อลดการพึ่งพิงเทคโนโลยีสมัยใหม่และปุ๋ยเคมี ที่รัฐแต่จะทำให้เกษตรกรต้องเสียเงินไปกับการซื้อวัตถุดิบต่างๆ เหล่านั้นมาใช้เพื่อการผลิตพืช หรือการทำการเกษตรแบบผสมผสานอันมีจุดประสงค์เพื่อการดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

2.1 การปลูกจิตสำนึกให้เกิดความสำนึกที่จะเปลี่ยนรูปแบบจากเชิงพาณิชย์มาเป็นการผลิตเพื่อการมีชีวิตรอด และนำออกมาขายเมื่อมีส่วนเกินจากการเก็บไว้บริโภคขึ้น

2.2 ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นทุนสำคัญและใช้ปุ๋ยคอกแทนการใช้ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูกพืชผล

2.3 การป้องกันชีวิตความเป็นอยู่ โดยเกษตรกรสามารถรอเวลาที่ขายผลผลิตมีราคาสูงขึ้นได้เนื่องจากเกษตรกรไม่มีความจำเป็นต้องจำหน่ายส่วนเกินจากการเพาะปลูกพืชสำหรับการบริโภคในครอบครัวให้แก่บุคคลอื่นแต่อย่างใด

2.4 การมีชีวิตอย่างสมถะเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ้งเฟ้อ จะเห็นได้ว่า แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน ในชนบทเป็นอย่างมาก เช่น ผลการศึกษาของ ทรงชัย ดิยานนท์ (2541: 412) ที่ศึกษาพบว่าร้อยละ 92.0 ของเกษตรกรที่ยืมเงินในวงเงินไม่เกิน 40,000 บาทของธนาคารกสิกรไทย สาขาหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เห็นว่าชุมชนที่ทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตได้ร้อยละ 93.6 เห็นว่า ความรู้ความสามัคคีของประชาชนในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ และในด้านสุขภาพอนามัย พบว่า ร้อยละ 90.4 เห็นการบริโภคอาหารที่ปราศจากสารเคมีต่าง ๆ มีผลให้ประชาชนมีสุขภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้มองเห็นโดยภาพรวมได้ว่า การจะดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสำคัญอยู่ที่ความพึงพอใจในสิ่งที่ตน เป็นพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ไม่ยึดติดกับ

วัตถุนิยมใด ๆ สิ่งเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นแนวทางที่เอื้อประโยชน์ และเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทย ซึ่งส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและยืนยาวมั่นคงได้

ประเวศ วะสี (2542: 4-6) นักวิชาการอีกท่านหนึ่ง ที่ทำการศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีรูปแบบเป็นทางสายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมัธยมาปฏิปทาเพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้าด้วยกันทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่า เศรษฐกิจเป็นคำที่มีความหมายในทางที่ดี ที่หมายถึงความเจริญที่เชื่อมโยงกาย ใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แต่ได้มีการนำเอาคำว่า เศรษฐกิจ ไปใช้ในลักษณะที่แยกส่วน ที่หมายถึงการแสวงหาเงินเท่านั้น เมื่อแยกส่วนก็ทำลายส่วนอื่น ๆ จนเสียสมดุลและวิกฤติ ซึ่งก็ได้เสนอแนวคิดหลักของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายยากมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การรู้จักที่จะอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการยังชีพและทำมาหากินในชีวิตประจำวันได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสานซึ่งได้ทั้งอาหาร สิ่งแวดล้อมและได้เงินด้วย
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง คือการที่ชุมชนสามารถรวมตัวกัน มีความสามัคคีต่อกันเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง รวมตัวกันเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาดัง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ชีวิตมีความสุข มีคุณภาพที่ดี
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน และสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง คือการที่กลุ่มชนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายและรากฐานทางวัฒนธรรมของตน ซึ่งการดำเนินชีวิตภายใต้รูปแบบของการมีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับตนนั้น จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ ที่ร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของตนได้ เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นล้วนแต่เอื้อประโยชน์ต่อครองชีวิตของคนทั้งสิ้น
7. มีความมั่นคงในชีวิตพอเพียง ไม่ใช่รูบวบ เต็มมีเต็มไม่มี เพราะสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางจิตใจของมนุษย์เราทั้งสิ้น เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์เรามีความมั่นคงในชีวิตพอเพียง ก็จะส่งผลให้เป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี สามารถอดทนต่อสภาวะที่เกิดขึ้นและผันผวนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้มนุษย์เรามีคุณภาพชีวิตที่ดีมีสุขภาพจิตที่ดีได้

กอลทัง (Galtung, 1985: 50) กล่าวว่า การพึ่งตนเองคือกระบวนการพลวัตที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ในทุกระดับจากระดับปัจเจกชน ชุมชนท้องถิ่น ภูมิภาคและประเทศชาติ การพึ่งตนเองเปรียบเหมือนการที่ชุมชนมีความเป็นเอกภาพ มีอิสรภาพในการดำเนินชีวิต สามารถยืนหยัดได้ด้วยพลังความสามารถของตน ซึ่งการจะพึ่งตนเองได้นั้นจะต้องเริ่มจากการพึ่งตัวของตัวเองก่อนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่จะมองข้ามความสำคัญของการพึ่งพิงตนเอง โดยการรวมกลุ่มกันในชุมชนนั้น จะทำให้สมาชิกของชุมชนตระหนักในพลังและความสามารถของกลุ่มและตนเองมีความเชื่อมั่นและมุ่งที่จะพึ่งพิงตนในที่สุด เนื่องจากต้องการให้ชุมชนผลิตสิ่งที่เอื้อประโยชน์โดยตรงต่อการยังชีพของตน ลดการพึ่งพาอาศัยจากปัจจัยภายนอกให้ได้มากที่สุด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะบรรลุผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมีปัจจัยสี่ของการดำรงชีพที่พอเพียงต่อความต้องการของคนในสังคมนั้นเอง

นอกจากนี้บางส่วนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545: 1, 7-10) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน

ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร ความมีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 นั้นมีการยกระดับคุณภาพชีวิต ให้ประเทศไทยมีโครงสร้างประชากรที่สมดุล และขนาดของครอบครัวที่เหมาะสม โดยรักษาแนวโน้มภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรให้อยู่ในระดับทดแทนอย่างต่อเนื่อง คนไทยมีสุขภาพดี มีคุณภาพ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงมีคุณธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ให้ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป มีการศึกษาโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 9 ปี ในปี 2549 ขยายการประกันสุขภาพ

ให้ครอบคลุมประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และให้มีระบบการคุ้มครองทางสังคมที่สร้างหลักประกันแก่คนไทยทุกช่วงวัย ตลอดจนเพิ่มความเข้มแข็งให้ชุมชนและประชาชนสังคมและใช้กระบวนการชุมชนเข้มแข็งขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วมพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ รวมทั้งปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและประชาชนมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้คนไทยอยู่ดีมีสุข ได้อย่างยั่งยืนประกอบด้วย

1. การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง
2. การส่งเสริมให้คนมีงานทำ
3. การปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ
4. การป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
5. การส่งเสริมบทบาทครอบครัว องค์กรทางศาสนา โรงเรียน ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัคร และสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดหลัก

เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

เป้าหมาย

มุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักการ

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

เงื่อนไขพื้นฐาน (ความรู้คู่คุณธรรม)

จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน

การเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

จากการตรวจเอกสารดังกล่าวมาข้างต้นนี้ จึงสรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง รูปแบบการปฏิบัติงานบนพื้นฐานของการได้รับปัจจัยสี่พอเพียง การศึกษา ถ้วนหน้าครบถ้วนเข้มแข็ง และมีรายได้พอเพียงสำหรับสมาชิกในครอบครัวตามความต้องการจำเป็นพื้นฐานของบุคคล

วิถีชีวิตของชุมชนห้วยบ้านชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

เอกสารประชาสัมพันธ์เทศบาลเมืองชะอำ (2550) วิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนห้วยบ้านชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ความผูกพันของคนในชุมชนมีลักษณะเป็นครอบครัวแบบเครือญาติ ประชาชนในชุมชนรู้จักกันเกือบทั้งหมด คนในชุมชนมีความสามัคคีกันมาก และด้วยความสามัคคีนี้เอง ทำให้ชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องหลายกิจกรรม สร้างความสามัคคีระหว่างเด็ก ผู้ใหญ่ คนชรา เช่น จัดให้มีการทอดผ้าป่าสำหรับชมรมผู้สูงอายุ ชุมชน เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปีขึ้นไป ซึ่งมีจำนวนถึง 40 คน โดยมีการจัดมอบของที่ระลึกเนื่องในวันที่ 12 สิงหาคม วันแม่แห่งชาติ สำหรับผู้สูงอายุหญิง และวันที่ 5 ธันวาคม วันพ่อแห่งชาติ สำหรับผู้สูงอายุชายเป็นประจำทุกปี กิจกรรมการฟังเทศน์จากพระวัดชะอำ โดยนิมนต์พระจากวัดชะอำคีรีมาเทศน์ให้ประชาชนในชุมชนฟังที่ศาลาห้วยบ้านชะอำทุกวันพระ ในช่วงเข้าพรรษาการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา เช่น งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ และงานประเพณีวันสำคัญ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา งานทอดกระฐิน งานทอดผ้าป่า โดยมีศาลาห้วยบ้านเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม ซึ่งศาลานี้ได้จัดสร้างขึ้นโดย หลวงพ่ออี๊ด และประชาชนในหมู่บ้าน ได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมมาจนถึงปัจจุบันนี้

ในชุมชนห้วยบ้านชะอำ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ บริเวณพื้นที่ฝั่งตะวันตกของชุมชน มีคลองชลประทานไหลผ่านจึงเหมาะสำหรับการทำการเกษตรกรรม มีพื้นที่ทุ่งนาที่ประชาชนในชุมชนใช้ทำนา ทำสวน ทำไร่

ทำเกษตรกรรมที่ใหญ่ที่สุดของเทศบาล จากอาชีพดังกล่าว ทำให้ชุมชนหัวบ้านชะอำ และชุมชนใกล้เคียงมีประเพณีที่จัดขึ้นประจำปี คือ การทำขวัญข้าว หรือพิธีเรียกมิ่งอิงขวัญพระแม่โพสพ

ในประเพณีการทำขวัญข้าวนั้น จะจัดขึ้นในวันศุกร์ข้างขึ้นเดือน 4 ของไทยเป็นประจำทุกปี เนื่องจากเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวข้าวของประชาชนในชุมชนแล้ว ทุกคนจะพร้อมใจกันนำข้าวเปลือกใส่ขันหรือภาชนะเล็ก ๆ เพื่อนำข้าวมาทำขวัญข้าว เพราะความเชื่อของชาวบ้านจะเชื่อว่าในระหว่างที่เก็บเกี่ยวข้าวอยู่นั้น ขวัญของข้าว หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า พระแม่โพสพ จะกระเจิดกระเจิงไป และเมื่อทำพิธีเสร็จขวัญของข้าวจะกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวเหมือนเช่นเดิม จะช่วยให้ผลผลิตของข้าวในปีต่อไปเพิ่มพูนขึ้น โดยการประกอบพิธีนั้นจะใช้เวลา 1 คืน กับอีก 1 วัน

นอกจากการทำพิธีขวัญข้าวหรือพิธีเรียกมิ่งอิงขวัญพระแม่โพสพแล้ว ในสมัยก่อนยังมีประเพณีการทำบุญรับขวัญท้องข้าว เป็นการทำบุญในช่วงที่ข้าวตั้งท้องพร้อมที่จะออกรวง ประเพณีการทำบุญลานข้าว กระทำในเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน ซึ่งเป็นฤดูกรเก็บเกี่ยวแต่เป็นที่น่าเสียดายในปัจจุบันประเพณีการรับท้องข้าว และประเพณีการทำบุญลานข้าวนั้น มิได้ปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เหลืออยู่แค่ในความทรงจำของผู้สูงอายุในชุมชน

นอกจากนี้ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนาอีกอย่างหนึ่ง คือ การละเล่นวัวลาน ซึ่งชุมชนหัวบ้านชะอำจะมีการเล่นวัวลานหรือซ้อมวัว ทุกคืนวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 21.00 น. เป็นต้นไป และจะจัดให้มีการแข่งขันวัวลานจริงอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ที่สนามคอนป้าช้า ซึ่งถือเป็นการละเล่นท้องถิ่นที่สามารถหาชมได้ภายในชุมชนและยังมีกิจกรรมหนึ่งที่ชุมชนได้นำการละเล่นพื้นบ้านของชาวเพชรบุรี ซึ่งถือเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น คือ การแห่เรือบงชุมชนหัวบ้าน นำโดย คุณยายฉลวย เรืองสว่าง และนางอิง มาทอง เป็นผู้ฝึกซ้อม ได้รับความอนุเคราะห์เครื่องดนตรีจากท่าน สท. ขจาย เรืองสว่าง โดยในปี พ.ศ. 2549 ที่ผ่านมานั้น ชุมชนหัวบ้านชะอำได้รับเกียรติจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ได้ทำการแห่เรือบงของชุมชน เข้าร่วมแสดงบนลานวัฒนธรรมของพระนครศรีอยุธยา-เมืองเพชร ประจำปี 2549 อีกทั้งเข้าร่วมการแสดงผลงานประเพณีของชุมชน ตำบล และอำเภอชะอำเป็นประจำทุกปี

ชุมชนหัวบ้านชะอำ ถือว่าเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชนบท มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำอาชีพเกษตรกรรมของชาวชะอำ และเป็นการรวบรวมภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ให้มีการสืบทอดโดยการถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยความร่วมมือของประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ให้ความช่วยเหลือชุมชนมาโดยตลอด และในปัจจุบันชุมชนหัวบ้านชะอำยังเป็นแกนนำในการส่งเสริมให้เกษตรกรทำและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เพื่อการผลิตอาหารเกษตรปลอดภัยจากสารเคมี นำโดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำนาชุมชนบ้านชะอำ สามารถให้คำแนะนำในเรื่องการทำปุ๋ยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ได้เป็นอย่างดี

งานขยายผลถ่ายทอดเทคโนโลยีตามแนวพระราชดำริ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

ความเป็นมา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แต่งตั้งคณะทำงานขยายผลและถ่ายทอดเทคโนโลยีขึ้นมาคณะหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงานที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ เพื่อนำผลการศึกษา ทดลอง ค้นคว้าของแต่ละหน่วยงานต่างๆ ที่ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบการจัดทำฟาร์มเกษตรแบบผสมผสาน และแบบทฤษฎีใหม่ของงานสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมาชนนี งานวิชาการเกษตรดูแลรับผิดชอบ ซึ่งขณะนั้น เป็นหน่วยงานร่วมกับศูนย์ฯ ในการปฏิบัติงาน ได้นำออกไปเผยแพร่ให้ราษฎรที่อยู่ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ และหมู่บ้านใกล้เคียง เรียกว่างานเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ ซึ่งตรงกับแนวพระราชดำริที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ไว้เมื่อคราวเสด็จเยี่ยมศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2532

คณะทำงานประกอบด้วย เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. งานส่งเสริมการเกษตร
3. งานวิชาการเกษตร
4. งานประมง
5. งานชลประทาน
6. งานปศุสัตว์
7. งานพัฒนาชุมชน
8. วิทยาลัยเกษตรกรรมเพชรบุรี
9. งานส่งเสริมอุตสาหกรรม
10. สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ เพชรบุรี
11. มูลนิธิพัฒนาชีวิตชนบท
12. งานพัฒนาที่ดิน
13. งานป่าไม้

ผลการดำเนินงาน

ในปี พ.ศ. 2537 คณะทำงานขยายผลฯ ได้ของบประมาณจาก สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินงานเผยแพร่ งานเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริแก่ราษฎร โดยการคัดเลือกเกษตรกรที่อยู่ในศูนย์ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ และหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีศักยภาพพร้อมที่จะเข้าร่วมโครงการเพื่อจัดทำแปลงสาธิตเป็นตัวอย่าง ให้ราษฎรข้างเคียงได้นำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่บ้านท้ายอ่างเก็บน้ำเขากะปุก (หมู่บ้านไทยพุทธ) ซึ่งเป็นพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ได้จัดให้ราษฎรเข้าไปทำกิน 19 หลังคาเรือน และรวมทั้งหมู่บ้านใกล้เคียงอีก 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านอ่างหิน ตำบลสามพระยา หมู่บ้านไร่ใหม่พัฒนา และบ้านโป่งแก้งพัฒนา ตำบลไร่ใหม่พัฒนา จำนวนราษฎรที่คัดเลือกเข้าร่วมศูนย์ฯ ปี 2537 จำนวน 36 ราย ในปี 2538 ได้คัดเลือกเพิ่มขึ้นอีก 14 ราย จากหมู่บ้านชาวไทยมุสลิม ท้ายอ่างเก็บน้ำห้วยทราย บ้านหนองโสน ตำบลสามพระยา บ้านหนองเขื่อน ตำบลไร่ใหม่พัฒนา ในปี 2539 คัดเลือกราษฎรเพิ่มขึ้น 12 ราย จากหมู่บ้านหนองเขื่อน บ้านบ่อหลวง และบ้านทุ่งจับฉนวน ตำบลห้วยทรายเหนือ ในปี 2549 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการจำนวน 166 ราย ตำบลไร่ใหม่พัฒนา 5 หมู่บ้าน จำนวน 63 ราย ตำบลห้วยทรายเหนือ 3 หมู่บ้าน จำนวน 30 ราย ตำบลสามพระยา 8 หมู่บ้าน จำนวน 55 ราย รวมทั้งสิ้น 18 หมู่บ้าน จนถึงปัจจุบันมีราษฎรที่เห็นคุณค่าของการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ที่ได้เผยแพร่ไปสู่ราษฎรแสดงความประสงค์จะเข้าร่วมศูนย์ฯ อีกเป็นจำนวนมาก

กิจกรรมการดำเนินการ

1. คัดเลือกหมู่บ้านและราษฎรที่เต็มใจเข้าร่วมโครงการ
2. ฝึกอบรมให้ความรู้ด้านวิชาการแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ
3. ทักษะศึกษาดูงานทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่โครงการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดแนวความคิดและเพิ่มทักษะ
4. แนะนำให้ราษฎรทำแผนการผลิตของตนเอง
5. สนับสนุนแผนการผลิตของราษฎร เช่น ปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการเกษตร
6. สนับสนุนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

หลักการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการขยายผลฯ

1. ใกล้เส้นทางคมนาคม
2. พื้นที่ดำเนินการสามารถใช้เป็นตัวแทนในพื้นที่ขยายผลได้ดี
3. เกษตรกรมีความขยันและยินยอมทำตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่
4. มีแรงงานในครัวเรือนเพียงพอ 2-3 คน
5. เกษตรกรค่อนข้างยากจน
6. พื้นที่ใกล้แหล่งน้ำ

นโยบายการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1. ดำเนินการศึกษา วิจัย ทดลอง ตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ รวมทั้งดำเนินการศึกษา วิจัย ทดลอง เพิ่มเติมจากแนวพระราชดำริ เฉพาะการดำเนินการตามแนวพระราชดำริบรรลุผล ตามแนวพระราชดำรินมากขึ้น
2. นำแนวพระราชดำริ และผลที่ได้จากการดำเนินการศึกษา วิจัย ทดลอง ตามแนวพระราชดำริ ดำเนินการในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้เกิดเป็นรูปธรรม เพื่อให้เป็นตัวอย่าง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อให้บริการข้อมูลแก่หน่วยงาน หน่วยงานอื่นๆ รวมทั้งประชาชนที่ต้องการข้อมูล
3. รวบรวมผลการศึกษา ผลการวิจัย ผลการทดลอง จัดทำเป็นองค์ความรู้ เพื่อใช้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และเพื่อใช้เป็นคู่มือในการขยายผลสู่ประชาชนโดยรอบพื้นที่ ให้ความรู้เพิ่มเติมกับสมาชิกเดิม เพื่อพัฒนาการดำเนินกิจกรรมเชิงสมาชิก โดยเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถใช้เป็นตัวอย่างแก่ประชาชนที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการและใช้เป็นสถานที่ศึกษาดูงานให้กับประชาชน โดยทั่วไปที่สนใจ
4. มีการส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และให้มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา การวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนของตนเอง
5. ทำการพัฒนาบุคลากร และการปฏิบัติของบุคลากรของศูนย์ฯ ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการทำงานอย่างประสานสอดคล้องและมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน

แผนการดำเนินงาน

1. การศึกษาวิจัยทดลอง หรือการดำเนินการใดๆ ที่ต้องดำเนินการตามแนวพระราชดำริ แต่ยังไม่ได้ทำการศึกษา วิจัย ทดลอง หรือดำเนินการ ส่วนงานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการศึกษา วิจัย ทดลอง หรือดำเนินการ ให้ครบ ถ้วนตามแนวพระราชดำริ

2. มีการบันทึกผล การศึกษาวิจัย ทดลอง หรือการดำเนินการใดๆ ที่เสร็จสิ้นแล้ว ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะประสบผลสำเร็จจะต้องบันทึกเหตุแห่งความไม่สำเร็จไว้ อย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

3. การศึกษาวิจัย ทดลอง หรือการดำเนินการใดๆ ที่เป็นลักษณะการดำเนินการโดยต่อเนื่อง เมื่อสิ้นสุดแต่ละปีของการดำเนินงาน มีการสรุปผลเปรียบเทียบการดำเนินการตั้งแต่ต้นจนถึงเวลาสิ้นปีได้

4. มีการจัดเก็บข้อมูลในการดำเนินงานและข้อมูลพื้นฐานที่เป็นระบบ และเป็นข้อมูลที่ในปัจจุบันมีเอกสารองค์ความรู้ จากผลการศึกษาวิจัย ทดลอง หรือการดำเนินการ ในแต่ละด้าน ดังนี้

4.1 ขั้นตอนและวิธีการในการฟื้นฟูสภาพป่าไม้และป่าชายเลน

4.2 การพัฒนาและการบริหารจัดการแหล่งน้ำ

4.3 การทำการเกษตรอย่างยั่งยืน

4.4 แนวทาง วิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนรอบๆ พื้นที่ศูนย์ฯ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการศึกษาวิจัย ทดลอง ตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้ส่วนงานหรือหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ ดำเนินการศึกษาวิจัย ทดลอง สอดคล้อง และให้ครบถ้วนตามแนวพระราชดำริ อีกทั้งเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของส่วนงานหรือหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการนั้นๆ และจะดำเนินการศึกษาวิจัย ทดลอง เพิ่มเติมจากแนวพระราชดำริ ได้เฉพาะเพื่อให้การดำเนินการตามแนวพระราชดำริ หรือเพื่อให้มีการขยายผลตามแนวพระราชดำริมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการขยายผลและถ่ายทอดเทคโนโลยี ตามแนวพระราชดำริและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อให้ส่วนงานหรือหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ ร่วมกันดำเนินการขยายผล และถ่ายทอดเทคโนโลยีตามแนวพระราชดำริ อย่างเป็นระบบ มีการบูรณาการแผนการดำเนินการและกำหนดกลุ่มเป้าหมายร่วมกัน โดยนำแนวพระราชดำริ และผลการศึกษาวิจัย ทดลอง ตามแนวพระราชดำริ แก้ไขปัญหาให้กับประชาชนโดยรอบครอบคลุม และเป็นขั้นตอนตามลำดับ รวมทั้งการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของประชาชน และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของตนเอง สร้างชุมชนให้มีความ

เข้มแข็ง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีกินดียิ่งขึ้นโดยใช้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นไปตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงและขยายในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยการจัดตั้งเป็นกลุ่มย่อยๆ ด้วยความสมัครใจของพื้นที่ใดที่มีปัญหาและราษฎรไม่สมัครใจก็จะมี การบังคับ ต่อเมื่อราษฎรเห็นตัวอย่างที่ดีแล้วก็จะเข้ามาร่วมเองในภายหลัง ส่วนราษฎรที่สมัครใจ นั้น ก็ให้ความช่วยเหลือเต็มที่ ตามแนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรง พระราชทานไว้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการ พัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้รับการฟื้นฟูมาแล้วให้คงอยู่และมีความสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น สร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและได้ใช้ประโยชน์ ตาม แนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงพระราชทานไว้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นการสนับสนุน ยุทธศาสตร์ด้านการขยายผล และถ่ายทอดเทคโนโลยี ตามแนวพระราชดำริ การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของประชาชน และยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการใช้การประชาสัมพันธ์อย่างเข้มแข็ง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วย ทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพ และการ ดำเนินการเป็นไปตามยุทธศาสตร์ และบรรลุผลตามที่ได้กำหนดไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สง่า พลสงคราม (2542) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐกิจพอเพียงพุทธกับ เศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธมิได้เริ่มจากสมมติฐานทาง เศรษฐศาสตร์ แต่เป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ในฐานะเป็น ปทัสถานให้เกิดดุลยภาพ ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสังคม และกายกับจิต ตามหลัก ปฏิบัติสมาธิมาอาชีวะ โดยใช้ สติปัญญาควบคุมและกำหนดเป้าหมายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ ดำเนินไปสู่การมีคุณภาพชีวิต และจิตวิญญาณ ส่วนเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นความพอเพียงของ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เริ่มจากการผลิต บนพื้นฐานการพึ่งตนเอง ตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 พึ่งตนเองระดับครอบครัว ด้วยการจัดสรร พื้นที่และแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับการผลิต ขั้นที่ 2 การ

รวมกลุ่มระดับชุมชน ในรูปของสหกรณ์ ขั้นที่ 3 ธุรกิจชุมชน ขยายโครงสร้างการผลิตและการค้าร่วมกับภาครัฐและเอกชน จุดร่วมที่สำคัญ คือ มิติทางสังคมและจริยธรรม ได้แก่ความสัมพันธ์ในชุมชน มีการพึ่งตนเอง การรวมกลุ่ม การแบ่งปัน เหล่านี้บ่งบอกถึงจริยธรรม คือ ความสามัคคี ความพอเพียง และความเสียสละ คุณสมบัติดังกล่าวทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถพัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณธรรม ตนเองได้ ขณะเดียวกันก็เป็นทุนทางสังคม ที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ ส่วนที่แตกต่างกันคือ เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ มีคำสอนที่แสดงถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ในระบบชีวิตที่อาศัยกันทั้งมนุษย์และสัตว์ ในฐานะสรรพชีวิตที่มีค่าแบบองค์รวม เศรษฐกิจพอเพียง มีแนวคิดที่แสดงถึงระบบ โครงสร้างการผลิตที่สอดคล้องกับการบริโภคบนพื้นฐานของการดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องในระบบนิเวศน์ จะเห็นได้ว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธได้เสนอหลักศีลธรรมเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตให้ เกิดความพอดี เศรษฐกิจพอเพียง ได้เน้นระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกัน ระหว่างการผลิตกับการบริโภคอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม

ประทีป พรหมสิทธิ์ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากการศึกษาแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทราบว่าเป็นหลักจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา คือหลักสันโดษ ซึ่งมีความหมายว่า ความพอดีพอเพียง พอประมาณ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยพุทธศาสนายอมรับความสามารถของมนุษย์ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายในการ แก้ไขปัญหาของมนุษย์และสังคมที่มีอยู่ได้ ด้วยการศึกษให้เข้าใจในชีวิต จิตใจของตนเอง และ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งจะทำให้การจัดการเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาพบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปรัชญาดังอยู่บน 3 ทฤษฎี คือ ประสบการณ์นิยม ปฏิบัตินิยม และธรรมชาตินิยม หลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาจากภายในสู่ภายนอกที่มุ่งเอาชนะกิเลสที่มีอยู่ในจิตใจ คือความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นการมีปัญญารู้เท่าทันในการ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และเป็นการพัฒนาตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อมด้วยความสมดุล เมื่อศึกษา แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้แล้ว สามารถประยุกต์ใช้กับสังคม ชุมชนอื่น ๆ ได้ ไม่ใช่แค่สังคมเกษตรกรรมเท่านั้น สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและสังคมได้ด้วย ความมีสติและมีปัญญา

สมศรี จินะวงษ์ (2544) ซึ่งศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชน ที่ใช้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า (1) แนวคิดการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงในอดีตและในปัจจุบันมีทั้งสิ่งที่เป็น จุดร่วมและจุดต่าง สำหรับจุดร่วมคือการเน้นในเรื่องพออยู่ พอกิน การพึ่งตนเอง การพึ่งพาซึ่งกันและกัน การมีความสุขตามอัตภาพโดย ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม จุดต่างคือ ในสภาพ

ปัจจุบันการผลิตเป็นไปเพื่อสนองความต้องการในการบริโภค ของครัวเรือนและเพื่อการค้า การบริโภค เป็นไปทั้งในระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก การจัดสรรหรือการแบ่งปัน เป็นไปทั้งในระดับชุมชนและระดับรัฐ (2) กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอาศัย ปัจจัยการเรียนรู้ ทั้งปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยสภาพแวดล้อม โดยมีลักษณะการเรียนรู้ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและการรวมกลุ่ม จากแหล่งเรียนรู้ทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน โดยชุมชนบ้านสุขใจ จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้ศรัทธาในตนเองหรืองานวิจัยและกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นเครื่องหนุนนำการเรียนรู้ และ (3) เพื่อพิจารณาจากแหล่งที่มาของรายได้ทั้งรายได้หลักและ รายได้เสริม พบว่า หลังจากที่ชุมชนใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง การกระจายรายได้ ของคนในชุมชนดีขึ้น

กนก คติกร และไพบุลย์ อรุณพันธ์ (2541) ทำการวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบจำลอง การลดความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตร: กรณีศึกษาในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัด สกลนคร ซึ่งเป็นพื้นที่ดำเนิน โครงการสระน้ำเพื่อการเกษตร ตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อทดสอบสมมติฐานว่าเกษตรกรในพื้นที่ประกอบอาชีพ การเกษตรในลักษณะที่ต้องการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงทางการเกษตร เพื่อวิเคราะห์ระบบการผลิตของ เกษตรกร รายได้ ความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ยากไร้ และเพื่อศึกษาถึงบทบาทของรัฐในการช่วยลด ความเสี่ยงให้เกษตรกร โดยนำทฤษฎีของ Bowmel มาประยุกต์ใช้ในแบบจำลองโปรแกรมมิงจาก การพัฒนาทรัพยากรในไร่นาของเกษตรกร โดยการสนับสนุนสระน้ำเพื่อการเกษตร และการจัดระบบ การเกษตร ตามแนวพระราชดำริ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำการเกษตรเพื่อเป็นอาหารและขายแรงงานนอกภาคเกษตร เป็นผู้หลีกเลี่ยงความเสี่ยงอัน เกิดจากรายได้ทางการเกษตรอย่างสิ้นเชิง จึงหารายได้นอกภาคเกษตรแทนผลการเปรียบเทียบ ระดับความเสี่ยงก่อนและหลังมีโครงการขุดสระน้ำเพื่อการเกษตรนั้น พบว่าการประกอบอาชีพ เกษตรเดิมมีเฉพาะการปลูกข้าว มีความเสี่ยงอันเกิดจากรายได้ที่ผันผวนหรือแปรปรวนระดับหนึ่ง เมื่อมีการโครงการขุดสระน้ำ ได้สร้างหลักประกัน ในการมีอาหารบริโภคให้เกษตรกรมีเพียงพอ ตลอดปี ทั้งด้านคุณค่าและปริมาณ สามารถเก็บข้าวไว้บริโภคตลอดปี ซึ่งการศึกษานี้ได้เสนอแนะ ให้เกษตรกรลดความเสี่ยงด้านการกระจายการผลิตและปรับปรุงทรัพยากรในไร่นา จะทำให้ เกษตรกรและผู้เยาว์ในครัวเรือนมีอาหารเพียงพอทั้งในช่วงเปิด-ปิดภาคเรียน เป็นการพัฒนา คุณภาพชีวิตในชนบทให้ดีขึ้น แต่ต้องคำนึงถึงการเพิ่มโอกาสทางด้านการตลาดซึ่งเป็นการเพิ่ม โอกาสด้านรายได้ให้กับเกษตรกร ทั้งด้านการให้ข้อมูลข่าวสารการใช้ระบบสหกรณ์ เพื่อให้เกิด

อำนาจต่อรองราคา จะมีส่วนลดความเสี่ยงด้านราคาลง ซึ่งการลดความเสี่ยงทั้งด้านการผลิตและการตลาดในระดับพื้นที่ จะทำให้เกษตรกรมีรายได้ความเป็นอยู่ดีขึ้น

กังสดาน อยู่เย็น (2544) ได้ศึกษาพลวัตชุมชนบ้านป่าเกร็ดในภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อศึกษาพัฒนาการชุมชนด้านเศรษฐกิจ ศึกษาลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงที่มีในชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนบ้านป่าเกร็ดใน อำเภอเมือง จังหวัดตราด ผลการศึกษา พบว่า พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เริ่มต้นจากการมีเศรษฐกิจเป็นระบบการผลิตแบบดั้งเดิม คือ เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน มีชีวิตเรียบง่าย ปลูกข้าวไร่กินเอง หารายได้จากแหล่งธรรมชาติหนองน้ำ และป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ มีการพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จากนั้นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและรูปแบบการผลิต จากการรับการเปลี่ยนแปลงจากกระแสตะวันตกเข้ามา เริ่มปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ยางพารา เงาะ ทุเรียน แบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้วิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเองหมดไป กลายเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกชุมชนทั้งสิ้น นอกจากนี้การเข้ามาของนายทุน ได้เปลี่ยนป่าไม้และนาข้าวเป็นนาถั่ว เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรแหล่งอาหารและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนค่อย ๆ ล่มสลายไปพร้อมกับความเติบโตของค่านิยมทันสมัย จนกระทั่งชาวบ้านได้ตระหนักและหาหนทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวในระดับหนึ่ง และชาวบ้านส่วนหนึ่งเห็นผลเสียของการพัฒนาที่ผ่านมา มีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการดำรงชีวิตและรูปแบบการผลิตให้ดำเนินรอยตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ รูปแบบการผลิตที่นำแนวทางเกษตรทางเลือกมาใช้ หรือแนวทางการปฏิบัติที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและอย่างระมัดระวัง การบริโภคที่มีความเรียบง่าย ประหยัด ใส่ใจกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ผู้ผลิตกับพ่อค้ารู้ทันข่าวสารในการต่อรองราคาสินค้า รวมถึงการมีจิตใจไม่โลภเกิดการซื้อขายที่ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์เท่าเทียมกัน ในการจัดสรรผลผลิตให้แก่ญาติพี่น้องและชุมชน ทั้งในรูปแบบของวัตถุดิบ แรงงานและทรัพย์สิน อาชีพที่เห็นได้ชัดเจนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือการทำสวนผลไม้ การทำนาถั่วธรรมชาติ และประมงพื้นบ้าน ทั้งนี้พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ผู้นำชุมชน กระบวนการเรียนรู้ กลุ่ม ชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน สังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญา เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภาวะหนี้สิน หน่วยงานนอกชุมชน นอกจากนี้มีข้อเสนอให้พัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน และหน่วยงานชุมชนมีประสิทธิภาพเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยมุ่งสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และคำนึงถึงฐานทรัพยากรและศักยภาพของชุมชนเป็นสำคัญ

ศศิพร ปาณิกบุตร (2544: 73-75) ได้ทำการศึกษา เรื่องปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ทฤษฎีใหม่ พบว่า เกษตรกรที่ดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำรินี้ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ ระดับการศึกษา ขนาดของครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม รายได้ รายจ่าย การถือครองที่ดินรวมถึงการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ ยกเว้นหนี้สินเท่านั้น ไม่มีความสัมพันธ์ กับการเลือกดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่

อรสุดา เจริญรัก (2546) ได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงว่า ภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณีเข้าสู่สังคมทันสมัยนั้น เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่และปรับตัวไปโดยมีเงื่อนไข ปัจจัยและกระบวนการอย่างไร โดยได้กำหนดนิยามและขอบเขตของเศรษฐกิจพอเพียงว่าประกอบด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิต

ผลจากการศึกษาพบว่า เงื่อนไขสำคัญที่สุดของการเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การที่ชุมชนหรือหมู่บ้านยังคงมีอำนาจในการควบคุมดูแลจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของตนเอง อำนาจดังกล่าวนี้เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การสร้างและพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการดำรงชีวิตด้านต่าง ๆ ในรูปแบบบรรทัดฐานของหมู่บ้านที่ ปรากฏอยู่ในจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือพิธีกรรม ซึ่งเป็นผลเชื่อมโยงจากอิทธิพลของโลกทัศน์และระบบคุณค่าของชุมชน ปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถปรับตัวไปตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณีเข้าสู่สังคมทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลจากการศึกษาพบว่า เมื่อหมู่บ้านต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงจากความทันสมัยต่าง ๆ เช่น การที่มีถนนตัดผ่านเข้ามา การมีสาธารณูปโภคที่สะดวกสบาย หรือการเข้ามาแทรกแซงของอำนาจรัฐ รวมทั้งระบบทุนนิยมการค้า ที่มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมหลายด้าน ทำให้อำนาจในการจัดการทรัพยากรต้องถูกกระทบกระเทือน ผลที่เกิดขึ้นก็คือ บรรทัดฐานแบบพึ่งพาอาศัย (Norm of Reciprocal) และการสร้างเครือข่ายที่ทำให้บุคคลมาสัมพันธ์กันในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน (Networks of Civic Engagement) ขึ้นมา เพื่อสนับสนุนและทดแทนความสัมพันธ์แบบพึ่งพาในระบบเครือญาติที่มีบทบาทน้อยลงเมื่อเทียบกับในอดีต ดังนั้น จึงพบว่า ภายในหมู่บ้านได้เกิดการรวมกลุ่มกันในรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง คณะกรรมการป่าชุมชน กลุ่มเกษตรกรนิเวศ กลุ่มทอผ้า กลุ่มธนาคารข้าว รวมทั้งกลุ่มออมทรัพย์ ภายใต้ระบบการจัดการรูปแบบใหม่ที่

เกิดจากความร่วมมือทั้งกับหน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชนหรือแม้กระทั่ง องค์กรระหว่างประเทศเพื่อสร้างศักยภาพในการปรับตัวโดยระดมความหลากหลายทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทุน เทคโนโลยี ฯลฯ จากแหล่งต่าง ๆ นามาสร้างกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ร่วมกัน ของชุมชนที่มีได้ตัดตอนจากภูมิปัญญาเดิม แต่กลับได้นำความรู้สมัยใหม่มาบูรณาการกันได้อย่าง เหมาะสม ปัจจัยเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงยังคงสามารถดำรงอยู่ในชุมชน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของบริบทแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนตลอดมา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากระบวนการปรับตัวเพื่อดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียง จะมีได้ อยู่บนเส้นทางที่ราบรื่นปราศจากอุปสรรคและปัญหาใด ๆ ตรงกันข้ามกลับพบว่ายังคงมีอุปสรรค และปัญหานานัปการที่ชาวบ้านจะต้องร่วมกันเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิธีการต่อสู้และเอาชนะปัญหา เหล่านี้ต่อไป รัฐในฐานะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและสนับสนุนชุมชนเหล่านี้ สามารถส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพดังกล่าวได้โดยการกำหนดนโยบายที่เอื้อต่อการกระจายอำนาจ จากส่วนกลางให้มากขึ้น พร้อม ๆ กับการช่วยเหลือและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพัฒนา ความเข้มแข็งของตนเองด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายรวมกัน ตามแต่สภาพปัญหา ของแต่ละพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นบนความสัมพันธ์ ที่อยู่บนพื้นฐานของทุนทางสังคม (Social Capital) ของชุมชนนั่นเอง

ภาคินวัฒน์ สุทธิสุข (2549: (3)) ได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตของมุสลิมบ้าน หัวฝาย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่พบว่า มุสลิมบ้านหัวฝาย อพยพมาจากมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2495 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 48 มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งสหกรณ์ ผู้ปลูก หอมหัวใหญ่ฝาง และศูนย์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์ที่ดี ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ผลการศึกษาด้านวัฒนธรรมพบว่า มุสลิมบ้านหัวฝายมีความเชื่อว่าพระอัลลฮ์ (ซบ) เป็นผู้สร้างจักรวาลและสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ขึ้นมา ซึ่งทุกคนมาในโลกนี้เพื่อมาทดสอบความกตัญญูและ บริหารจัดการ โลกนี้ให้เจริญก้าวหน้าและรักษาสภาพแวดล้อมให้มีความสมดุลทางนิเวศวิทยา ตลอดไป

ผลการศึกษาวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ พบว่า มุสลิมบ้านหัวฝาย ไม่มีเงินออมร้อยละ 68.00 ประกอบกับไม่มีกองทุนเพื่อการกู้ยืมแบบไม่มีดอกเบี้ย จึงมีปัญหานี้สินร้อยละ 36.00 เนื่องจากมีการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน และจากธนาคารซึ่งดอกเบี้ยสูง

ผลการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า มุสลิมบ้านหัวฝายมีการใช้สารเคมีปริมาณมาก ถึงร้อยละ 56.00 ก่อให้เกิดอันตรายในด้านคุณภาพชีวิต และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาความสอดคล้องวิถีชีวิตของมุสลิมในบ้านหัวฝายกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มุสลิมบ้านหัวฝายมีวิถีชีวิตด้านสังคม และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก คือ ร้อยละ 85.57 และ 86.22 ตามลำดับ มีวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 66.33 และมีวิถีชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับน้อยคือ ร้อยละ 49.60

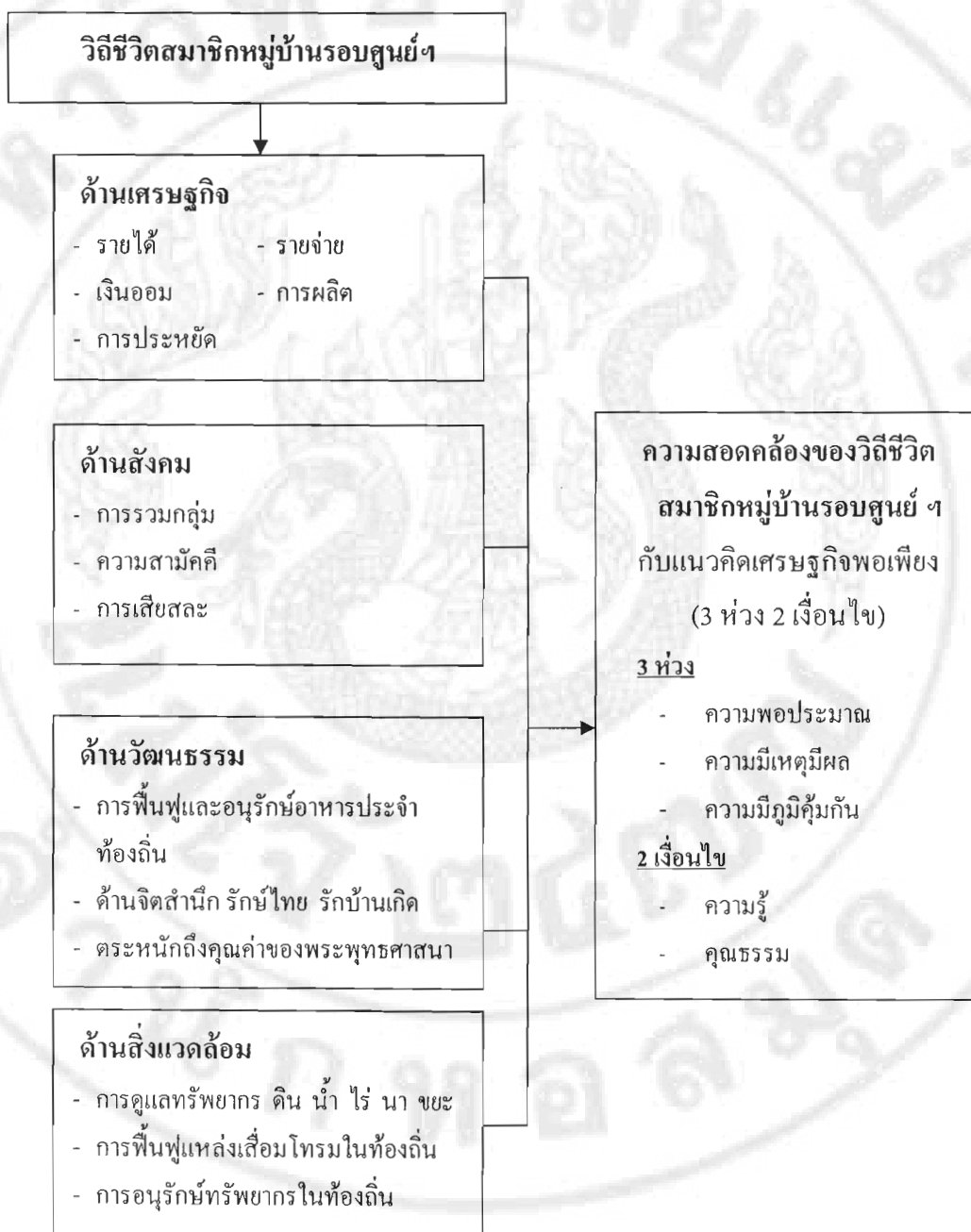
พระพงษ์ เรืองวัฒนา (2550: บทคัดย่อ) ทำการศึกษารายได้ และค่าใช้จ่ายของราษฎรในสถานีสาริตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม ตามพระราชดำริบ้านแปกแซม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า ความสมดุลระหว่าง รายได้ และค่าใช้จ่าย ของครัวเรือนบ้านแปกแซม มีความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจร้อยละ 75.38 ส่วนครัวเรือนที่เหลืออีกร้อยละ 24.62 มีรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย และมีปัญหานี้ขึ้น

หลักคิด และหลักปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตของครัวเรือนบ้านแปกแซมที่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ใน 3 องค์ประกอบ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และ 2 เงื่อนไข คือ คุณธรรม และความรู้ พบว่า ครัวเรือนบ้านแปกแซม มีหลักคิด และ หลักปฏิบัติ ใน 2 เงื่อนไข อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 56.46 และ 68.08 ตามลำดับ ส่วนหลักคิดใน 3 องค์ประกอบ เรื่องความมีเหตุผล อยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 46.54 แต่หลักปฏิบัติใน 3 องค์ประกอบ เรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 55.02

การดำเนินชีวิตในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ของครัวเรือนบ้านแปกแซม เริ่มไม่พอเพียง ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า การดำเนินชีวิตมีความสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง ร้อยละ 57.19 โดยมีความสอดคล้องด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 89.04 ด้านสังคมในระดับปานกลาง ร้อยละ 61.35 และด้านเศรษฐกิจในระดับน้อย ร้อยละ 49.81 ดังนั้น ในการพัฒนาชุมชนบ้านแปกแซมควรนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวทางในการพัฒนา เพื่อให้ชุมชนมีการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน โดยอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ อย่างมีสำนึกในคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพ 9 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐาน

วิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ มีความสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาวิถีชีวิตที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย ฯ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

สถานที่ดำเนินการวิจัย

หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลชะอำ ตำบลห้วยทรายเหนือ ตำบลไร่ไหมพัฒนา และตำบลสามพระยา จำนวน 29 หมู่บ้าน ซึ่งมีประชากรทั้งสิ้น 4,065 ครัวเรือน โดยเป็นสมาชิกรอบศูนย์ ฯ เพียง 166 ครัวเรือน

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงใช้ประชากรแบบเจาะจง (Purposive) ในครัวเรือนที่เป็นสมาชิกของศูนย์ ฯ เท่านั้น โดยสอบถามหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทน ครัวเรือนละหนึ่งคน ดังนี้

ตำบลชะอำ	จำนวน 18 คน
ตำบลห้วยทรายเหนือ	จำนวน 30 คน
ตำบลไร่ไหมพัฒนา	จำนวน 63 คน

ตำบลสามพระยา

จำนวน 55 คน

รวม

จำนวน 166 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ โดยศึกษาเอกสาร หนังสือ แนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาเป็นแนวทางจัดทำแบบสอบถาม โดยแบ่งรายละเอียดแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ หมู่บ้าน ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ขนาดการถือครองที่ดิน และเอกสารสิทธิในที่ดินที่ถือครอง

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้ข้อคำถามแบบเชิงบวก โดยใช้ข้อคำถามแบบ (Likert Scale) แบ่งข้อมูลเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (3 องค์ประกอบ 2 เงื่อนไข) ของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ได้แก่ 3 องค์ประกอบ (ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และความมีภูมิคุ้มกัน) และ 2 เงื่อนไข (ความรู้และคุณธรรม) เป็นข้อความเชิงบวก โดยใช้ข้อคำถามแบบ (Likert Scale) แบ่งข้อมูลเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคำถามลักษณะปลายเปิด

ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้านรอบๆ ศูนย์ ทำการ Focus group ผู้นำกลุ่มจำนวน 10 คน

การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. การทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยสร้างแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น แล้วนำเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัย และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของคำถามในแต่ละข้อว่า ตรงตามจุดมุ่งหมาย และครอบคลุมเนื้อหาที่จะทำการวิจัย

2. การทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านมาปรับปรุงแล้วนำไปทดสอบ (Pre – Test) กับกลุ่มประชากรที่มีความใกล้เคียงกับประชากรที่ผู้วิจัยศึกษา ได้แก่ สมาชิกหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 ตัวอย่าง โดยการตอบแบบสอบถามเป็นรายบุคคล เหมือนกับการใช้แบบสอบถามในสถานการณ์ที่เป็นจริงทุกประการ จากนั้นได้นำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ ความเชื่อมั่นของครอนบาช (Cronbach, 1955 อ้างใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2538: 215) โดยมีสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n = จำนวนข้อ

S_i^2 = คะแนนความแปรปรวนของรายการแต่ละข้อ

S_x^2 = คะแนนความแปรปรวนของทั้งฉบับ

ซึ่งผลการทดสอบความเชื่อมั่นในส่วนของวิธีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย มีค่าเท่ากับ 0.98 และด้านความสอดคล้องของวิธีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีค่าเท่ากับ 0.92 ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อมั่นที่เชื่อถือได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ได้จากการเก็บแบบสอบถามจากประชากรจำนวน 166 คน ที่เป็นสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ โดยใช้แบบสอบถามที่เตรียมไว้ และ focus group จากผู้นำกลุ่มจำนวน 10 คน
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากสำนักงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามลงในคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และเครื่องมือทางสถิติเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ใช้ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มตัวแปรที่ศึกษา
2. ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และข้อคำถามเกี่ยวกับความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ ได้แก่ 3 องค์ประกอบ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และความมีภูมิคุ้มกัน และ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้และคุณธรรม โดยใช้ข้อคำถามแบบเชิงบวก ใช้ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (weight mean score) ของ Thanupon (1991 อ้างใน วีระพล ทองมา, 2545: 36) โดยใช้สูตรดังนี้

$$WMS = \frac{5f_1 + 4f_2 + 3f_3 + 2f_4 + 1f_5}{TRN}$$

โดยที่	WMS	= คะแนนเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก
	f_1	= จำนวนผู้ที่เลือกตอบมากที่สุด
	f_2	= จำนวนผู้ที่เลือกตอบมาก
	f_3	= จำนวนผู้ที่เลือกตอบปานกลาง
	f_4	= จำนวนผู้ที่เลือกตอบน้อย
	f_5	= จำนวนผู้ที่เลือกตอบน้อยที่สุด
	TNR	= จำนวนผู้ที่ตอบทั้งหมด

ลักษณะแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามที่ต้องการคำตอบเชิงบวก ในลักษณะการประเมินคำตอบจำแนกเป็น 5 ระดับ โดยคำตอบเลือกตอบตามความเป็นจริงและความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่เกิดขึ้นจริงของตนเอง ดังนี้

ตัวเลือก	คำถามเชิงบวก	คำถามเชิงลบ
มากที่สุด	5	1
มาก	4	2
ปานกลาง	3	3
น้อย	2	4
น้อยที่สุด	1	5

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการแบ่งคะแนนเฉลี่ย เพื่อแปรผลและอธิบายตัวแปร ซึ่งได้ใช้ในการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ย (Class Interval) โดยกำหนดเกณฑ์คะแนนระดับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังสูตรต่อไปนี้ (ประคอง กรรณสูตร, 2538: 77)

$$\begin{aligned} \text{ช่วงห่างของค่าเฉลี่ย} &= \frac{\text{คะแนนมาก} - \text{คะแนนน้อย}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ \text{ช่วงห่างของค่าคะแนนเฉลี่ย} &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

ช่วงคะแนนเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	ระดับ	ระดับ
(WMS)	(คำถามเชิงบวก)	(คำถามเชิงลบ)
1.00 – 1.80	น้อยที่สุด	มากที่สุด
1.81 - 2.60	น้อย	มาก
2.61 - 3.40	ปานกลาง	ปานกลาง
3.41 - 4.20	มาก	น้อย
4.21 - 5.00	มากที่สุด	น้อยที่สุด

3. สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้านรอบๆ ศูนย์

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาทำการศึกษาประมาณ 23 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2549 ถึงเดือน เมษายน 2551

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษา เรื่อง ศึกษาวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ศึกษาวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และ (2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งได้มาจากการสอบถามประชากรแบบเจาะจง (purposive) จำนวน 166 คน และการ Focus group ผู้นำกลุ่มจำนวน 10 คน การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางข้อมูลประกอบคำบรรยายและวิจารณ์ผลการวิจัยในขอบเขตของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ตอนที่ 2 วิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี

ตอนที่ 3 ความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 4 การดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้านรอบๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ผลการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

เพศ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยเพศชายร้อยละ 69.88 และเพศหญิงร้อยละ 30.12 ทั้งนี้เนื่องจากในสังคมชนบทส่วนใหญ่ถือว่าเพศชายเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยเฉพาะการตัดสินใจ หรือเป็นตัวแทนครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามเพศหญิงก็ได้รับการส่งเสริมจากศูนย์ก็มีค่อนข้างใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพราะส่วนหนึ่งเพศหญิงจะเป็นหัวหน้าครอบครัวเอง เนื่องจากมีสถานภาพโสดหรือเป็นหม้าย และบางครอบครัวสามีออกไปทำงานนอกบ้าน (ตาราง 1)

อายุ

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกือบหนึ่งในสาม (ร้อยละ 30.12) มีอายุระหว่าง 51-60 ปี รองลงมา มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 24.10 อายุระหว่าง 61 – 70 ปี ร้อยละ 22.29 อายุไม่เกิน 40 ปี ร้อยละ 17.47 และอายุ 71 ปีขึ้นไป ร้อยละ 6.02 ตามลำดับ โดยมีอายุต่ำสุด 20 ปี และสูงสุด 77 ปี มีอายุเฉลี่ย 52.72 ปี ซึ่งอยู่ในวัยกลางคนที่เป็นวัยทำงาน รับผิดชอบต่อครอบครัว รู้จักใช้เหตุผล มีความสำนึกที่ดี มีความสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี และมีสติปัญญาอยู่ในช่วงพัฒนามากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมบุรณ์ ศาสตราชีวิน (2526: 45) ที่ระบุว่า บุคคลที่อยู่ในช่วงอายุ 35-50 ปี เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในวัยเหมาะสมกับการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ และประสบความสำเร็จ (ตาราง 1)

ศาสนา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 89.16 นับถือศาสนาพุทธ และมีเพียงร้อยละ 10.84 นับถือศาสนาอิสลาม (ตาราง 1)

ระดับการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 70.48 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 รองลงมา ร้อยละ 13.25 มีการศึกษาระดับต่ำกว่าประถมปีที่ 4 ร้อยละ 6.02 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 5.42 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปว.ช. ร้อยละ 3.01 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ 1.20 ไม่ได้รับการศึกษา และร้อยละ 0.60 มีการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปว.ส. ตามลำดับ (ตาราง 1) แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 เนื่องจากระบบการศึกษาในอดีตไม่ได้มีการบังคับการศึกษา และใน

สังคมการเกษตรทุกคนถือว่าอาชีพนั้นสำคัญต่อการมีกินมีใช้ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว จึงไม่ได้ใส่ใจกับการศึกษามากนัก ซึ่งเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้วก็ออกมาทำงานช่วยเหลือครอบครัว และในชนบทเกษตรนั้นมักห่างไกลจากความเจริญ ทำให้เกษตรกรในชนบทเกษตรมีการศึกษาต่ำ เนื่องจากในอดีตระบบการศึกษาอาจจะยังเข้าไปไม่ถึงในชนบท

อาชีพหลัก

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคืออาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 83.13 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง/ช่างเกษตรกรรม ร้อยละ 9.64 อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 3.61 อาชีพค้าขาย และอาชีพอื่น ๆ ในสัดส่วนที่เท่ากัน ร้อยละ 1.81 ตามลำดับ (ตาราง 1)

สถานภาพการสมรส

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 82.53 มีสถานภาพสมรสแล้ว รองลงมาร้อยละ 11.45 มีสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง ร้อยละ 4.82 มีสถานภาพโสด และร้อยละ 1.20 มีสถานภาพแยกกันอยู่ (ตาราง 1) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่สมรสแล้วอย่างสมบูรณ์

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 4 คน สูงสุด 11 คนต่ำสุด 1 คน โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 46.39) มีสมาชิกครัวเรือนระหว่าง 3-4 คน รองลงมาร้อยละ 30.72 มีสมาชิกในครัวเรือน ระหว่าง 5-6 คน ร้อยละ 13.25 มีสมาชิกในครัวเรือน ระหว่าง 1-2 คน และร้อยละ 9.64 มีสมาชิกครัวเรือนมากกว่า 6 คน ตามลำดับ (ตาราง 1) แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนขนาดกลาง คือ มีสมาชิกครัวเรือนระหว่าง 3-4 คน ซึ่งอาจประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป บุตรหลานเมื่อแต่งงานมีครอบครัวก็แยกตัวออกไป อาจไปอยู่ต่างหมู่บ้าน หรือทำงานในเมือง ครัวเรือนขนาดใหญ่ที่เคยเห็นในอดีตจึงเริ่มมีให้เห็นน้อยลง

รายได้ต่อครอบครัว

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีรายได้ต่อครอบครัวเฉลี่ย 9,572.26 บาทต่อเดือน สูงสุด 80,000 บาทต่อเดือน ต่ำสุด 2,000 บาทต่อเดือน โดยผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 26.51 มีรายได้ 4,001 – 6,000 บาทต่อเดือน รองลงมาร้อยละ 18.67 มีรายได้ไม่เกิน 4,000 บาทต่อเดือน และมากกว่า

12,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 15.06 มีรายได้ 6,001 – 8,000 บาทต่อเดือน และมีรายได้ 8,001 – 10,000 บาทต่อเดือน ในสัดส่วนที่เท่ากัน และร้อยละ 5.42 มีรายได้ 10,001 – 12,000 บาทต่อเดือน (ตาราง 1)

ขนาดพื้นที่ถือครอง

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 36.75) มีพื้นที่ถือครองต่ำกว่า 10 ไร่ รองลงมาร้อยละ 33.13 มีพื้นที่ระหว่าง 10-20 ไร่ และร้อยละ 30.12 มีพื้นที่มากกว่า 20 ไร่ (ตาราง 1)

ลักษณะการถือครองที่ดิน

จากตาราง 1 พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.08) มีสภาพถือครองเป็นโฉนด รองลงมาร้อยละ 18.67 มีสภาพถือครองเป็นที่ทรัพย์สิน ร้อยละ 6.63 มีสภาพถือครองอื่นๆ หรือ ญาติให้ทำประโยชน์ ร้อยละ 2.41 มีสภาพถือครองที่ดินเป็น น.ส.3 / น.ส.3ก และร้อยละ 1.20 มีสภาพถือครองที่ดินเป็น สก.1 ตามลำดับ

การเป็นหนี้สิน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ร้อยละ 62.05 มีหนี้สินกับ ธกส. รองลงมา ร้อยละ 13.86 มีหนี้สินกับแหล่งอื่นๆ (กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพ) ร้อยละ 6.63 มีหนี้สินกับแหล่งเงินทุนนอกระบบ ร้อยละ 6.02 มีหนี้สินกับญาติ และร้อยละ 2.41 มีหนี้สินกับธนาคารพาณิชย์ (ตาราง 1) แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ใช้เงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากการเงินของตนเองไม่เพียงพอ ทำให้จำเป็นต้องกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ซึ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งเงินกู้แหล่งหนึ่งที่สามารถช่วยเหลือในเรื่องเงินทุนแก่เกษตรกรโดยตรง และเกษตรกรเองอาจจะเป็นสมาชิกสถาบันการเกษตรดังกล่าวอยู่ด้วย

สาเหตุเป็นหนี้สิน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ร้อยละ 72.29 ระบุว่าสาเหตุที่เป็นหนี้ เนื่องจากต้องการนำไปใช้ลงทุนประกอบอาชีพ รองลงมาร้อยละ 12.65 ใช้จ่ายภายในครอบครัว ร้อยละ 9.04 ใช้เพื่อการศึกษาของบุตร ร้อยละ 8.43 ใช้ซื้อที่ดิน รถยนต์ และร้อยละ 1.20 ใช้จ่ายอื่นๆ เช่น การรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย (ตาราง 1)

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน

(n = 166)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	116	69.88
หญิง	50	30.12
อายุ (ปี)		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 40	29	17.47
41-50	40	24.10
51-60	50	30.12
61-70	37	22.29
มากกว่า 70	10	6.02
$\bar{X} = 52.72$	SD = 11.69	Min-Max = 20-77
ศาสนา		
พุทธ	148	89.16
อิสลาม	18	10.84
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	2	1.20
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	22	13.25
ประถมศึกษาปีที่ 4-6	117	70.48
มัธยมศึกษาตอนต้น	10	6.02
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปว.ช.	9	5.42
อนุปริญญา/ปว.ศ.	1	0.60
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	5	3.01

ตาราง 1 (ต่อ)

(n = 166)		
ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกรกรม	138	83.13
รับจ้าง/ช่างเกษตรกรกรม	16	9.64
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	6	3.61
ค้าขาย	3	1.81
อื่น ๆ	3	1.81
สถานภาพสมรส		
สมรสแล้ว	137	82.53
หม้าย/หย่าร้าง	19	11.45
โสด	8	4.82
แยกกันอยู่	2	1.20
จำนวนสมาชิกในครอบครัว (คน)		
1-2	22	13.25
3-4	77	46.39
5-6	51	30.72
มากกว่า 6	16	9.64
$\bar{X} = 4.27$ SD = 1.73 Min-Max = 1-11		
รายได้ต่อครอบครัว (บาทต่อเดือน)		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 4,000	31	18.67
4,001-6,000	44	26.51
6,001-8,000	25	15.06
8,001-10,000	26	15.66
10,001-12,000	9	5.42
มากกว่า 12,000	31	18.67
$\bar{X} = 9,572.26$ SD = 8,950.19 Min-Max = 2,000-80,000		

ตาราง 1 (ต่อ)

(n = 166)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
ขนาดพื้นที่ถือครอง (ไร่)		
ต่ำกว่า 10	61	36.75
10-20	55	33.13
มากกว่า 20	50	30.12
ลักษณะการถือครองที่ดิน		
โฉนด	118	71.08
ที่ทรัพย์สิน	31	18.67
อื่นๆ (ญาติให้ทำประโยชน์)	11	6.63
น.ส.3 / น.ส.3ก	4	2.41
ส.ค.1	2	1.20
การเป็นหนี้สิน*		
รถส.	103	62.05
อื่นๆ (กองทุนหมู่บ้าน, กลุ่มอาชีพ)	23	13.86
หนี้ในระบบ	11	6.63
ญาติ	10	6.02
ธนาคารพาณิชย์	4	2.41
สาเหตุการเป็นหนี้สิน*		
ลงทุนประกอบอาชีพ	120	72.29
ใช้จ่ายภายในครอบครัว	21	12.65
การศึกษานูต	15	9.04
ซื้อที่ดิน, รถยนต์	14	8.43
อื่นๆ (ค่ารักษาพยาบาล)	2	1.20

หมายเหตุ: * ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

**ตอนที่ 2 วิธีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนา
ห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี**

ผลการวิจัยการดำเนินวิธีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย พบว่า ในภาพรวมผู้ให้ข้อมูลมีการดำเนินวิธีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.09) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการดำเนินวิธีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงทุกด้านในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านวัฒนธรรม (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.31) ด้านสังคม (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.28) ด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.98) และด้านสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.77) ตามลำดับ (ตาราง 2)

ตาราง 2 การดำเนินวิธีชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีชีวิต	ค่าเฉลี่ยถ่วง น้ำหนัก	SD	ระดับการปฏิบัติ
ด้านเศรษฐกิจ	2.98	0.95	ปานกลาง
ด้านสังคม	3.28	0.88	ปานกลาง
ด้านวัฒนธรรม	3.31	1.04	ปานกลาง
ด้านสิ่งแวดล้อม	2.77	1.03	ปานกลาง
ภาพรวม (ทั้ง 4 ด้าน)	3.09	0.98	ปานกลาง

ด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษาถึงการดำเนินวิธีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านเศรษฐกิจพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิธีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจโดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.98) โดยผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิธีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจในระดับมากในประเด็นอาชีพในปัจจุบันเป็นการใช้ชีวิตตามอัตภาพ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ขัดสน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.54) มีการปฏิบัติในการดำเนินวิธีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจในระดับปานกลางในประเด็น (1) ครอบครัวเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประกันชีวิต กลุ่มสวัสดิการ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.37) (2) ครอบครัวมี

การผลิตเพื่อบริโภคกินเอง เช่นปลูกพืชผักแบบผสมผสาน,ปลูกพืชสมุนไพร (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.10) ตามลำดับ แต่มีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจในระดับน้อยในประเด็น ครอบครัวมีการทำบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นประจำ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 1.90) (ตาราง 3)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการทำบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นประจำในระดับน้อย ดังนั้นส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปรณรงค์ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้กับเกษตรกรเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลจะได้ควบคุมรายรับ-รายจ่ายของครอบครัวและสามารถทำให้มีระบบเศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น

ด้านสังคม

จากการศึกษาถึงการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านสังคมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคมโดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.28) โดยผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคมในระดับมากในประเด็นคนในชุมชนมีการรวมกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.83) มีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคมในระดับปานกลางในประเด็น (1) ชุมชนมีความสามัคคีกัน เช่น จัดกิจกรรมลด ละ เลิกอบายมุข (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.05) และ (2) ชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.96) ตามลำดับ (ตาราง 4)

ด้านวัฒนธรรม

จากการศึกษาถึงการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านวัฒนธรรมพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านวัฒนธรรมโดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.31) โดยผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านวัฒนธรรมในระดับมากในประเด็น (1) ครอบครัวให้ความสำคัญกับการไปทำบุญที่วัด รักษาศีลหรือสวดมนต์เป็นประจำ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.64) (2) การได้เข้าร่วมงานประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นประจำ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.46) มีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านวัฒนธรรมในระดับปานกลางในประเด็น (1) ครอบครัวและชุมชนมีการรวมกลุ่มตามประเพณี ความเชื่อของท้องถิ่น เช่น งานสงกรานต์ การลงแขกเกี่ยวข้าว (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.40) และ (2) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาหารประจำท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.73) ตามลำดับ (ตาราง 5)

ด้านสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาถึงการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ในด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.77) โดยผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางในประเด็น (1) การรักษาแหล่งน้ำด้วยการไม่ปล่อยสิ่งปฏิกูลหรือสารเคมีลงในแหล่งน้ำ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.34) (2) ครอบครัวยังได้รับการฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ทางศูนย์ฯ หรือหน่วยงานต่างๆ จัดเสมอ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.96) 3) ครอบครัวยังใช้สินค้าที่ประหยัดพลังงานและมีการนำของเหลือใช้มาทำประโยชน์ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.77) 4) กำจัดขยะมูลฝอยโดยการแยกก่อนนำไปทิ้งในถังขยะที่ท้องถิ่นจัดเตรียมไว้ให้ ถ้าเป็นเศษใบไม้ หญ้า ก็นำไปทำเป็นปุ๋ยหมัก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.72) 5) มีการปลูกพืชบำรุงดินอยู่เป็นประจำหลังจากฤดูกาลเพาะปลูก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.45) แต่มีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อมในระดับน้อยในประเด็น ครอบครัวยังและชุมชนมีการเข้าร่วมฟื้นฟูสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.39) ตามลำดับ (ตาราง 6)

ตาราง 3 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยด้วยน้ำหนัก ของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจ	การปฏิบัติ				ค่าเฉลี่ยด้วยน้ำหนัก	SD	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
อาชีพในปัจจุบันเป็นการใช้ชีวิตตามอัตภาพ ไม่เพิ่มเพีย ไม่ขัดสน	21 (12.65)	54 (32.53)	86 (51.81)	4 (2.41)	1 (0.60)	3.54	มาก
ครอบครัวเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์, กลุ่มประกันชีวิต,กลุ่มสวัสดิการ	11 (6.63)	65 (39.16)	72 (43.37)	11 (6.63)	7 (4.22)	3.37	ปานกลาง
ครอบครัวมีการผลิตเพื่อบริโภคกินเอง เช่นปลูกพืชผักแบบผสมผสาน,ปลูกพืชสมุนไพร	13 (7.83)	48 (28.92)	63 (37.95)	26 (15.66)	16 (9.64)	3.10	ปานกลาง
ครอบครัวมีการทำบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นประจำ	7 (4.22)	8 (4.82)	25 (15.06)	48 (28.92)	78 (46.99)	1.90	น้อย
รวม						2.98	ปานกลาง

ตาราง 4 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามการดำเนินงานชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคม

ด้านสังคม	การปฏิบัติ					ค่าเฉลี่ยถ่วง น้ำหนัก	SD	ระดับการ ปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่ม ฌาปนกิจ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น	22 (13.25)	98 (59.04)	42 (25.30)	3 (1.81)	1 (0.60)	3.83	0.70	มาก
ชุมชนมีความสามัคคีกัน เช่น จัดกิจกรรมลด ละ เลิกอบายมุข	12 (7.23)	39 (23.49)	73 (43.98)	29 (17.47)	13 (7.83)	3.05	1.01	ปานกลาง
ชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น จัดกิจกรรม ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส	7 (4.22)	36 (21.69)	79 (47.59)	32 (19.28)	12 (7.23)	2.96	0.93	ปานกลาง
รวม						3.28	0.88	ปานกลาง

ตาราง 5 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านวัฒนธรรม

ด้านวัฒนธรรม	การปฏิบัติ				ค่าเฉลี่ยถ่วง น้ำหนัก	SD	ระดับการ ปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
ครอบครัวให้ความสำคัญกับการไปทำบุญวัด รักษาศีลหรือ สวดมนต์เป็นประจำ	28 (16.87)	65 (39.16)	62 (37.35)	7 (4.22)	4 (2.41)	3.64	มาก
การได้เข้าร่วมงานประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นประจำ	30 (18.07)	57 (34.34)	51 (30.72)	16 (9.64)	12 (7.23)	3.46	มาก
ครอบครัวและชุมชนมีการรวมกลุ่มตามประเพณี ความเชื่อของ ท้องถิ่น เช่น งานสงกรานต์ การลงแขกเกี่ยวข้าว	25 (15.06)	53 (31.93)	60 (36.14)	20 (12.05)	8 (4.82)	3.40	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาหารประจำท้องถิ่น	7 (4.22)	31 (18.67)	68 (40.96)	30 (18.07)	30 (18.07)	2.73	ปานกลาง
รวม						3.31	ปานกลาง

ตาราง 6 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านสิ่งแวดล้อม	การปฏิบัติ				ค่าเฉลี่ยถ่วง น้ำหนัก	SD	ระดับการ ปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
การรักษาแหล่งน้ำด้วยการไม่ปล่อยสิ่งปฏิกูลหรือสารเคมีลงใน แหล่งน้ำ	24 (14.46)	62 (37.35)	44 (26.51)	18 (10.84)	18 (10.84)	1.18	ปานกลาง
ครอบครัวได้รับการฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ ทางศูนย์ฯ หรือหน่วยงานต่างๆ จัดเสมอ	8 (4.82)	32 (19.28)	77 (46.39)	43 (25.90)	6 (3.61)	0.89	ปานกลาง
ครอบครัวใช้สินค้าที่ประหยัดพลังงานและมีภาชนะที่ ใช้มาทำประโยชน์	5 (3.01)	21 (12.65)	82 (49.40)	46 (27.71)	12 (7.23)	0.87	ปานกลาง
กำจัดขยะมูลฝอยโดยการแยกก่อนนำไปทิ้งในถังขยะที่ ท้องถิ่นจัดเตรียมไว้ให้ ถ้าเป็นเศษใบไม้ หญ้า ก็นำไปทำ เป็นปุ๋ยหมัก	8 (4.82)	32 (19.28)	50 (30.12)	58 (34.94)	18 (10.84)	1.05	ปานกลาง
มีการปลูกพืชบำรุงดินอยู่เป็นประจำหลังจากฤดูกาลเพาะปลูก	7 (4.22)	23 (13.86)	42 (25.30)	59 (35.54)	35 (21.08)	1.10	ปานกลาง
ครอบครัวและชุมชนมีการเข้าร่วมฟื้นฟูสถานที่ท่องเที่ยวใน ท้องถิ่น	6 (3.61)	22 (13.25)	44 (26.51)	52 (31.33)	42 (25.30)	1.11	น้อย
รวม					2.77	1.03	ปานกลาง

**ตอนที่ 3 ความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**

ผลการวิจัยความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ในภาพรวม ผู้ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องของวิถีชีวิตในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.64) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องของวิถีชีวิตด้าน 3 ห่วงในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.76) โดยมีความสอดคล้องของวิถีชีวิตระดับมากในประเด็นความมีเหตุผล (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.77) ความพอประมาณ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.70) และความมีภูมิคุ้มกัน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.70) ผู้ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องของวิถีชีวิตด้าน 2 เงื่อนไขในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.52) โดยมีความสอดคล้องของวิถีชีวิตระดับมากในประเด็นคุณธรรม (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.79) และมีความสอดคล้องของวิถีชีวิตระดับปานกลางในประเด็นความรู้ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.20) ตามลำดับ (ตาราง 7)

ตาราง 7 ความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ความสอดคล้องของวิถีชีวิต	ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	SD	ระดับการปฏิบัติ
ด้าน 3 ห่วง	3.76	0.37	มาก
ความพอประมาณ	3.70	0.72	มาก
ความมีเหตุผล	3.77	0.91	มาก
ความมีภูมิคุ้มกัน	3.70	0.76	มาก
ด้าน 2 เงื่อนไข	3.52	0.79	มาก
ความรู้	3.20	0.91	ปานกลาง
คุณธรรม	3.79	0.70	มาก
ภาพรวมของความสอดคล้อง	3.64	0.39	มาก

ด้าน 3 ห่วง

จากการศึกษาถึงความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในด้าน 3 ห่วง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 3 ห่วง โดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.76) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านความมีภูมิคุ้มกัน ผลปรากฏดังนี้

ด้านความพอประมาณ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 3 ห่วง เกี่ยวกับความพอประมาณโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.70) โดยมีการปฏิบัติในระดับมากในประเด็น (1) สมาชิกในครอบครัวมีอาหารเพื่อรับประทานทุกมื้ออย่างเพียงพอทุกคน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 4.02) (2) ในยามเจ็บป่วยสมาชิกในครอบครัวสามารถหายามาเพื่อรักษา หรือไปรักษาตัวที่สถานพยาบาลได้ทุกคน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 4.01) (3) สมาชิกในครอบครัวมีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เพียงพอ ทั้งครอบครัว (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.97) และ (4) ในปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวมีที่อยู่อาศัยเพียงพอทุกคน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.86) 5) วิถีชีวิตแบบพอเพียงทำให้พอใจกับทรัพย์สินที่มีอยู่ เช่น ที่ดิน บ้าน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.81) มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในประเด็น (1) การต้องหาเงินเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกมากมาย เพราะการมีเงินมากจะทำให้มีความสุข (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.14) และ (2) วิถีชีวิตแบบพอเพียงในปัจจุบันทำให้มีรายรับที่พอเพียง กับรายจ่ายและเหลือเก็บบ้าง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.06) ตามลำดับ

ด้านความมีเหตุผล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 3 ห่วง เกี่ยวกับความมีเหตุผลโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.77) โดยมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุดที่ประเด็น (1) การไม่นำข้าวของเครื่องใช้ใหม่ๆ มาอวดเพื่อนบ้านเป็นประจำ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 4.63) (2) เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน มักจะไม่เข้าข้างคนที่รักอยู่เสมอ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 4.51) (3) การซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกโดยไม่กู้หนี้ยืมสิน หรือการซื้อของเงินผ่อน เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องอบอาหาร (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 4.40) และ (4) การไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจที่เกิดขึ้นในครอบครัว (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 4.38) มีการปฏิบัติในระดับมากในประเด็นการใช้จ่ายของสมาชิกในครอบครัวใช้จ่ายเฉพาะสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.79) มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในประเด็น (1) เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง มักจะถามถึงต้นสายปลายเหตุก่อนตัดสินใจระงับเหตุอยู่เสมอ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.02) และ (2) เมื่อชุมชนที่อยู่เกิดปัญหาต่างๆ เช่น น้ำไม่พอใช้ในการเกษตร ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้นำในชุมชน มักจะมีการเรียกประชุมกับสมาชิกในชุมชนเป็นประจำ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.73) มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุดในประเด็น ตามลำดับ

ด้านความมีภูมิคุ้มกัน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิก หมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 3 ห่วง เกี่ยวกับความมีภูมิคุ้มกันโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.70) โดยมีการปฏิบัติในระดับมากในประเด็น (1) มีการปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่สมาชิกในครอบครัว เช่น ต้องไม่อยากได้ในสิ่งของที่เป็นของผู้อื่น (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 4.04) (2) มีการอบรมสมาชิกในครอบครัวถึงเรื่องการกระทำที่ถูกต้อง ที่ผิด เช่น การลักขโมยเป็นสิ่งที่ไม่ดี ผิดกฎหมาย (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.99) (3) มีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว โดยใช้หลักศาสนาเป็นเครื่องเตือนใจในการดำเนินชีวิต เช่น การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.87) (4) มีการปลูกฝังการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนแก่สมาชิกในครอบครัวให้มีความเอื้ออาทรต่อกัน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.77) (5) สมาชิกในครอบครัวมักจะเข้าร่วมงานประเพณีของท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการรักษานขนบธรรมเนียมประเพณี (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.71) (6) มีการสนับสนุนการศึกษาแก่สมาชิกในครอบครัวทุกคน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.71) (7) มีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวถึงวิธีการดูแลสุขภาพให้ตนเอง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.67) และ (8) มีการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เพียงพอ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.50) มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในประเด็นการมีเงินเหลือเก็บไว้ใช้ยามฉุกเฉิน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.04) ตามลำดับ (ตาราง 8)

ตาราง 8 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ของผู้ให้ข้อมูล จำนวนตามความสอดคล้องของวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 3 หัวง

วิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ด้าน 3 หัวง (ความพอประมาณ, ความมีเหตุผล, ความมีภูมิคุ้มกัน)	การปฏิบัติ			ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก		ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
ความพอประมาณ						
สมาชิกในครอบครัวมีอาหารเพื่อรับประทานทุกมื้ออย่างเพียงพอทุกคน	31 (18.67)	107 (64.46)	28 (16.87)	-	-	มาก
ในยามเจ็บป่วยสมาชิกในครอบครัวสามารถหายาเพื่อรักษาหรือไปรักษาตัวที่สถานพยาบาลได้ทุกคน	39 (23.49)	94 (56.63)	30 (18.07)	2 (1.20)	1 (0.60)	มาก
สมาชิกในครอบครัวมีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เพียงพอ ทั้งครอบครัว	28 (16.87)	106 (63.86)	31 (18.67)	1 (0.60)	-	มาก
ในปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวมีที่อยู่อาศัยเพียงพอทุกคน	23 (13.86)	99 (59.64)	42 (25.30)	2 (1.20)	-	มาก
วิถีชีวิตแบบพอเพียงทำให้ท่านพอใจกับทรัพย์สินที่มีอยู่ เช่น ที่ดิน บ้าน	28 (16.87)	81 (48.80)	54 (32.53)	3 (1.81)	-	มาก
การต้องหางานเงินเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกมาก ๆ เพราะการมีเงินมากจะทำให้มีความสุข	5 (3.01)	59 (35.54)	69 (41.57)	21 (12.65)	12 (7.23)	ปานกลาง

ตาราง 8 (ต่อ)

วิธีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ด้าน 3 หวง (ความพอประมาณ, ความมีเหตุผล, ความมีภูมิคุ้มกัน)	การปฏิบัติ				ค่าเฉลี่ยต่าง		ระดับการ ปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	น้ำหนัก	SD
วิธีชีวิตแบบพอเพียงในปัจจุบันทำให้ท่านมีรายรับที่พอเพียง กับรายจ่ายและเหลือเก็บบ้าง	7 (4.22)	32 (19.28)	98 (59.04)	22 (13.25)	7 (4.22)	3.06	0.81
ความมีเหตุผล การไม่นำข้าวของเครื่องใช้ใหม่ๆ มาขอเพื่อนบ้านเป็นประจำ	120 (72.29)	35 (21.08)	9 (5.42)	-	2 (1.2)	4.63	0.70
เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน ท่าน มักจะไม่เข้าข้างคนที่ท่านรักอยู่เสมอ	109 (65.66)	33 (19.88)	23 (13.86)	1 (0.6)	-	4.51	0.75
การซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกโดยไม่กู้หนี้ยืมสิน หรือการซื้อของเงินผ่อน เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องอบอาหาร	107 (64.46)	32 (19.28)	16 (9.64)	9 (5.42)	2 (1.2)	4.40	0.95
การไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว	104 (62.65)	30 (18.07)	25 (15.06)	5 (3.01)	2 (1.2)	4.38	0.93

ตาราง 8 (ต่อ)

วิธีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ด้าน 3 ห่วง (ความพอประมาณ, ความมีเหตุผล, ความมีภูมิคุ้มกัน)	การปฏิบัติ			ค่าเฉลี่ยช่วง		ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	SD
การใช้จ่ายของสมาชิกในครอบครัวใช้จ่ายเฉพาะสิ่งจำเป็นเท่านั้น	24 (14.46)	83 (50.00)	59 (35.54)	-	-	0.68 มาก
เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง มักจะถามถึงต้นสายปลายเหตุก่อนตัดสินใจระงับเหตุอยู่เสมอ	18 (10.84)	67 (40.36)	24 (14.46)	14 (8.43)	43 (25.90)	1.40 ปานกลาง
เมื่อชุมชนที่อยู่เกิดปัญหาต่างๆ เช่น น้ำไม่พอใช้ในการเกษตร	1 (0.60)	28 (16.87)	91 (54.82)	17 (10.24)	29 (17.47)	0.96 ปานกลาง
ท่านหรือผู้นำในชุมชน มักจะมีการเรียกประชุมกับสมาชิกในชุมชนเป็นประจำ						
เฉลี่ย					3.77	0.91 มาก
ความมีภูมิคุ้มกัน						
มีการปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่สมาชิกในครอบครัว	38 (22.89)	101 (60.84)	23 (13.86)	3 (1.81)	1 (0.60)	0.70 มาก
เช่น ต้องไม่ยอมทำได้ในสิ่งของที่เป็นของผู้อื่น						
มีการอบรมสมาชิกในครอบครัวถึงเรื่องการกระทำที่ถูกต้อง ที่ผิด	39 (23.49)	95 (57.23)	26 (15.66)	4 (2.41)	2 (1.20)	0.78 มาก
เช่น การลักขโมยเป็นสิ่งที่ไม่ดี ผิดกฎหมาย						

ตาราง 8 (ต่อ)

วิธีชีวิตของสมาชิกบ้านรอบศูนย์ด้าน 3 แห่ง (ความพอประมาณ, ความมีเหตุผล, ความมีภูมิคุ้มกัน)	การปฏิบัติ				ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก		ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	SD	
มีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว โดยใช้หลักศาสนาเป็นเครื่องเตือนใจในการดำเนินชีวิต เช่น การทำดีได้ ทำชั่วได้ชั่ว	31 (18.67)	88 (53.01)	42 (25.30)	4 (2.41)	1 (0.60)	0.76	มาก
มีการปลูกฝังการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนแก่สมาชิกในครอบครัวให้มีความเอื้ออาทรต่อกัน	19 (11.45)	94 (56.63)	50 (30.12)	2 (1.20)	1 (0.60)	0.68	มาก
สมาชิกในครอบครัวจะเข้าร่วมงานประเพณีของท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี	31 (18.67)	63 (37.95)	65 (39.16)	7 (4.22)	-	0.82	มาก
มีการสนับสนุนการศึกษาแก่สมาชิกในครอบครัวทุกคน	24 (14.46)	86 (51.81)	45 (27.11)	6 (3.61)	5 (3.01)	0.87	มาก
มีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวถึงวิธีการดูแลสุขภาพให้ตนเอง	9 (5.42)	104 (62.65)	45 (27.11)	6 (3.61)	2 (1.20)	0.69	มาก
มีการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เพียงพอ	7 (4.22)	87 (52.41)	59 (35.54)	8 (4.82)	5 (3.01)	0.78	มาก

ตาราง 8 (ต่อ)

วิธีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ด้าน 3 ห่วง (ความพอประมาณ, ความมีเหตุผล, ความมีภูมิคุ้มกัน)	การปฏิบัติ			ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก		ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
การมีเงินเหลือเก็บไว้ใช้จ่ายฉุกเฉิน	7 (4.22)	29 (17.47)	98 (59.04)	28 (16.87)	4 (2.41)	ปานกลาง
เฉลี่ย					3.70	0.76 มาก
รวม					3.76	0.37 มาก

ด้าน 2 เงื่อนไข

จากการศึกษาถึงความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในด้าน 2 เงื่อนไข พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 2 เงื่อนไข โดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.52) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม ผลปรากฏดังนี้

ด้านความรู้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 2 เงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.20) โดยมีการปฏิบัติในระดับมากในประเด็น (1) รู้ลึกถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคม เช่น การจราจรยานยนต์จะต้องใส่หมวกกันน็อก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.78) และ (2) การรับรู้ข่าวสารต่างๆ เป็นประจำ เช่น ดูทีวี ฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.73) มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในประเด็น (1) การได้ศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมในการประกอบอาชีพด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.25) (2) การได้รับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และสามารถนำมาประกอบอาชีพได้ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.05) (3) สามารถรู้ล่วงหน้าว่าจะต้องวางแผนการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร เมื่อมีสัญญาณเตือนจากธรรมชาติ เช่น มคอพพแสดงว่าน้ำจะท่วม (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.02) (4) สามารถนำวัตถุดิบที่หาได้ในพื้นที่ทำกินมาแปรรูปเป็นข้าวของเครื่องใช้ เช่น การนำไม้ไผ่มาจักสาน การนำมูลสัตว์มาทำเป็นปุ๋ยหมักหรือการทำน้ำส้มจากควั่นไม้ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.96) และ (5) สามารถปลูกพืชที่ป้องกันแมลง ที่จะทำลายพืชหลัก เช่น การปลูกตะไคร้หอมไว้รอบๆ แปลงผักเพื่อป้องกันแมลง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.64) ตามลำดับ

ด้านคุณธรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 2 เงื่อนไขเกี่ยวกับคุณธรรมโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.79) โดยมีการปฏิบัติในระดับมากในประเด็น (1) เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวหรือชุมชน จะต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 4.00) (2) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเป็นอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.94) (3) มีการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาที่นับถือ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.87) (4) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงทำให้ต้องมีความขยัน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.83) (5) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงทำให้ต้องมีความอดทนต่อสิ่งต่างๆ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.75) (6) การเห็นด้วยว่าในการปลูกฝังสมาชิกในชุมชนให้มีการเอื้ออาทรต่อกัน มากกว่าการคำนึงถึงตัวเงินหรือวัตถุ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.69) (7) การส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวทำบุญอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.68) และ (8) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงมีผลทำให้สามารถช่วยเหลือผู้อื่นที่ด้อยโอกาสได้ เช่น การแบ่งปันสิ่งของที่เหลือใช้แก่ผู้ที่ยากไร้ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.56) ตามลำดับ (ตาราง 9)

ตาราง 9 จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก ของผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามความสอดคล้องของวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 2 เงื่อนไข

วิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ด้าน 2 เงื่อนไข	การปฏิบัติ				ค่าเฉลี่ยถ่วง น้ำหนัก	SD	ระดับการ ปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
ด้านความรู้							
รู้สิทธิกฎหมายต่างๆในสังคม เช่น การจัดการยานยนต์จะต้อง ให้หมวกกันน็อก	13 (7.83)	108 (65.06)	41 (24.70)	3 (1.81)	1 (0.60)	3.78 0.64	มาก
การรับรู้ข่าวสารต่างๆ เป็นประจำ เช่น ดูทีวี ฟังวิทยุ อ่าน หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต	28 (16.87)	78 (46.99)	50 (30.12)	8 (4.82)	2 (1.20)	3.73 0.84	มาก
การได้ศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมในการประกอบอาชีพ ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ	12 (7.23)	44 (26.51)	85 (51.20)	23 (13.86)	2 (1.20)	3.25 0.83	ปานกลาง
การได้รับการอบรม / สัมมนา / ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และสามารถนำมาประกอบอาชีพได้	8 (4.82)	42 (25.30)	71 (42.77)	40 (24.10)	5 (3.01)	3.05 0.90	ปานกลาง
สามารถรู้ล่วงหน้าว่าจะต้องวางแผนการเก็บเกี่ยวผลผลิตทาง การเกษตร เมื่อมีสัญญาณเตือนจากธรรมชาติ เช่น มด อพยพแสดงว่าน้ำจะท่วม	4 (2.41)	54 (32.53)	63 (37.95)	31 (18.67)	14 (8.43)	3.02 0.98	ปานกลาง

ตาราง 9 (ต่อ)

วิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ด้าน 2 เงื่อนไข	การปฏิบัติ				ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	SD	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
สามารถนำวัตถุดิบที่ได้ในพื้นที่ทำกินของท่านมาแปรรูปเป็นข้าวของเครื่องใช้ เช่น การนำไข่ไก่มาจกसान การนำมูลสัตว์มาทำเป็นปุ๋ยหมักหรือการทำน้ำส้มจากคั้นไม่	11 (6.63)	39 (23.49)	65 (39.16)	35 (21.08)	16 (9.64)	1.05	ปานกลาง
สามารถปลูกพืชที่ป้องกันแมลง ที่จะทำลายพืชหลักของท่าน เช่น การปลูกตะไคร้หอมไว้รอบๆแปลงผักเพื่อป้องกัน	6 (3.61)	30 (18.07)	61 (36.75)	37 (22.29)	32 (19.28)	1.10	ปานกลาง
แมลง							
ด้านคุณธรรม							
เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวหรือชุมชน จะต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ	32 (19.28)	104 (62.65)	29 (17.47)	-	1 (0.60)	0.65	มาก
การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเป็นอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น	28 (16.87)	100 (60.24)	38 (22.89)	-	-	0.63	มาก
มีการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาที่นับถือ	27 (16.27)	92 (55.42)	46 (27.71)	1 (0.60)	-	0.67	มาก

ตาราง 9 (ต่อ)

วิธีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ด้าน 2 เงื่อนไข	การปฏิบัติ				ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก	SD	ระดับการปฏิบัติ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงทำให้ต้องมีความขยัน	23 (13.86)	92 (55.42)	51 (30.72)	-	-	3.83	0.65 มาก
การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงทำให้ต้องมีความอดทนต่อสิ่งต่างๆ	19 (11.45)	91 (54.82)	53 (31.93)	1 (0.60)	2 (1.20)	3.75	0.71 มาก
การเห็นด้วยว่าในการปลูกฝังสมาชิกในชุมชนให้มีการเอื้ออาทรต่อกัน มากกว่าการคำนึงถึงตัวเงินหรือวัตถุ	23 (13.86)	72 (43.37)	67 (40.36)	4 (2.41)	-	3.69	0.74 มาก
การส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวทำบุญอย่างสม่ำเสมอ	21 (12.65)	83 (50.00)	52 (31.33)	8 (4.82)	2 (1.20)	3.68	0.80 มาก
การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงมีผลทำให้สามารถช่วยเหลือผู้อื่นที่ด้อยโอกาสได้ เช่น การแบ่งปันสิ่งของที่เหลือใช้แก่ผู้ที่ยากไร้	17 (10.24)	65 (39.16)	78 (46.99)	6 (3.61)	-	3.56	0.73 มาก
เฉลี่ย						3.79	0.70 มาก
รวม						3.52	0.79 มาก

ตอนที่ 4 การดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การศึกษาเกี่ยวกับการดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วยด้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสังคมพอเพียง ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียง และด้านวัฒนธรรมไทย ผลการศึกษามีดังนี้

ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านความพอประมาณ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับการพอประมาณ โดยการจับจ่ายใช้สอยแต่สิ่งจำเป็นและมีการแบ่งเงินส่วนหนึ่งออมเก็บไว้มากที่สุด ร้อยละ 28.31 รองลงมาคือการประกอบอาชีพแบบพอประมาณ พออยู่พอกินในครัวเรือน มีการแบ่งปันให้ผู้คนที่เหลือก็ขายเพื่อเป็นรายได้ในครอบครัว ร้อยละ 21.08 การอยู่อย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย โดยที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตัวเองและผู้อื่น ร้อยละ 18.07 การประกอบอาชีพตามความสามารถของตนให้เหมาะทำอะไรมาไม่น้อยเกินไป ตามความเหมาะสม ร้อยละ 16.27 ไม่ทำงานจนเกินตัวเองเดือดร้อน ร้อยละ 9.64 และการลดต้นทุนการผลิตโดยการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี, ใช้เงินอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย, ปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเองในครอบครัวเพื่อลดรายจ่าย ร้อยละ 6.63 ตามลำดับ (ตาราง 10)

ด้านการมีเหตุผล ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับการมีเหตุผลโดยการซื้อสิ่งต่าง ๆ ต้องนึกถึงการใช้ประโยชน์และความจำเป็นมากที่สุด ร้อยละ 37.35 รองลงมาคือการใช้เงินอย่างไม่ฟุ่มเฟือย พอประมาณเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ ร้อยละ 21.08 และใช้ความมีเหตุผลในการตัดสินใจในการลงทุน และมีการวางแผนก่อนการดำเนินการ ร้อยละ 13.25 ตามลำดับ (ตาราง 10)

ด้านภูมิคุ้มกัน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับด้านภูมิคุ้มกันโดยการปลูกพืชหลายอย่าง โดยไม่ปลูกอย่างเดียว ปลูกพืชหลายอย่าง ที่อาจจะได้ราคามากที่สุด ร้อยละ 22.29 รองลงมาคือการทำอะไรต้องรอบคอบไว้ก่อน ได้เฉพาะการลงทุนในแต่ละครั้งว่าคุ้มทุนหรือไม่ ร้อยละ 15.66 ต้องมีความรอบคอบในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมไม่ประมาท ร้อยละ 13.25 และสร้างอาชีพให้มั่นคงให้คนในครอบครัวมีอาชีพที่ยั่งยืน มีการเก็บออมเงินไว้ใช้ยามฉุกเฉิน ร้อยละ 3.01 ตามลำดับ (ตาราง 10)

ด้านความรู้คุณธรรม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตามตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับด้านความรู้คุณธรรม โดยใช้ความรู้ที่ได้มาทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้มากที่สุด ร้อยละ 25.30 รองลงมาคือ นำความรู้ที่ได้จากการอบรม ข่าวสารทางทีวี วิทยุ หนังสือต่างๆ มาเผยแพร่ให้คนในครอบครัว เพื่อนบ้านได้รับรู้ ร้อยละ 23.49 ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือพร้อมให้การช่วยเหลือผู้อื่นถ้าช่วยได้ ร้อยละ 9.04 และหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อให้พอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวัน ร้อยละ 4.82 ตามลำดับ (ตาราง 10)

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(n = 166)		
การดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน	ร้อยละ
ความพอประมาณ		
การใช้จ่ายใช้สอยแต่สิ่งจำเป็นและมีการแบ่งเงินส่วนหนึ่งออมเก็บไว้	47	28.31
การประกอบอาชีพแบบพอประมาณ พออยู่พอกินในครัวเรือน มีการแบ่งปันให้ผู้อื่นที่เหลือก็ขายเพื่อเป็นรายได้ในครอบครัว	35	21.08
การอยู่อย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย โดยที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตัวเองและผู้อื่น	30	18.07
การประกอบอาชีพตามความสามารถของตนให้เหมาะสมทำไม่มากไม่น้อยเกินไป ตามความเหมาะสม	27	16.27
ไม่ทำงานจนเกินตัวเองเดือดร้อน	16	9.64
การลดต้นทุนการผลิตโดยการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี, ใช้เงินอย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย, ปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเองในครอบครัวเพื่อลดรายจ่าย	11	6.63

ตาราง 10 (ต่อ)

(n = 166)

การดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน	ร้อยละ
ด้านการมีเหตุผล		
การซื้อสิ่งต่าง ๆ ต้องนึกถึงการใช้ประโยชน์และความจำเป็น	62	37.35
การใช้เงินอย่างไม่ฟุ่มเฟือย พอประมาณเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่	35	21.08
ใช้ความมีเหตุผลในการตัดสินใจในการลงทุน และมีการวางแผนก่อนการดำเนินการ	22	13.25
ภูมิคุ้มกัน		
ปลูกพืชหลายอย่าง โดยไม่ปลูกอย่างเดียว ปลูกพืชหลายอย่าง ที่อาจจะได้ราคา	37	22.29
การที่จะลงทุนทำอะไรต้องรอบคอบไว้ก่อน ได้เฉพาะการลงทุนในแต่ละครั้งว่าคุ้มทุนหรือไม่	26	15.66
ต้องมีความรอบคอบในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมไม่ประมาท	22	13.25
สร้างอาชีพให้มั่นคง ให้คนในครอบครัวมีอาชีพที่ยั่งยืน มีการเก็บออมเงินไว้ใช้ยามฉุกเฉิน	5	3.01
ความรู้และคุณธรรม		
ใช้ความรู้ที่ได้มาทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้	42	25.30
นำความรู้ที่ได้จากการอบรม ข่าวสารทางทีวี วิทยุ หนังสือต่าง ๆ มาเผยแพร่ให้คนในครอบครัว เพื่อนบ้านได้รับรู้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือพร้อมให้การช่วยเหลือผู้อื่นถ้าช่วยได้	39	23.49
	15	9.04
หาความรู้อยู่เสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อให้พอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวัน	8	4.82

ด้านสังคมพอเพียง

ด้านครอบครัวอบอุ่น/ครอบครัวเข้มแข็ง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านสังคมพอเพียงเกี่ยวกับครอบครัวอบอุ่น ครอบครัวเข้มแข็ง โดยการอบรมให้คนในครอบครัวให้เป็นคนดี รู้จักคอยอด อย่าฟุ้งเฟ้อ ไม่ทะเลาะกันมากที่สุด ร้อยละ 20.48 รองลงมาคือการเอาใจใส่ครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวอบอุ่นและแข็งแรง ร้อยละ 18.67 การสนับสนุน ส่งเสริม อบรมให้ความรู้การศึกษาให้กับครอบครัวให้เป็นคนดีมีคุณธรรมตามคำสอนความเป็นอยู่ก็จะทำให้อยู่กันอย่างอบอุ่น ร้อยละ 16.87 การการพูดคุย ปรึกษาหารือกันอยู่ตลอดเวลา สั่งสอนลูกหลานให้เป็นคนดี ร้อยละ 8.43 และให้ความสำคัญกับทุกคนในครอบครัว และยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ร้อยละ 3.61 ตามลำดับ (ตาราง 11)

ด้านการแบ่งกันและเกื้อกูลชุมชนและสังคม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านสังคมพอเพียงเกี่ยวกับการแบ่งกันและเกื้อกูลชุมชนและสังคมโดยการช่วยพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ทำความสะอาดศาลากลางหมู่บ้าน ทำความสะอาดถนน บริจาคเงินซ่อมทำศาลาวัดมากที่สุด ร้อยละ 47.59 รองลงมาคือบริจาคเงินและสิ่งของให้กับคนที่เดือดร้อนกว่า และร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนและสังคมด้วยความเต็มใจ ร้อยละ 25.30 การเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ร้อยละ 18.67 และการนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ช่วยสังคมเพื่อให้สังคมของเรามีความเข้มแข็ง ร้อยละ 8.43 ตามลำดับ (ตาราง 11)

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านสังคม
พอเพียง

(n = 166)

การดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านสังคมพอเพียง	จำนวน	ร้อยละ
ครอบครัวอบอุ่น/ครอบครัวเข้มแข็ง		
อบรมให้คนในครอบครัวให้เป็นคนดี รู้จักคอยอด ย่ำ พุ่มเฟิย ไม่ทะเลาะกัน	34	20.48
เอาใจใส่ครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวอบอุ่นและแข็งแรง	31	18.67
สนับสนุน ส่งเสริม อบรมให้ความรู้การศึกษาให้กับ ครอบครัวให้เป็นคนดีมีคุณธรรมตามคำสอน ความ เป็นอยู่ก็จะทำให้อยู่กันอย่างอบอุ่น	28	16.87
มีการพูดคุย ปรึกษาหารือกันอยู่ตลอดเวลา สั่งสอน ลูกหลานให้เป็นคนดี	14	8.43
ให้ความสำคัญกับทุกคนในครอบครัว และยอมรับความ คิดเห็นซึ่งกันและกัน	6	3.61
การแบ่งกันและเกื้อกูลชุมชนและสังคม		
ช่วยพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ทำความสะอาดศาลากลางหมู่บ้าน, ตากถนน บริจาคเงิน ซ่อมทำศาลาวัด	79	47.59
บริจาคเงินและสิ่งของให้กับคนที่เดือดร้อนกว่า และร่วม กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนและสังคมด้วยความเต็มใจ	42	25.30
การเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น	31	18.67
การนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ช่วยสังคมเพื่อให้สังคม ของเรามีความเข้มแข็ง	14	8.43

ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ โดยการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียงช่วยประหยัดพลังงาน และใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 51.20 รองลงมาคือไม่ตัดไม้ทำลายป่า ใช้สมุนไพรที่มีอยู่ในป่า นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ร้อยละ 24.10 นำวัสดุเหลือใช้มาให้ให้เกิดประโยชน์ เช่น นำมูลสัตว์ เศษผักเศษหญ้ามาทำเป็นปุ๋ยหมักไว้ใช้ในไร่นา เป็นต้น ร้อยละ 15.03 และปลูกไม้ไว้ใช้เอง ร้อยละ 1.81 ตามลำดับ (ตาราง 12)

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ

(n = 166)

การดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ	จำนวน	ร้อยละ
ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียงช่วยประหยัดพลังงาน และใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด	85	51.20
ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ใช้สมุนไพรที่มีอยู่ในป่า นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์	40	24.10
นำวัสดุเหลือใช้มาให้ให้เกิดประโยชน์ เช่น นำมูลสัตว์ เศษผักเศษหญ้ามาทำเป็นปุ๋ยหมักไว้ใช้ในไร่นา เป็นต้น	25	15.06
ปลูกไม้ไว้ใช้เอง	3	1.81

ด้านวัฒนธรรมไทยพอเพียง

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านวัฒนธรรมไทยพอเพียง โดยการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นมากที่สุด ร้อยละ 65.66 รองลงมาคือปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 15.66 ส่งเสริมให้สังคม ชุมชน และคนในครอบครัว ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอย่างต่อเนื่องเคร่งครัด ร้อยละ 10.24 และการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ร้อยละ 8.43 ตามลำดับ (ตาราง 13)

ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามการดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านวัฒนธรรมไทยพอเพียง

(n = 166)		
การดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านวัฒนธรรม	จำนวน	ร้อยละ
เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น	109	65.66
ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอย่างสม่ำเสมอ	26	15.66
ส่งเสริมให้สังคม ชุมชน และคนในครอบครัว ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอย่างต่อเนื่องเคร่งครัด	17	10.24
การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ	14	8.43

ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้าน
รอบๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ตำบลสามพระยา อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบุรี

ปัญหาน้ำเพื่อการประกอบอาชีพ

พื้นที่เป็นดินทรายเก็บกักน้ำไม่อยู่ เกษตรกรมีบ่อน้ำไม่ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน
อ่างเก็บน้ำที่มีอยู่ในพื้นที่ ศูนย์ฯ การแจกจ่ายน้ำ (คลองไส้ไก่) ไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน
เกษตรกรที่มีสระเก็บน้ำอยู่จะต้องรอพึ่งน้ำฝนอย่างเดียว บางปีฝนตกน้อยบางปีฝน
ตกมาก น้ำจึงไม่พอใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร

ปัญหาดิน

ความเสื่อมโทรมของดินเกิดมาจากอดีตป่าไม้ถูกทำลาย หน้าดินเป็นดินทราย ปลุก
พืชเชิงเดี่ยวมานาน ปลุกสับประรด ใช้น้ำเคมีและสารเคมีมาก

ปัญหาด้านการลงทุน

ต้นทุนในการผลิตสูง เช่น ปุ๋ยเคมีราคาแพง ยาเคมีราคาแพง

ปัญหาด้านการตลาด

พ่อค้าคนกลางกดราคา

ข้อเสนอแนะ

1. ส่วนราชการช่วยเหลือในการขุดสระน้ำ ในพื้นที่ที่ระบบคลองชลประทานไปไม่ถึง
โดยการพิจารณาจากการถือครองพื้นที่ของเกษตรกร เพื่อพิจารณาความกว้าง ความลึกของสระน้ำ
เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร

2. ส่วนราชการควรให้คำแนะนำให้เกษตรกรลดใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี โดยให้ความรู้กับเกษตรกรในการผลิตปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยพืชสดในการปรับปรุงและบำรุงดิน
3. ส่วนราชการควรทำการส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตร แนวการเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
4. อบต. ควรจัดให้มีตลาดกลางการเกษตรให้กับเกษตรกรในการขายผลผลิต โดยการให้พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่จุดตลาดกลางการเกษตร

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง ศึกษาวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี สามารถสรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษา พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยมีอายุเฉลี่ย 52.72 ปี ต่ำสุด 20 ปี และสูงสุด 77 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ประกอบอาชีพหลักเกษตรกรกรรม มีสถานภาพสมรสแล้ว มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน สูงสุด 11 คน ต่ำสุด 1 คน มีรายได้ต่อครอบครัวเฉลี่ย 9,572.26 บาทต่อเดือน สูงสุด 80,000 บาทต่อเดือน ต่ำสุด 2,000 บาทต่อเดือน มีพื้นที่ถือครองต่ำกว่า 10 ไร่ มีสภาพถือถือครองเป็นโฉนด โดยส่วนใหญ่มีหนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งสาเหตุที่เป็นหนี้เนื่องจากต้องการนำไปใช้ลงทุนประกอบอาชีพ

วิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัยการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย พบว่า ในภาพรวมผู้ให้ข้อมูลมีการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.09) เมื่อพิจารณารายด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า โดยในภาพรวมด้านเศรษฐกิจผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.98) แต่เมื่อแยกพิจารณาผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจในระดับปานกลางในประเด็น (1) อาชีพในปัจจุบันเป็นการใช้ชีวิตตามอัตภาพ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ขัดสน (2) ครอบครัวเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประกันชีวิต กลุ่มสวัสดิการ และ

3) ครอบครัวมีการผลิตเพื่อบริโภคกินเอง เช่นปลูกพืชผักแบบผสมผสาน,ปลูกพืชสมุนไพร มีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจในระดับน้อยในประเด็นครอบครัวมีการทำบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นประจำ ตามลำดับ

ด้านสังคม พบว่า โดยในภาพรวมด้านสังคมผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.28) แต่เมื่อแยกพิจารณาผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคมในระดับมากในประเด็นคนในชุมชนมีการรวมกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น มีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคมในระดับปานกลางในประเด็น (1) ชุมชนมีความสามัคคีกัน เช่น จัดกิจกรรมลด ละ เลิกอบายมุข และ (2) ชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ตามลำดับ

ด้านวัฒนธรรม พบว่า โดยในภาพรวมด้านวัฒนธรรมผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.31) แต่เมื่อแยกพิจารณาผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านวัฒนธรรมในระดับปานกลางในประเด็น (1) ครอบครัวให้ความสำคัญกับการไปทำบุญที่วัด รักษาศีลหรือสวดมนต์เป็นประจำ (2) การได้เข้าร่วมงานประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นประจำ (3) ครอบครัวและชุมชนมีการรวมกลุ่มตามประเพณี ความเชื่อของท้องถิ่น เช่น งานสงกรานต์ การลงแขกเกี่ยวข้าว และ (4) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาหารประจำท้องถิ่น ตามลำดับ

ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า โดยในภาพรวมด้านสิ่งแวดล้อมผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 2.77) โดยผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางในประเด็น (1) การรักษาแหล่งน้ำด้วยการไม่ปล่อยสิ่งปฏิกูลหรือสารเคมีลงในแหล่งน้ำ (2) ครอบครัวได้รับการฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ทางศูนย์ฯ หรือหน่วยงานต่างๆ จัดเสมอ (3) ครอบครัวใช้สินค้าที่ประหยัดพลังงานและมีการนำของเหลือใช้มาทำประโยชน์ (4) กำจัดขยะมูลฝอยโดยการแยกก่อนนำไปทิ้งในถังขยะที่ท้องถิ่นจัดเตรียมไว้ให้ ถ้าเป็นเศษใบไม้ หญ้าก็นำไปทำเป็นปุ๋ยหมัก และ (5) มีการปลูกพืชบำรุงดินอยู่เป็นประจำหลังจากฤดูการเพาะปลูก และมีการปฏิบัติในระดับน้อยในประเด็นครอบครัวและชุมชนมีการเข้าร่วมฟื้นฟูสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น ตามลำดับ

ความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ในภาพรวม ผู้ให้ข้อมูลมีความสอดคล้องของวิถีชีวิตในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.64) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า

ด้าน 3 ห่วง จากการศึกษาถึงความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ในด้าน 3 ห่วง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 3 ห่วงโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.76) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านความมีภูมิคุ้มกัน ผลปรากฏดังนี้

ด้านความพอประมาณ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 3 ห่วง เกี่ยวกับความพอประมาณโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.70) โดยมีการปฏิบัติในระดับมากในประเด็น (1) สมาชิกในครอบครัวมีอาหารเพื่อรับประทานทุกมื้ออย่างเพียงพอทุกคน (2) ในยามเจ็บป่วยสมาชิกในครอบครัวสามารถหายมาเพื่อรักษา หรือไปรักษาตัวที่สถานพยาบาลได้ทุกคน (3) สมาชิกในครอบครัวมีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เพียงพอ ทั้งครอบครัว (4) ในปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวมีที่อยู่อาศัยเพียงพอทุกคน และ (5) วิถีชีวิตแบบพอเพียงทำให้ท่านพอใจกับทรัพย์สินที่มีอยู่ เช่น ที่ดิน บ้าน มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในประเด็น (1) การต้องหาเงินเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกมากมาย เพราะการมีเงินมากจะทำให้มีความสุข และ (2) วิถีชีวิตแบบพอเพียงในปัจจุบันทำให้ท่านมีรายรับที่พอเพียง กับรายจ่ายและเหลือเก็บบ้าง ตามลำดับ

ด้านความมีเหตุผล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 3 ห่วง เกี่ยวกับความมีเหตุผลโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.77) โดยมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุดที่ประเด็น (1) การไม่นำข้าวของเครื่องใช้ใหม่ๆ มาอวดเพื่อนบ้านเป็นประจำ (2) เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน ท่านมักจะไม่วุ่นวายกับคนที่ท่านรักอยู่เสมอ (3) การซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกโดยไม่กู้หนี้ยืมสิน หรือไม่ซื้อของเงินผ่อน เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องอบอาหาร และ (4) การไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว มีการปฏิบัติในระดับมากในประเด็นการใช้จ่ายของสมาชิกในครอบครัวใช้จ่าย

เฉพาะสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในประเด็น (1) เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง มักจะถามถึงต้นสายปลายเหตุก่อนตัดสินใจจะจับเหตุอยู่เสมอ และ (2) เมื่อชุมชนที่อยู่เกิดปัญหาต่างๆ เช่น น้ำไม่พอใช้ในการเกษตร ท่านหรือผู้นำในชุมชน มักจะมีการเรียกประชุมกับสมาชิกในชุมชนเป็นประจำ มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุดในประเด็น ตามลำดับ

ด้านความมีภูมิคุ้มกัน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 3 ห่วง เกี่ยวกับความมีภูมิคุ้มกันโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.70) โดยมีการปฏิบัติในระดับมากในประเด็น (1) มีการปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่สมาชิกในครอบครัว เช่น ต้องไม่อยากได้ในสิ่งของที่เป็นของผู้อื่น (2) มีการอบรมสมาชิกในครอบครัวถึงเรื่องการกระทำที่ถูกต้อง ที่ผิด เช่น การลักขโมยเป็นสิ่งที่ไม่ดี ผิดกฎหมาย (3) มีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว โดยใช้หลักศาสนาเป็นเครื่องเตือนใจในการดำเนินชีวิต เช่น การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (4) มีการปลูกฝังการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนแก่สมาชิกในครอบครัวให้มีความเอื้ออาทรต่อกัน (5) สมาชิกในครอบครัวมักจะเข้าร่วมงานประเพณีของท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการรักษานบธรรมเนียมประเพณี (6) มีการสนับสนุนการศึกษาแก่สมาชิกในครอบครัวทุกคน (7) มีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวถึงวิธีการดูแลสุขภาพให้ตนเอง และ (8) มีการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เพียงพอ มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในประเด็นการมีเงินเหลือเก็บไว้ใช้ยามฉุกเฉิน ตามลำดับ

ด้าน 2 เงื่อนไข จากการศึกษาถึงความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในด้าน 2 เงื่อนไข พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 2 เงื่อนไข โดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.52) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน ผลปรากฏดังนี้

ด้านความรู้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 2 เงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้โดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.20) โดยมีการปฏิบัติในระดับมากในประเด็น (1) รู้ถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคม เช่น การขี้จกรยานยนต์จะต้องใส่หมวกกันน็อก และ (2) การรับรู้ข่าวสารต่างๆ เป็นประจำ เช่น ดูทีวี ฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในประเด็น (1) การได้ศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมในการประกอบอาชีพด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ (2) การได้รับการอบรม / สัมมนา / ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และสามารถนำมาประกอบอาชีพได้ (3) สามารถรู้ล่วงหน้าว่าจะต้องวางแผนการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร เมื่อมีสัญญาณเตือนจากธรรมชาติ เช่น มคอพพแสดงว่าน้ำจะท่วม (4)

สามารถนำวัตถุดิบที่หาได้ในพื้นที่ทำกินของท่านมาแปรรูปเป็นข้าวของเครื่องใช้ เช่น การนำไม้ไผ่มาจักสาน การนำมูลสัตว์มาทำเป็นปุ๋ยหมักหรือการทำน้ำส้มจากควั่นไม้ และ (5) สามารถปลูกพืชที่ป้องกันแมลง ที่จะทำลายพืชหลักของท่าน เช่น การปลูกตะไคร้หอมไว้รอบๆแปลงผักเพื่อป้องกันแมลง ตามลำดับ

ด้านคุณธรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้าน 2 เงื่อนไขเกี่ยวกับคุณธรรมโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 3.79) โดยมีการปฏิบัติในระดับมากในประเด็น (1) เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวหรือชุมชน จะต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ (2) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเป็นอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น (3) มีการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาที่นับถือ (4) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงทำให้ต้องมีความขยัน (5) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงทำให้ต้องมีความอดทนต่อสิ่งต่างๆ (6) การเห็นด้วยว่าในการปลูกฝังสมาชิกในชุมชนให้มีการเอื้ออาทรต่อกัน มากกว่าการคำนึงถึงตัวเงินหรือวัตถุ (7) การส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวทำบุญอย่างสม่ำเสมอ และ (8) การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงมีผลทำให้สามารถช่วยเหลือผู้อื่นที่ด้อยโอกาสได้ เช่น การแบ่งปันสิ่งของที่เหลือใช้แก่ผู้ที่ยากไร้ ตามลำดับ

การดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

1. ด้านความพอประมาณ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับการพอประมาณโดยการใช้จ่ายใช้สอยแต่สิ่งจำเป็นและมีการแบ่งเงินส่วนหนึ่งออมเก็บไว้มากที่สุด รองลงมาคือการประกอบอาชีพแบบพอประมาณ พออยู่พอกินในครัวเรือน มีการแบ่งปันให้ผู้อื่นที่เหลือก็ขายเพื่อเป็นรายได้ในครอบครัว การอยู่อย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย โดยที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตัวเองและผู้อื่น การประกอบอาชีพตามความสามารถของตนให้เหมาะสมทำไม่มากไม่น้อยเกินไป ตามความเหมาะสม การไม่ทำงานจนเกินตัวเองเดือดร้อน และการลดต้นทุนการผลิตโดยการใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี ใช้เงินอย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย ปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเองในครอบครัวเพื่อลดรายจ่าย ตามลำดับ

2. ด้านการมีเหตุผล ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับการมีเหตุผลโดยการซื้อสิ่งต่าง ๆ ต้องนึกถึงการใช้ประโยชน์และความจำเป็นมากที่สุด รองลงมาคือการใช้เงินอย่างไม่ฟุ่มเฟือย พอประมาณเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ และใช้ความมีเหตุผลในการตัดสินใจในการลงทุน และมีการวางแผนก่อนการดำเนินการ ตามลำดับ

3. ด้านภูมิคุ้มกัน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับด้านภูมิคุ้มกัน โดยการปลูกพืชหลายอย่าง โดยไม่ปลูกอย่างเดียว ปลูกพืชหลายอย่าง ที่อาจจะได้ราคามากที่สุด รองลงมาคือการที่จะลงทุนทำอะไรต้องรอบคอบไว้ก่อน ได้เฉพาะการลงทุนในแต่ละครั้งว่าคุ้มทุนหรือไม่ ต้องมีความรอบคอบในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมไม่ประมาท และสร้างอาชีพให้มั่นคง ให้คนในครอบครัวมีอาชีพที่ยั่งยืน มีการเก็บออมเงินไว้ใช้ยามฉุกเฉิน ตามลำดับ

4. ด้านความรู้คุณธรรม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับด้านความรู้คุณธรรม โดยใช้ความรู้ที่ได้มาทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้มากที่สุด รองลงมาคือนำความรู้ที่ได้จากการอบรม ข่าวสารทางทีวี วิทยุ หนังสือต่างๆ มาเผยแพร่ให้คนในครอบครัว เพื่อนบ้านได้รับรู้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือพร้อมให้การช่วยเหลือผู้อื่นถ้าช่วยได้ และหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อให้พอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามลำดับ

ด้านสังคมพอเพียง

1. ด้านครอบครัวอบอุ่น ครอบครัวเข้มแข็ง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตามด้านสังคมพอเพียงเกี่ยวกับครอบครัวอบอุ่น ครอบครัวเข้มแข็ง โดยการอบรมให้คนในครอบครัวให้เป็นคนดี รู้จักอดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ทะเลาะกันมากที่สุด รองลงมาคือการเอาใจใส่ครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวอบอุ่นและแข็งแรง การสนับสนุนส่งเสริมอบรมให้ความรู้การศึกษาให้กับครอบครัวให้เป็นคนดีมีคุณธรรมตามคำสอน ความเป็นอยู่ก็จะทำให้อยู่กันอย่างอบอุ่น การพูดคุย ปรึกษาหารือกันอยู่ตลอดเวลา สั่งสอนลูกหลานให้เป็นคนดี และให้ความสำคัญกับทุกคนในครอบครัว และยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตามลำดับ

2. ด้านการแบ่งกันและเกื้อกูลชุมชนและสังคม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตามด้านสังคมพอเพียงเกี่ยวกับการแบ่งกันและเกื้อกูลชุมชนและสังคม โดยการช่วยพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ทำความสะอาดศาลากลางหมู่บ้าน ทำความสะอาดถนน บริจาคเงินซ่อมทำศาลาวัดมากที่สุด รองลงมาคือบริจาคเงินและสิ่งของให้กับคนที่เดือดร้อนกว่า และร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนและสังคมด้วยความเต็มใจ การเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น และการนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ช่วยสังคมเพื่อให้สังคมของเรามีความเข้มแข็งตามลำดับ

ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ โดยการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียงช่วยประหยัดพลังงาน และใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด รองลงมาคือไม่ตัดไม้ทำลายป่า ใช้สมุนไพรที่มีอยู่ในป่า นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การนำวัสดุเหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์ เช่น นำมูลสัตว์ เศษผักเศษหญ้ามาทำเป็นปุ๋ยหมักไว้ใช้ในไร่นา เป็นต้น และปลูกไม้ไว้ใช้เอง ตามลำดับ

ด้านวัฒนธรรมไทยพอเพียง

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีการดำรงอยู่และปฏิบัติตนด้านวัฒนธรรมไทยพอเพียง โดยการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้นมากที่สุด รองลงมาคือปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอย่างสม่ำเสมอ การส่งเสริมให้สังคม ชุมชน และคนในครอบครัว ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอย่างต่อเนื่องเคร่งครัด และการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ตามลำดับ

ปัญหาและอุปสรรคการประกอบอาชีพของสมาชิกหมู่บ้านรอบๆ ศูนย์

1. ปัญหาน้ำเพื่อการประกอบอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่เป็นดินทรายเก็บกักน้ำไม่อยู่ เกษตรกรมีบ่อน้ำไม่ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน อ่างเก็บน้ำที่มีอยู่ในพื้นที่ ศูนย์ ฯ การแจกจ่ายน้ำ (คลองไส้ไก่) ไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน และเกษตรกรที่มีสระเก็บน้ำอยู่จะต้องรอพึ่งน้ำฝนอย่างเดียว บางปีฝนตกน้อยบางปีฝนตกมาก น้ำจึงไม่พอใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร
2. ปัญหาดิน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของดินเกิดมาจากอดีตป่าไม้ถูกทำลาย หน้าดินเป็นดินทราย ปลูกพืชเชิงเดี่ยวมานาน ปลูกสับปะรด ใช้น้ำปุ๋ยเคมีและสารเคมีมาก
3. ปัญหาด้านการลงทุน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับต้นทุนในการผลิตสูง เช่น ปุ๋ยเคมีราคาแพง ยาเคมีราคาแพง
4. ปัญหาด้านการตลาด ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับพ่อค้าคนกลางกดราคา

ข้อเสนอแนะ

1. ส่วนราชการช่วยเหลือในการขุดสระน้ำ ในพื้นที่ที่ระบบคลองชลประทานไปไม่ถึง โดยพิจารณาจากการถือครองพื้นที่ของเกษตรกร เพื่อพิจารณาความกว้าง ความลึกของสระน้ำ เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร
2. ส่วนราชการควรให้คำแนะนำให้เกษตรกรลดใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี โดยให้ความรู้กับเกษตรกรในการผลิตปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยพืชสดในการปรับปรุงและบำรุงดิน
3. ส่วนราชการควรทำการส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตร แนวการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
4. องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดให้มีตลาดกลางการเกษตรให้กับเกษตรกรในการขายผลผลิต โดยการให้พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่จุดตลาดกลางการเกษตร

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยรวมในระดับปานกลาง ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาของภาคินวัฒน์ สุทธิสุข (2549: 3) ที่ได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตของมุสลิมบ้านห้วยฝาย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ แล้วพบว่า มุสลิมบ้านห้วยฝายมีวิถีชีวิตด้านสังคม และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก มีวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง และมีวิถีชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับน้อย สะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม แต่ละพื้นที่แตกต่างกันออกไปตามภูมิสังคมของพื้นที่นั้น ๆ

2. ผลการศึกษาด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจมากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องอาชีพในปัจจุบันเป็นการใช้ชีวิตตามอัตภาพ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ขัดสน ทั้งนี้เนื่องมาจากพื้นฐานอาชีพของประชาชนเดิมก็ทำการเกษตรอยู่แล้ว ซึ่งทำให้การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงจึงสามารถทำได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินผลโครงการของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่อง

พระราชดำริ (2543) ที่พบว่าเมื่อดำเนินชีวิตตามโครงการทฤษฎีใหม่ส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอและครัวเรือนมีเงินเหลือเก็บออมมากขึ้น สำหรับในหัวข้อที่ว่าครอบครัวมีการทำบ้านที่กัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นประจำ มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากประชาชนค่อนข้างที่จะมีการศึกษาต่ำซึ่งการจัดทำบัญชีทางการเงินอาจจะเป็นเรื่องที่ยากเกินไป

3. ผลการศึกษาด้านสังคม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคมในระดับมากในประเด็นคนในชุมชนมีการรวมกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มแม่บ้าน ชุมชนมีความสามัคคีกัน เช่น จัดกิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข และชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อผู้ให้ข้อมูลมีการเข้ารับการพัฒนาวิชาชีพทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดการรวมกลุ่มทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตด้านสังคมเกี่ยวกับการเอื้ออาทรซึ่งกันและกันมากขึ้น อีกทั้งมีการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนและกิจกรรมศาสนามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผจงจิตต์ อธิคมนันท์ (2531) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางสังคมเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่เป็นกลุ่มพวกเดียวกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน เป็นต้น

4. ผลการศึกษาด้านวัฒนธรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญกับการไปทำบุญที่วัด รักษาศีลหรือสวดมนต์เป็นประจำ 2 เข้าร่วมงานประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นประจำ ส่วนด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติโดยการรักษาแหล่งน้ำด้วยการไม่ปล่อยสิ่งปฏิกูลหรือสารเคมีลงในแหล่งน้ำ ได้รับการฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ทางศูนย์ฯ หรือหน่วยงานต่างๆ จัดเสมอ ซึ่งการดำเนินชีวิตดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กังสดาน อยู่เย็น (2544) ที่ได้ศึกษาพลวัตรชุมชนบ้านเกร็ดในภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อศึกษาพัฒนาการชุมชนด้านเศรษฐกิจ ศึกษาลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงที่มีในชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนบ้านป่าเกร็ดในอำเภอเมือง จังหวัดตราด ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ รูปแบบการผลิตที่นำแนวทางเกษตรทางเลือกมาใช้ หรือแนวทางการปฏิบัติที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและอย่างระมัดระวัง การบริโภคที่มีความเรียบง่าย ประหยัด ใส่ใจกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ผู้ผลิตกับพ่อค้ารู้ทันข่าวสารในการต่อรองราคาสินค้า รวมถึงการมีจิตใจไม่โลภเกิดการซื้อขายที่ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์เท่าเทียมกัน ในการจัดสรรผลผลิตให้แก่ญาติพี่น้องและชุมชน ทั้งในรูปแบบของวัตถุดิบ แรงงานและทรัพย์สิน

5. ผลการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางในประเด็นเกี่ยวกับการรักษาแหล่งน้ำ ด้วยการไม่ปล่อยสิ่งปฏิกูลหรือสารเคมีลงในแหล่งน้ำ การได้รับการฝึกอบรมการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติที่ทางศูนย์ฯ หรือหน่วยงานต่างๆ จัดเสมอ ทั้งนี้เนื่องมาจากสภาพพื้นที่รอบศูนย์จะมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแหล่งน้ำทำให้ผู้ให้ข้อมูลเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญในการอนุรักษ์และรักษาแหล่งน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรสุดา เจริญรัก (2546) ที่ได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย แล้วพบว่า เงื่อนไขสำคัญที่สุดของการเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การที่ชุมชนหรือหมู่บ้านยังคงมีอำนาจในการควบคุมดูแลจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของตนเอง อำนาจดังกล่าวนี้เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การสร้างและพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการดำรงชีวิตด้านต่าง ๆ ในรูปแบบบรรทัดฐานของหมู่บ้านที่ปรากฏอยู่ในจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือพิธีกรรม ซึ่งเป็นผลเชื่อมโยงจากอิทธิพลของโลกทัศน์และระบบคุณค่าของชุมชน ปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถปรับตัวไปตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณีเข้าสู่สังคมทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. จากผลการศึกษาความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ในด้าน 3 ห่วง และด้าน 2 เงื่อนไข พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ โดยรวมในระดับมาก ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาของ พิระพงษ์ เรืองวัฒนา (2550: (3)) ที่ทำการศึกษารายได้และค่าใช้จ่ายของราษฎรในสถานีสานิตและถ่ายทอดการเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม ตามพระราชดำริบ้านแปกแซม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง แล้วพบว่า หลักคิด และหลักปฏิบัติ ในการดำเนินชีวิตของครัวเรือนบ้านแปกแซมที่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ใน 3 องค์ประกอบ (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง) และ 2 เงื่อนไข (คุณธรรม และความรู้) พบว่า ครัวเรือนบ้านแปกแซม มีหลักคิด และ หลักปฏิบัติ ใน 2 เงื่อนไข อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนหลักคิดใน 3 องค์ประกอบ เรื่องความมีเหตุผล อยู่ในระดับน้อย แต่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภากินวัฒน์ สุทธิสุข (2549: 3) ที่ได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตของมุสลิมบ้านหัวฝาย อำเภอฟาง จังหวัดศรีสะเกษ แล้วพบว่า ความสอดคล้องวิถีชีวิตของมุสลิมในบ้านหัวฝายกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มุสลิมบ้านหัวฝายมีวิถีชีวิตด้านสังคม และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก

7. จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า วิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เนื่องมาจากประชาชนในพื้นที่ได้รับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย จึงทำให้สามารถใช้ชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการปฏิบัติตามในระดับปานกลางแต่ถ้าประชาชนเห็นประโยชน์ก็อาจจะมี การปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรสุดา เจริญรัก (2546) ที่ได้ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ที่ระบุว่าเงื่อนไขสำคัญ ที่สุดของการเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การที่ชุมชนหรือ หมู่บ้านยังคงมีอำนาจในการควบคุมดูแลจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของตนเอง อำนาจดังกล่าวนี้เป็น รากฐานสำคัญที่นำไปสู่การสร้างและพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการดำรงชีวิต ด้านต่าง ๆ ในรูปแบบบรรทัดฐานของหมู่บ้านที่ ปรากฏอยู่ในจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือพิธีกรรม ซึ่งเป็นผลเชื่อมโยงจากอิทธิพลของโลกทัศน์และระบบคุณค่าของชุมชน ปัจจัย ดังกล่าวนี้นี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถปรับตัวไปตามบริบทสังคมที่เปลี่ยน ผ่านจากสังคมประเพณีเข้าสู่สังคมทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่เป็นดินทรายเก็บกักน้ำไม่ อยู่ เกษตรกรมีบ่อน้ำไม่ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน ดินมีเสื่อมโทรม ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง ทั้งนี้เนื่องมาจากในอดีตราษฎรได้เข้ามาบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกไร่สับปะรด มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีเกินความจำเป็น ส่งผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มากขึ้น และพื้นที่ป่าไม่ได้ถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง ดินขาดการบำรุงรักษาทำให้ธรรมชาติขาดความสมดุล เกิดความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล มีปริมาณฝนลดน้อยลง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการศึกษาพบว่า สมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อัน เนื่องมาจากพระราชดำริ มีการทำบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่ายน้อย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากประชาชน ไม่มีความตระหนักหรือเห็นความสำคัญกับการทำบัญชี ดังนั้นทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการเข้าไปฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน ให้ประชาชนและควรมีการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการทำบัญชีให้มากยิ่งขึ้น หรืออาจจะมี การประสานกับหน่วยงานในพื้นที่เช่น โรงเรียน หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีความชำนาญในเรื่องของบัญชีเข้าไปฝึกอบรมนักเรียนเกี่ยวกับการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อให้นักเรียนได้เข้าไปมีส่วนในการช่วยพ่อแม่ในการทำบัญชี และประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น และผลการบันทึกรายรับรายจ่ายจะทำให้เกิดการวางแผนการใช้จ่ายเงินใน ครัวเรือนที่ถูกต้องมากขึ้น

2. จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่โดยรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ยังมีการศึกษาและรายได้ค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากในสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีปัญหาในเรื่องดินที่ไม่ค่อยสมบูรณ์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงสภาพพื้นที่ดินให้มีสภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น มีการส่งเสริมอาชีพเสริมที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ พาประชาชนไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ประชาชนสามารถนำมาปฏิบัติจริง และเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวมากขึ้น

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการเข้าไปช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ในลักษณะที่คอยเป็นที่ปรึกษาไม่ใช่ในลักษณะที่ช่วยเหลือเกษตรกรตลอดเวลาที่เกษตรกรต้องการ เพื่อให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น ให้คำแนะนำให้เกษตรกรลดใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี โดยให้ความรู้กับเกษตรกรในการผลิตปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยพืชสดในการปรับปรุงและบำรุงดิน การส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตร แนวทางเกษตรแบบผสมผสานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยในครั้งต่อไป เพื่อให้มีความครอบคลุมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก่อนและหลังการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้
2. ควรมีการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการฝึกอบรมของประชาชนรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ว่ามีความต้องการฝึกอบรมในเรื่องใดบ้าง เพื่อทำให้สามารถพัฒนาอาชีพของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง และตรงกับความต้องการของประชาชน

บรรณานุกรม

- กนก คติกร และไพฑูรย์ อรุณพันธ์. 2541. “การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบจำลอง การลดความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตร: กรณีศึกษาในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร”.
วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 16, 3 (มีนาคม): 104-130.
- กังสดาน อยู่เย็น. 2544. พลวัตชุมชนบ้านป่าเกร็ดในภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง.
กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กังสดาล ชัยยศ. 2537. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในจังหวัด อุตรธานี และ
จังหวัดเลย ที่มีต่องานเกษตรสัมพันธ์. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- กิตติพล ทองรัตน์. 2548. เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนลัวะบ้านสามตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย
จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2547. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2540. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์สร้างสรรค์
จำกัด
- ทรงชัย ตียนนัท. 2541. การศึกษาทัศนะของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงรายได้ ตามแนวคิด
เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิคม มุสิกคามะ. 2542. ทฤษฎีใหม่ในหลวง: ชีวิตพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วย
ช่วยกัน.
- บัณฑกร อ่อนคำ. 2542. รับวิกฤติโลก ปี 2000 เศรษฐกิจยั่งยืน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ประทีป พรหมสิทธิ์. 2544. “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง”. [ระบบ
ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://thesis.tiac.or.th/> (10 สิงหาคม 2549)
- ประเวศ วะสี. 2542. เศรษฐกิจพอเพียงกับประชาสังคมแนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ปรียานุช พิบูลสรารุช. 2544. ความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคม: ประสบการณ์จากประเทศ
ไทย (Socioeconomic Vulnerability : Experience from Thailand). กรุงเทพฯ: สำนัก
ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- “พอเพียง”. 2547. วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม): 9-54.

- พระพงษ์ เรืองวัฒนา. 2550. การศึกษารายได้และค่าใช้จ่ายของราษฎรในสถานีสาคิดและถ่ายทอด
การเกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม ตามพระราชดำริบ้านแปกแซม อำเภอยางแขวง จังหวัด
เชียงใหม่ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ภาคินวัฒน์ สุทธิสุข. 2549. เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตของมุสลิมในบ้านห้วยฝาย อำเภอฝาง
จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- มานะ ชิตตะสังคะ. 2537. “องค์การเอกชนกับการพัฒนาชนบท”. น.203-201. ใน การพัฒนา
ชนบท. กรุงเทพฯ: คณะวิชาการส่งเสริมเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- “วิถีชีวิตชุมชนบ้านห้วยชะอำ”. 2550. วารสารชะอำนิวส์ 6, 11 (มกราคม): 15-20.
- วิระพล ทองมา. 2545. เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการข้อมูลสำหรับการบริหารการพัฒนา.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศศิพร ปาณิกบุตร. 2544. ปัจจัยที่ทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต
ของเกษตรกรในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ:
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริลักษณ์ ตนะวิไชย. 2535. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของภาคเหนือ
ตอนบนกับการดำเนินการศึกษานอกระบบ. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2524. โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนา
พิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. นราธิวาส: ศูนย์การพัฒนาพิกุลทองฯ.
- _____. 2526. โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
นราธิวาส: ศูนย์การพัฒนาพิกุลทองฯ.
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2525. โครงการศูนย์ศึกษาพัฒนาภูพาน
ไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. สกลนคร: ศูนย์การพัฒนาภูพานฯ.
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2525. โครงการศูนย์ศึกษาพัฒนา
ห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. เชียงใหม่: ศูนย์การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ.
- _____. 2527. โครงการศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
สกลนคร: ศูนย์การพัฒนาภูพานฯ.

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2526. โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนา
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. เพชรบุรี: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ.

_____. 2527. โครงการศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
เชียงใหม่: ศูนย์การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ.

_____. 2528. โครงการศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
เชียงใหม่: ศูนย์การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ.

_____. 2546. โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. เพชรบุรี:
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ.

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2524. โครงการศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. จันทบุรี: ศูนย์การพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ.

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาเขาคันทรงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2540. โครงการศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ฉะเชิงเทรา: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาเขาคันทรงฯ.

สง่า พลสงคราม. 2542. “การศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงใน
สังคมไทย”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://thesis.tiac.or.th/> (10 สิงหาคม 2549)

สมศรี จินะวงษ์. 2544. “การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจาย
รายได้ในชุมชน ที่ใช้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
<http://thesis.tiac.or.th/> (10 สิงหาคม 2549)

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2538. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2545. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2540.

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
กรุงเทพฯ: สำนักงาน.

_____. 2542. 50 ปี แห่งการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.

สุเมธ ตันติเวชกุล. 2539. “แนวพระราชดำริและการพัฒนาชนบท”. วารสารเทคโนโลยีที่เหมาะสม
6 (ธันวาคม): 12-14.

_____. 2539. ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

สุเมธ ตันติเวชกุล. 2542. “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ใน บรรยายพิเศษ 14 มิถุนายน

2543 ณ ห้องประชุม 1 สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. 2542. ทฤษฎีใหม่ในหลวง: ชีวิตพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วย
ช่วยกัน.

อรสุดา เจริญรัก. 2546. เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. รายงานวิจัย

ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

ศึกษาวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเพชรบุรี

ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม.....
บ้านเลขที่.....ชื่อหมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอชะอำ
วันที่.....

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเติมคำลงในช่องว่างที่กำหนดให้ ตามความเป็นจริงและกรุณาตอบคำถามทุกข้อ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

1.2 อายุ.....ปี

1.3 ศาสนา.....

1.4 ระดับการศึกษา

☐ ไม่ได้เรียนหนังสือ

☐ ต่ำกว่า ป.4

☐ ชั้น ป.4 – ป.6

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช.

☐ อนุปริญญา หรือ ปวส.

☐ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

☐ อื่นๆ

1.5 อาชีพหลัก

☐ เกษตรกรรม

☐ รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ

☐ นักเรียน / นักศึกษา

☐ รับจ้าง / ช่างเกษตรกรรม

☐ ค้าขาย

☐ อื่นๆ โปรดระบุ

1.6 สถานภาพสมรส

- ☐ โสด
 ☐ สมรสแล้ว
☐ หม้าย / หย่าร้าง
 ☐ แยกกันอยู่

1.7 จำนวนสมาชิกในครอบครัว (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม).....คน

1.8 รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนประมาณ.....บาท(รวมรายได้ของทุกคน)

1.9 ขนาดของการถือครองที่ดิน

- ☐ 1. ต่ำกว่า 10 ไร่
☐ 2. 10 – 20 ไร่
☐ 3. มากกว่า 20 ไร่ขึ้นไป

1.10 เอกสารสิทธิในการถือครองที่ดิน

- ☐ 1. โฉนด
 ☐ 2. น.ส.3 / น.ส.3 ก
☐ 3. ส.ค. 1
 ☐ 4. ที่สาธารณะประโยชน์
☐ 5. ที่ทรัพย์สิน
 ☐ 6. อื่นๆ โปรดระบุ.....

1.11 หนี้สิน

- ☐ ธกส.
 ☐ ธนาคารพาณิชย์
☐ ญาติ
 ☐ นอกสถาบัน

1.12 ต้นเหตุของหนี้สิน

- ☐ ลงทุนประกอบอาชีพ
 ☐ การศึกษาบุตร
☐ ซื้อที่ดิน , รถยนต์
 ☐ ใช้จ่ายภายในครอบครัว

ตอนที่2 ข้อคำถามเกี่ยวกับวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ

คำชี้แจง โปรดเลือกคำตอบที่ท่านเห็นว่าตรงกับความรู้สึกและปฏิบัติโดยทำเครื่องหมาย ✓

ลงในช่องว่างทางขวามือเพียงช่องเดียว

ข้อ ที่	ข้อความ	การปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	ด้านเศรษฐกิจ					
1.	อาชีพในปัจจุบันของท่านเป็นการใช้ชีวิตตาม อัตภาพ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ขัดสน					
2.	ครอบครัวของท่านมีการทำบันทึกบัญชี รายรับ-รายจ่ายเป็นประจำ					
3.	ครอบครัวของท่านเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์, กลุ่มประกันชีวิต, กลุ่ม สวัสดิการ					
4.	ครอบครัวของท่านมีการผลิตเพื่อบริโภค เอง เช่น ปลูกพืชผักแบบผสมผสาน, ปลูกพืช สมุนไพร					
	ด้านสังคม					
1.	ชุมชนของท่านมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส					
2.	คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มต่างๆ เช่นกลุ่ม ออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น					
3.	ชุมชนของท่านมีความสามัคคีกัน เช่น จัด กิจกรรมลด ละ เลิกอบายมุข					
	ด้านวัฒนธรรม					
1.	ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาหารประจำ ท้องถิ่น					
2.	ท่านได้เข้าร่วมงานประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นประจำ					

ตอนที่ 2 ต่อ

ข้อ ที่	ข้อความ	การปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
3.	ท่านและชุมชนของท่านมีการรวมกลุ่มตาม ประเพณี ความเชื่อของท้องถิ่น เช่น งาน สงกรานต์ การลงแขกเกี่ยวข้าว					
4.	ครอบครัวของท่านให้ความสำคัญกับการไป ทำบุญที่วัด รักษาศีลหรือสวดมนต์เป็น ประจำ					
	<u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u>					
1.	ท่านมีการปลูกพืชบำรุงดินอยู่เป็นประจำ หลังจากฤดูกาลเพาะปลูก					
2.	ท่านรักษาแหล่งน้ำด้วยการไม่ปล่อยสิ่ง ปฏิกูลหรือสารเคมีลงในแหล่งน้ำ					
3.	ครอบครัวของท่านรับการฝึกอบรมการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ทางศูนย์ ฯ หรือหน่วยงานต่างๆ จัดเสมอ					
4.	ท่านกำจัดขยะมูลฝอยโดยการแยกแวก่อน นำไปทิ้งในถังขยะที่ท้องถิ่นจัดเตรียมไว้ให้ ถ้าเป็นเศษใบไม้ หญ้า ก็นำไปทำเป็นปุ๋ยหมัก					
5.	ท่านและชุมชนของท่านมีการเข้าร่วมฟื้นฟู สถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น					
6.	ครอบครัวของท่านใช้สินค้าที่ประหยัด พลังงานและมีการนำของเหลือใช้มาทำ ประโยชน์					

ตอนที่ 3 ความสอดคล้องของวิถีชีวิตสมาชิกหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ

คำชี้แจง โปรดเลือกคำตอบที่ท่านเห็นว่าตรงกับความรู้สึกและปฏิบัติ โดยทำเครื่องหมาย ✓

ลงในช่องว่างทางขวามือเพียงช่องเดียว

ข้อ ที่	ข้อความ	การปฏิบัติ				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
	3 ห่วง					
1.	วิถีชีวิตแบบพอเพียงทำให้ท่านพอใจกับทรัพย์สิน ที่มีอยู่ เช่น ที่ดิน บ้าน					
2.	วิถีชีวิตแบบพอเพียงในปัจจุบันทำให้ท่านมีรายรับ ที่พอเพียง กับรายจ่ายและเหลือเก็บบ้าง					
3.	ท่านคิดว่าจะต้องหาเงินเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ ครอบครัวอีกมากมาย เพราะการมีเงินมากจะทำให้มี ความสุข					
4..	ในยามเจ็บป่วยสมาชิกในครอบครัวสามารถหา มาเพื่อรักษา หรือไปรักษาตัวที่สถานพยาบาลได้ ทุกคน					
5.	สมาชิกในครอบครัวมีอาหารเพื่อรับประทานทุก มื้ออย่างเพียงพอทุกคน					
6.	สมาชิกในครอบครัวมีเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เพียงพอ ทั้งครอบครัว					
7.	ในปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวมีที่อยู่อาศัย เพียงพอทุกคน					
8.	การใช้จ่ายของสมาชิกในครอบครัวใช้จ่ายเฉพาะ สิ่งที่จำเป็นเท่านั้น					
9.	ท่านมักจะนำข้าวของเครื่องใช้ใหม่ๆ มาอวด เพื่อนบ้านเป็นประจำ					

ตอนที่ 3 ต่อ

ข้อ ที่	ข้อความ	การปฏิบัติ				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
10.	ท่านมักจะซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวก สะดวกโดยการกู้หนี้ยืมสิน หรือการซื้อของเงิน ผ่อน เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องอบอาหาร					
11.	เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง ท่านมักจะถามถึงต้นสายปลายเหตุก่อนตัดสินใจ ระงับเหตุอยู่เสมอ					
12..	เมื่อสมาชิกในครอบครัวเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง กัน ท่านมักจะเข้าข้างคนที่ท่านรักอยู่เสมอ					
13..	ท่านมักจะใช้อารมณ์ในการตัดสินใจปัญหาที่เกิดขึ้น ในครอบครัว					
14.	เมื่อชุมชนที่อยู่เกิดปัญหาต่างๆ เช่น น้ำไม่พอใช้ ในการเกษตร ท่านหรือผู้นำในชุมชน มักจะมีการ เรียกประชุมกับสมาชิกในชุมชนเป็นประจำ					
15.	ท่านมีเงินเหลือเก็บไว้ใช้ยามฉุกเฉิน					
16.	ท่านมีการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้มี การวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เพียงพอ					
17.	ท่านมีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวถึงวิธีการ ดูแลรักษาสุขภาพให้ตนเอง					
18.	สมาชิกในครอบครัวมักจะเข้าร่วมงานประเพณี ของท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณี					
19.	ท่านมีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว โดยใช้ หลักศาสนาเป็นเครื่องเตือนใจในการดำเนิน ชีวิต เช่น การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว					

ตอนที่ 3 ต่อ

ข้อ ที่	ข้อความ	การปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
20.	ท่านมีการอบรมสมาชิกในครอบครัวถึงเรื่องการกระทำที่ถูกต้องที่ผิด เช่น การลักขโมยเป็นสิ่งที่ไม่ดี ผิดกฎหมาย					
21.	ท่านมีการปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่สมาชิกในครอบครัว เช่น ต้องไม่ยักได้ในสิ่งของที่เป็นของผู้อื่น					
22..	ท่านมีการปลูกฝังการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนแก่สมาชิกในครอบครัวให้มีความเอื้ออาทรต่อกัน					
13.	ท่านสนับสนุนการศึกษาแก่สมาชิกในครอบครัวทุกคน					
	2 เดือนไข					
1.	ท่านได้ศึกษา ค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมในการประกอบอาชีพด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ					
2.	ท่านได้รับการอบรม / สัมมนา / ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และสามารถนำมาประกอบอาชีพได้					
3.	ท่านสามารถนำวัตถุดิบที่ท่านได้ในพื้นที่ทำกินของท่านมาแปรรูปเป็นข้าวของเครื่องใช้ เช่น การนำไม้ไผ่มาจักสาน การนำมูลสัตว์มาทำเป็นปุ๋ยหมักหรือการทำน้ำส้มจากควั่นไม้					
4.	ท่านสามารถปลูกพืชที่ป้องกันแมลง ที่จะทำลายพืชหลักของท่าน เช่น การปลูกตะไคร้หอมไว้รอบๆแปลงผักเพื่อป้องกันแมลง					
5.	ท่านสามารถรู้ล่วงหน้าว่าจะต้องวางแผนการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร เมื่อมีสัญญาณเตือนจากธรรมชาติ เช่น มคอพพแสดงว่าน้ำจะท่วม					

ตอนที่ 3 ต่อ

ข้อ ที่	ข้อความ	การปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด (5)	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	น้อย ที่สุด (1)
6.	ท่านรู้สึกถึงกฎเกณฑ์ต่างๆในสังคม เช่น การขึ้น จักรยานยนต์จะต้องใส่หมวกกันน็อก					
7.	ท่านรับรู้ข่าวสารต่างๆ เป็นประจำ เช่น ดูทีวี ฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต					
8.	ท่านส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวทำบุญอย่าง สม่ำเสมอ					
9.	ท่านมักจะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาที่ นับถือ					
10.	ท่านเห็นด้วยว่าในการปลูกฝังสมาชิกในชุมชน ให้มีการเอื้ออาทรต่อกัน มากกว่าการคำนึงถึงตัว เงินหรือวัตถุ					
11.	การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงมีผลทำให้สามารถ ช่วยเหลือผู้อื่นที่ด้อยโอกาสได้ เช่น การแบ่งปัน สิ่งของที่เหลือใช้แก่ผู้ที่ยากไร้					
12.	การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเป็นอาชีพที่สุจริตไม่ เบียดเบียนผู้อื่น					
13.	การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงทำให้ท่านต้องมี ความขยัน					
14.	การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงทำให้ท่านต้องมี ความอดทนต่อสิ่งต่างๆ					
15.	เมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวหรือชุมชน จะต้องใช้ เหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ					

ตอนที่ 4 คำถามปลายเปิด การดำรงอยู่และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 เศรษฐกิจพอเพียง

ความพอประมาณ

กรุณาให้รายละเอียดถึงการปฏิบัติของท่าน (เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การลงทุน การหารายได้ การบริหารรายจ่ายและเงินออม การปฏิบัติหน้าที่การงาน ฯลฯ) ที่แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่ดำรงอยู่และปฏิบัติตามอย่างพอประมาณ ตามศักยภาพในแต่ละช่วงเวลาของตนเอง (และครอบครัว) ไม่เคร่งครัดจนกลายเป็นเป็ดเบียนตน (และครอบครัว) และไม่เป็ดเบียนผู้อื่น

4.2 ความมีเหตุผล

กรุณาให้รายละเอียดที่แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้ใช้เหตุและผล ใช้ความรู้ ความรอบคอบในการพิจารณา เพื่อเลือกที่จะดำรงอยู่และปฏิบัติตาม (เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การลงทุน การหารายได้ การบริหารรายจ่ายและเงินออม การปฏิบัติหน้าที่การงาน ฯลฯ) อย่างพอประมาณเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร ที่้องที่ สังคม และความสามารถในแต่ละช่วงเวลาของตนเอง (และครอบครัว)

ภูมิคุ้มกัน

กรุณาให้รายละเอียดที่แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่ไม่ประมาท เป็นผู้ที่ตระหนักรู้เสมอว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก และสิ่งที่ไม่คาดฝันย่อมเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ท่านจึงได้ปฏิบัติตนอย่างรอบคอบ ไม่ประมาท และเตรียมทางหนีทีไล่ไว้ตลอดเวลา หากเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่เลวร้าย ท่าน (และครอบครัว) ก็สามารถจะดำรงอยู่ต่อไปได้โดยไม่ทุกข์ยากจนเกินไป และจะสามารถลุกขึ้นสู้ชีวิตต่อไปได้

.....

.....

.....

.....

.....

ความรู้คู่คุณธรรม

กรุณาให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนที่แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่ “ใฝ่รู้” คือพยายามเรียนรู้ในสรรพวิชาการเดิมอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สามารถใช้ความรู้ในการดำรงอยู่ และปฏิบัติตามแนวของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน (เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การลงทุน การหารายได้ การบริหารรายจ่ายและเงินออม การปฏิบัติหน้าที่การงาน ฯลฯ)

.....

.....

.....

.....

.....

ท่านใช้คุณธรรมข้อใดบ้าง ในการดำรงอยู่และปฏิบัติตามแนวของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ท่านใช้และปฏิบัติตามคุณธรรมนั้นๆ อย่างไร และกรุณาแสงตัวอย่างผลดีที่ได้จากคุณธรรมแต่ละข้อของท่าน (เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การลงทุน การหารายได้ การบริหารรายจ่ายและเงินออม การปฏิบัติหน้าที่การงาน ฯลฯ)

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 สังคมพอเพียง

4.2.1 ครอบครัวอบอุ่น / ครอบครัวเข้มแข็ง

กรุณาให้รายละเอียดเกี่ยวกับ อายุ การศึกษา อาชีพ การปฏิบัติตน ฯลฯ ของตน ในครอบครัว ที่แสดงให้เห็นว่าครอบครัวท่านเป็นครอบครัวของ “คนดี” ที่แต่ละคนได้รับการอบรมให้มีคุณธรรม มีการศึกษาตามสมควรแก่ฐานะ อยู่กันอย่างอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวทุกคนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

.....

.....

.....

.....

.....

4.2.2 การแบ่งปันและเกื้อกูลชุมชนและสังคม

กรุณาให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของท่านที่แสดงว่าท่านเป็นผู้ที่ได้ใช้กำลังกาย กำลังปัญญา หรือกำลังทรัพย์แบ่งปันและเกื้อกูลชุมชนและสังคมอย่างสม่ำเสมอ เช่น การร่วมกิจกรรมชุมชน เป็นสมาชิกหรือผู้นำชุมชน เป็นสมาชิกหรือผู้นำองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะ การบริจาค

.....

.....

.....

.....

.....

4.3 การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียง

กรุณาให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของท่านที่แสดงว่าท่านเป็นผู้ที่มีสำนึกใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างพอเพียง คือใช้อย่างประหยัด มีประสิทธิภาพ คำนึงถึงสิ่งของใดที่สามารถนำไปดัดแปลงใช้ใหม่ด้วยตนเองก็ทำ ดัดแปลงใช้ใหม่ได้ด้วยตนเองไม่ได้ก็คัดแยกไว้ให้ผู้อื่นไปใช้ประโยชน์

.....

.....

.....

.....

4.4 ด้านวัฒนธรรมไทย

กรุณาให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของท่านที่แสดงว่าท่านเป็นผู้ที่อนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามของไทย

.....

.....

.....

.....

.....

กรุณาให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของท่านที่แสดงว่าท่านเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยในการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ที่ดีงามของไทย เช่น การมีน้ำใจไมตรีต่อกัน / รักษาเอกลักษณ์การไหว้ / การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านได้เคยทำอะไรที่เป็นการส่งเสริมให้เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน บุคคลที่รู้จัก ชุมชน ฯลฯ ให้มีการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้างหรือไม่ ถ้าเคย ท่านทำอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล พันตำรวจตรี ชาญ งามบุญอุดม

วันเดือนปีเกิด 13 มกราคม 2504

ประวัติการศึกษา ศิลปศาสตรบัณฑิต (การพัฒนาชุมชน) สถาบันราชภัฏเพชรบุรี

ประวัติการทำงาน สारวัตรงานศึกษาทดลองและขยายผลตามแนวพระราชดำริศูนย์อำนวยการ
โครงการพัฒนา กองบังคับการฝึกพิเศษ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน